

1984/85:158

Måndagen den 3 juni fm.

Kl. 10.30

1 § Justerades protokollet för den 23 maj.

2 § Talmannen meddelade att *Rune Gustavsson* (c) och *Mona Sahlin* (s) den 1 juni samt *Anders Andersson* (m) i dag återtagit sina platser i riksdagen, varigenom *Gunnar Elms*, *Björn Ericsons* och *Ingrid Bolins* uppdrag som ersättare upphört.

3 § Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkande 1984/85:60
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:30
Kulturutskottets betänkande 1984/85:22
Utbildningsutskottets betänkande 1984/85:31
Trafikutskottets betänkande 1984/85:29
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1984/85:21–23

4 § Energipolitiken

Föredrogs
näringsutskottets betänkanden
1984/85:30 om energipolitik (prop. 1984/85:120 delvis och 1984/85:150 delvis),
1984/85:27 om förslag till lag om vissa torvfyndigheter, m.m. (prop. 1984/85:120 delvis),

bostadsutskottets betänkande
1984/85:25 om komplettering av planen för vattenkraftsutbyggnad (prop. 1984/85:120 delvis) samt

skatteutskottets betänkande
1984/85:50 om energibeskattningsfrågor (prop. 1984/85:120 delvis).

Anf. 1 TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden 30 och 27 samt bostadsutskottets betänkande 25 och skatteutskottets betänkande 50 debatteras i ett sammanhang.

Anf. 2 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! När vi i dag skall lägga fast riktlinjerna för den fortsatta energipolitiken kan vi dra nytta av erfarenheterna från drygt tio år av svåra problem, omställningar och konflikter – men också av framgångsrikt utvecklingsarbete.

Utgångspunkten för våra ställningstaganden är att ett säkert, billigt och miljövänligt system för energiförsörjningen är en nyckel till utvecklingen i varje samhälle. Så har det alltid varit, och så kommer det att förbli.

Under den period då Sverige definitivt utvecklades till en avancerad industrination och modern välfärdsstat med mycket hög levnadsstandard för hela folket hade vi tillgång till ett energisystem som tycktes osedvanligt säkert och billigt.

Vi har fortfarande en oskattbar nytta av vårt elsystem, som är ett av världens säkraste, billigaste och mest miljövänliga. Men vårt oljeberoende har blivit en svår belastning för vår ekonomi och miljö. Och vi har under de drygt senaste tio åren ställts inför utomordentligt svåra problem och utmaningar på energiområdet som radikalt förändrat förutsättningarna för energipolitiken.

Det började med oljekrisen 1973. Den innebar ett brutalt uppvaknande för de flesta. Vi tvingades snabbt att inse att oljan inte är en billig och outsärlig energikälla. Vi var under 1970-talet till 70 % beroende av importerad olja för vår energiförsörjning. Det innebar ett mycket allvarligt hot mot vår ekonomi, vår industriella utveckling och vårt oberoende. Och allvaret i situationen har tilltagit i takt med nya oljekriser och stigande dollarkurs. Trots att vi sedan 1979 minskat vårt oljeberoende med drygt 40 % i volym till ca 50 % av vår totala energianvändning är kostnaderna nu tio gånger högre än för tio år sedan. Den extremt kalla vintern och sena våren i år har medfört extra kostnader och påfrestningar på betalningsbalansen på 2,4 miljarder kronor. Det kan mot den bakgrunden självfallet inte komma i fråga att minska ambitionsnivån när det gäller oljeersättningsprogrammet.

Samtidigt med den första oljekrisen inträffade flera andra ting som tvingade oss till nytänkande på energiområdet. Vi blev mer och mer medvetna om de allvarliga miljöproblem som är förenade med förbränning av fossila bränslen. Motståndet mot ytterligare exploatering av vattenkraften växte. Och konflikterna kring kärnkraften – där det ännu i början av 1970-talet rådde total enighet och uppslutning – växte till den svåraste sociala och politiska konflikt vi upplevt på mycket länge.

Den löstes till slut genom folkomröstningen våren 1980.

Utgången bekräftades genom riksdagsbeslut 1981.

På så sätt löste vi en av efterkrigstidens svåraste konflikter genom en klassisk kompromiss i enlighet med den svenska modellen. Genom dessa beslut gjorde vi slut på årtal av strider och handlingsförlamning. Vi kunde

äntligen ta itu med uppgiften att bekämpa den ekonomiska krisen och arbetslösheten. Det blev också, efter år av förlamande konflikter, möjligt att arbeta med energifrågorna på ett positivt och konstruktivt sätt. Vi kunde nu, när vi äntligen fått de klara besked och fasta spelregler som behövs för stora investeringsbeslut och långsiktig planering, helhjärtat ägna oss åt det utomordentligt stimulerande arbetet att utveckla framtidens energisystem.

Full kraft i arbetet fick vi dock först sedan vi fått en regering som inte slets sönder av inre oenighet kring energipolitiken!

Vi har, herr talman, därför mycket goda skäl att hålla fast vid de beslut som fattats. Det viktigaste skälet av alla är naturligtvis respekten för demokratin och människors uttalade vilja – kravet att medborgarna måste kunna lita på att deras valda representanter står fast vid sina löften.

Men till dessa moraliska skäl kan vi foga en rad rationella:

Det första är att de beslut vi fattat egentligen inte innebär så dramatiska förändringar som vi i stridens hetta ibland velat göra dem till. En del försöker med sina inlägg i debatten slå i folk att vi, ensamma i världen, skulle ha kommit på någon sorts slutgiltig lösning på energiförsörjningsfrågorna och därefter bestämt oss för att inte utnyttja denna underbara trollformel. Så förhåller det sig naturligtvis inte!

Inte heller vår generation har löst perpetuum mobiles gåta. Kärnkraftverken är faktiskt inga evighetsmaskiner! De blir liksom andra industriella anläggningar förr eller senare utslitna och omoderna och måste ersättas. Beslut om nyinvesteringar och om hur vår långsiktiga el- och energiförsörjning skall klaras måste alltså under alla förhållanden fattas. De är inget vi skulle ha sluppit undan om vi inte haft folkomröstningen. De besluten skall alltså fattas utifrån det grundläggande kravet att systemet skall vara billigt, säkert, inhemskt och ge minsta möjliga effekter på miljön. Vi har därvid ålagt oss två restriktioner: att inte använda kärnkraft och att i största möjliga utsträckning undvika olja och kol, framför allt i kondensverk för elproduktion. Märkvärdigare är det faktiskt inte. Vi har, så som linje 2 krävde, den tid på oss som vi behöver för att fullfölja den stora omställningen.

Våra beslut innebär inte heller att vi nu ställs inför omedelbara problem som omfattande kapitalförstörelse eller att vi berövas medel att *nu* angripa problemen med försurning och förgiftning. Tvärtom. Kraven på omedelbart stopp av kärnkraften avvisades. Gjorda investeringar skall utnyttjas och kärnkraften skall användas effektivt till att minska användningen av olja och kol. Så sker också. Under stridens år förlorade vi miljarder. Nu tjänar vi miljarder varje år genom att ersätta olja och kol med bl. a. kärnkraft.

Vinsterna för miljön är naturligtvis ännu större. Vi behöver praktiskt taget aldrig använda olja eller kol för elproduktion, och vi har ersatt en stor del av oljan i uppvärmningen med el. Inför kärnkraftsavvecklingen skall denna el i första hand ersättas med hushållning och ny värmeteknik.

Jag vill med anledning av det skamgrepp som somliga kopplar mellan kärnkraft och försurning med skärpa påminna om att det åtagande vi gjorde var just att på en gång klara kärnkraftsavvecklingen och kampen mot försurning.

Det tredje och viktigaste rationella skälet är helt enkelt de resultat vi nu kan redovisa. Vi har lyckats mycket bättre med både hushållning och utveckling av ny teknik än vad vi då vågade drömma om. Utvecklingen av det energisystem som skall ersätta kärnkraften innebär en utmaning och stora möjligheter för svensk industri. I propositionen konstaterar vi därför:

”För mindre än ett decennium sedan hade vi ett energisystem som var ensidigt och sårbart, samtidigt som det utgjorde en avsevärd belastning på miljön. Nu har vi i vårt land bl. a. genom energipolitiken skapat en mer robust energiförsörjning än i många andra länder. Vi har för närvarande, och kommer under avsevärd tid att ha, en förhållandevis gynnsam situation med god tillgång på el och inhemska bränslen och vi har på många områden uppnått en effektiv energianvändning. Vi har dessutom minskat svaveldioxidutsläppen med ca 2/3 under perioden 1970–1983 till stor del beroende av de energipolitiska åtgärderna.”

Vi konstaterar också att vi såväl vad gäller hushållning som beträffande ny teknik ligger före linje 2:s avvecklingsplan och redan på en rad områden håller på med att förverkliga arbetsuppgifter som där angavs som uppgifter för 90-talet.

Vi har med andra ord redan lagt en säker grund för kärnkraftsavvecklingen. Och vi kan nu, med betydligt större trygghet än för fem år sedan, säga inte bara att kärnkraftsavvecklingen är möjlig utan också att den kan genomföras med betydande vinster för ekonomi, sysselsättning och miljö.

Det är, herr talman, i detta avseende det har hänt något nytt efter folkomröstningen. Och det stärker vår beslutsamhet att fullfölja folkomröstningsbesluten.

Däremot har det inte inträffat något oväntat vad gäller kärnkraften som ändrar bedömningen i någon riktning. Det finns ingen saklig grund för tvärsäkra påståenden om att kärnkraftverkens livslängd ur säkerhetssynpunkt skulle vara vare sig kortare eller längre än vad som tidigare antagits.

Inte heller finns det någon grund för att hävda att folkopinionen skulle ha svängt på ett sådant sätt som skulle ge oss anledning ompröva politiken. Den enda säkra slutsats man kan dra av olika vittnesbörd och opinionundersökningar är att vi har tre jämnstora grupper med skilda uppfattningar om energipolitiken bland medborgarna. I den situationen gör de triumfatoriska och skadeglada kommentarer som kommer från flyglarna knappast något imponerande intryck. Tvärtom visar ju detta att det inte finns utrymme att föra en energipolitik baserad på någon av ytterlighetsståndpunkterna. Vi behöver alltför en energipolitik ägnad att skapa balans och försoning, handlingskraft och konsekvens, och våra erfarenheter visar att den linjen håller och ger resultat!

Det är, herr talman, mot denna bakgrund som regeringen i propositionen föreslår riksdagen att än en gång lägga fast de långsiktiga målen:

1. Oljeersättningspolitiken skall fortsätta. Vårt beroende av de dyra och miljöfarliga importbränslena olja och kol skall minimeras.
2. Kärnkraften skall utnyttjas under en övergångsperiod men avvecklas som

energikälla för framtiden. Senast år 2010 skall den sista reaktorn tas ur drift. Inga Secure-reaktorer eller bridreaktorer skall förekomma i det svenska programmet.

3. Utvecklingen av framtidens energisystem, som skall vara säkert och billigt, inhemskt och miljövänligt, skall drivas vidare med kraft.

Riksdagen inbjuds också att ställa sig bakom en strategi för hur denna omställning skall gå till. Den är dels av principiell, dels av praktiskt natur.

Principiellt innebär den att vi skall förverkliga de långsiktiga målen genom stegvisa beslut som gör det möjligt för oss att vid varje tillfälle i utvecklingskedjan utnyttja bästa tänkbara teknik vad gäller hushållning och miljö och vid behov driva på utvecklingen.

Praktiskt innebär den att riksdagen förelagts en mycket konkret plan för hur arbetet skall drivas vidare de närmaste tio åren. 1990 skall vi på nytt ta ställning till hur vi skall gå vidare i det praktiska arbetet.

Det är, herr talman, med tillfredsställelse jag nu kan konstatera att riksdagen, om den följer förslagen i de olika utskottsbetänkandena, kommer att bifalla propositionen. Jag kommer, sedan riksdagsbehandlingen har avslutats, att tillkalla det råd som aviserats i propositionen.

Herr talman! Det riksdagen nu tar ställning till är alltså en strategi för utveckling! Vi har från visst håll kritiserats för att inte lägga fast en detaljerad avvecklingsplan. Och det är sant att vårt förslag, fullt medvetet, inte i första hand handlar om hur en avveckling exakt skall gå till långt i framtiden. Det utgår från besluten att vi skall avveckla oljeberoendet och kärnkraften och att kärnkraftsavvecklingen skall vara avslutad senast år 2010.

Men för att detta skall bli möjligt måste vi klara att i tid utveckla alternativen, såväl i fråga om hushållning som när det gäller ny teknik för el- och värmeproduktion. Det är ju detta som är viktigt. Det är detta som helt och hållet avgör om vi skall lyckas. Och där ligger vi alltså före linje 2:s avvecklingsplan. Den handlar inte heller särskilt mycket om avveckling i bemärkelsen att den anger tidpunkten när olika aggregat skall stängas av. Den detaljerade tidplanen där handlar om de olika utvecklingsstegen för alternativen till kärnkraft och olja.

Vår strategi är i högsta grad en strategi för beslutsfattande. Vad den handlar om är att skapa den handlingsfrihet och handlingsberedskap som behövs för att vi skall kunna välja bästa möjliga teknik och metoder – inte minst i fråga om hushållning och miljö – för att steg för steg ta oss fram till det mål vi inte kan kompromissa om: att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010.

Jag tycker, herr talman, att det nu kan vara dags att lämna skenfäktningen om avvecklings- eller utvecklingsplan. Vi som vill hålla fast vid folkomröstningsbeslutet har annat att göra än att misstänkliggöra varandra. Jag tror, uppriktigt sagt, att kärnkraftsanhängare och kärnkraftsmotståndare har hjälpts åt att bygga upp en skepsis när det gäller om folkomröstningsbeslutet kommer att fullföljas. Vi som står fast vid folkomröstningsresultatet borde sluta oss samman kring det konstruktiva utvecklingsarbetet! Och jag vill med

allvar påminna de partier som står fast vid folkomröstningsbeslutet om att det av de förslag som moderata samlingspartiet framför i sina motioner och reservationer står helt klart att en regering i vilken detta parti ingår inte skulle vara i stånd att föra en politik ägnad att säkerställa kärnkraftsavvecklingen. För detta, och för att mobilisera den majoritet som faktiskt finns i riksdagen, krävs en socialdemokratisk regering som centern, folkpartiet och vpk kan stödja.

Jag kommer, herr talman, noga att notera om centern väljer att i dagens debatt markera den grundläggande enigheten mellan oss som står för folkomröstningsbesluten eller om man söker strid med oss, för att i valtaktiskt syfte dölja oenigheten med den tilltänkte regeringsbrodern och för att till varje pris slå vakt om de så hett åtrådade statsrådsposterna.

Herr talman! Oljekriserna och konflikten kring kärnkraften var dramatiska händelser. Men det som mer än något annat tvingade oss till omtänkande under 1970-talet och det som kommer att få störst betydelse på lång sikt var hoten mot miljön och det ökade miljömedvetande som då växte fram.

Under årtusenden har människorna med tacksamhet tagit emot varje ny energikälla och energiteknik som ett medel att förbättra sina levnadsvillkor, utan att tänka på miljöeffekterna. Därför har skogsskövlingen pågått i årtusenden och gör det än i dag, liksom skogar och sjöar förgiftas av de farliga utsläppen från anläggningar som eldas med olja och kol. Så tog också många länder kärnkraften i anspråk innan avfallshanteringsfrågorna lösts och utan tillräckliga garantier mot missbruk och kärnvapenspridning. Jag är själv tillräckligt gammal för att minnas den aningslösa optimism som präglade 1940-talets slut och hela 1950-talet.

Men de första varningssignalerna började komma redan på 60-talet med t. ex. Rachel Carsons bok *Tyst vår*. Här i Sverige skrev en ung läkare, författare och socialdemokrat, Hans Palmstierna, en bok med titeln *Plundring, svält, förgiftning*. Den boken väckte en väldig opinion och användes av vårt parti i ett omfattande studiecirkelarbete om det moderna industrisamhällets miljöproblem och om hur de skulle kunna bemästras.

Det gav i sin tur upphov till en omfattande lagstiftning och reformverksamhet: Arbetarskyddslagstiftningen skärptes. Hårda regler infördes för utsläpp från industrier och energiproduktionsanläggningar. Vi tog itu med de kommunala renhållnings- och avloppsfrågorna och frågorna om särskilt miljöfarligt avfall. Och vi införde ett system för hur vi med en samlad nationell planering (den fysiska riksplaneringen) och lagstiftning skulle skydda naturen och miljön. Samtidigt tog vi upp miljöfrågorna i det internationella samarbetet. Vi tog bl. a. initiativ till FN:s första miljövärdskonferens, som hölls här i Stockholm 1972. Det förtjänar att sägas att det var vår mycket respekterade talman som ledde det arbetet i den dåvarande regeringen.

När det gäller energipolitiken innebar detta uppvaknande att vi insåg att vi måste ta helt andra hänsyn än tidigare till miljön. Numera är det en självklarhet att omsorgen om miljön skall sättas i centrum. Därför kan vi inte längre låta enbart ekonomi, driftsäkerhet och effektivitet avgöra valet.

Tvärtom. Vi är beredda till uppoffringar därför att miljön är en omistlig del av välfärden. Men lyckligtvis gör vi nu, på detta område liksom på andra, den erfarenheten att omsorgen om miljön väl kan förenas med kraven på god ekonomi och effektivitet.

Det ansvar vi har är att välja och utveckla ett energisystem som i sin helhet ger minsta möjliga miljöpåverkan.

Det är ingen lätt uppgift. Det finns inte någon energiteknik som inte innebär någon form av risker eller påverkan på miljön. Samtidigt är de problem som är förknippade med olika tekniker och energislag mycket olikartade och därför svåra att väga mot varandra. Vi behöver bara jämföra riskerna för förgiftning och försurning vid förbränning med kärnkraftens risker och de effekter som kommer av vattenkraftsutbyggnad, eller torvtäkt eller odling av energigrödor i stor skala, för att inse detta.

Ställda inför detta finns det alldeles för många som väljer den bekväma utvägen att i tur och ordning säga nej till alla alternativ.

Det är naturligtvis en orimlig och oansvarig hållning. De som står för den tar risken att försätta oss alla i en situation där vi inte har något val eller tvingas välja mellan alternativ som vi alla ogillar. En ansvarsfull energi- och miljöpolitik innebär att vi tillsammans – politiker på alla nivåer, industrins och forskningens representanter, miljövänner och kraftbolag – måste samarbeta och vilja ta ansvar för beslut om vad vi nu skall göra!

Alla är betjänta att vi hushållar och effektiviserar vår energianvändning. Det är det enklaste och billigaste sättet att skona miljön och minska konflikterna, och det innebär direkta ekonomiska vinster för alla inblandade. Därför skall vi naturligtvis först pröva hur långt vi kan nå den vägen. Men vi måste också tala om vilka energikällor vi *kan* använda, samtidigt som vi arbetar med att utveckla tekniken och ställer upp stränga miljökrav. Den som inte är beredd att tala om hur el- och energiproduktionen i framtiden praktiskt skall kunna garanteras saknar enligt vår mening trovärdighet när det gäller att fullfölja folkomröstningsbesluten. Och på den här avgörande punkten anser vi inte att de andra partierna tar fullt ansvar.

Vi socialdemokrater menar att den trovärdigheten kräver att vi upprätthåller och utvecklar kompetensen i vad gäller teknik för elproduktion i framtiden, att vi håller öppet för de alternativ som kan komma att behövas och att vi skaffar oss det kunskapsunderlag som behövs för att kunna fatta kloka beslut längre fram. Det är därför vi lägger fram förslag om hur kompetensen i vad gäller vattenkraften skall kunna bevaras, tekniken för vindkraft provas på allvar och möjligheterna till mottryck tas till vara, och det är detta som förstudierna om olika alternativ handlar om. Vi har mycket svårt att förstå varför någon skulle motsätta sig dem. Vad är det för sanning man är så rädd för?

I detta sammanhang vill jag också konstatera att riksdagen nu kommer att fastställa den andra delen av den plan för vattenkraftens utbyggnad till 66 TWh som riksdagen tidigare fastställt som mål för vattenkraftens roll i energisystemet på kort sikt. Det är en betydelsefull händelse att denna plan nu slutligt läggs fast. Men jag vill, liksom utskottet, understryka att den inte

ersätter prövningen enligt vattenlagen. Den skall självfallet som alltid ske med all tillbörlig noggrannhet och hänsyn till olika intressen. Jag vill upprepa vad jag uttalade i denna kammare, när vi behandlade dessa frågor förra året: Regeringen kommer att ställa hårda krav på kraftbolagen när det gäller miljö och hänsyn till lokala intressen. Det har regeringen visat i praktisk handling i de ärenden som har avgjorts under det gångna året.

Utskottet föreslår, i år liksom förra året, en viss ändring i regeringsförslaget genom att föra Edänge till planen. Det har väckt stort uppseende. För min del menar jag, herr talman, att det finns anledning att se ödmjukt, odramatiskt och prestigefritt på dessa frågor. De är svåra. Ofta står ganska jämstora grupper mot varandra. Ofta skall en rad var för sig mycket viktiga hänsyn vägas mot varandra. Det är inte konstigt att man då vid bedömningen kan komma till olika resultat.

Vad som nu sker är ju inte att riksdagen slutligt avgör olika projekt, enbart att dessa släpps fria för prövning enligt vattenlagen.

Herr talman! Sedan vi började arbeta med miljöfrågorna på 1960-talet har vi gjort en rad positiva erfarenheter: det går att läka sår i naturen, att rena vatten och luft.

Det går att utveckla teknik, som klarar mycket hårda och ständigt högre miljökrav.

Det går att utveckla miljövänlig teknik, som klarar effektivitets- och produktionskraven i det moderna industrisamhället och som är ekonomisk.

Dessa erfarenheter gör vi nu också i ökande utsträckning på energipolitikens område. Under de här åren har t. ex. den miljövänliga förbrännings- och reningsteknik som flera svenska företag utvecklar fått sitt tekniska genombrott. Det är av utomordentligt stort värde för vår egen miljö, för vårt internationella förhandlingsarbete och för vår export att svensk industri nu ligger steget före på detta område.

Det är alltså mycket goda resultat som vi kan redovisa. Men vår slutsats av detta är inte att vi nu kan slå oss till ro. Slutsatsen är att vi nu skall gå vidare, med högre ambitionsnivå och med en ständigt kritiskt pådrivande attityd. Våra erfarenheter säger oss nämligen att det är först när samhället tar sitt ansvar genom att ge klara och stränga spelregler och precisera villkoren som det blir möjligt att lösa problemen tekniskt och ekonomiskt.

Utan tvivel återstår det mycket att göra på miljöområdet. Det gäller t. ex. kväveoxider, tungmetaller, dioxiner och cancerframkallande ämnen. Där är våra kunskaper och tekniker, liksom resultaten, fortfarande otillräckliga.

Därför måste vi gå vidare och steg för steg flytta fram positionerna i miljöarbetet.

Det har regeringen också gjort nu under våren. I propositionerna om energipolitiken och om försurningen framläggs ytterligare en rad förslag med sikte bl. a. på att under den kommande tioårsperioden minska svaveldioxidutsläppen med 65 % och kväveoxiderna med 30 % jämfört med utsläppen 1980. Däri ingår bl. a. förslag om inrättande av en bränsmiljöfond för att bekämpa utsläpp av alla sorters farliga ämnen från förbränning av kol, sopor och torv samt om blyfri bensen och katalytisk avgasrening. Det är för oss

fullständigt obegripligt att centern har gått emot det förslaget och velat minska anslaget med 100 milj. kr. och på det sättet velat minska våra möjligheter att göra något åt dioxidproblemet.

Vi går alltså vidare i ett positivt utvecklingsarbete för ett robustare, effektivare och framför allt miljövänligare energisystem. Det omtänkande som 1970-talet tvingade oss till innebär att vi står inför uppgiften att utveckla ett energisystem för framtiden som ger oss den säkra och billiga försörjning av energi som är en väsentlig förutsättning för välfärden och som är radikalt bättre ur miljösynpunkt än dagens och gårdagens.

Anf. 3 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Med risk för att vara något oartig vill jag framhålla att jag nog tycker att det hade varit något mera klädsamt av en regeringsledamot att inte direkt inleda den här energipolitiska debatten i riksdagen. Regeringen har ju lagt sitt förslag på riksdagens bord och vi ledamöter har haft tillfälle att under tre månader studera propositionens innehåll. Är förslagen så dåligt underbyggda att ytterligare argumentation är nödvändig innan riksdagens ledamöter tillåts börja debatten? Eller är det så, att energiminister Birgitta Dahl inte litar på sina partivänner som här i riksdagen skall föra debatten? Kanske är det så, herr talman, att dessa under hand har avslöjat att de inte helt sluter upp bakom Birgitta Dahl och att det därför är nödvändigt för henne att på en gång ange kursen och inte tillåta några andra att ta rodret.

I fråga om Birgitta Dahls inledningsanförande kan man, precis som många gånger tidigare, notera en sammanblandning när det gäller folkomröstningen, vad folkomröstningen gällde och riksdagsbeslutet. Om man studerar valsedlarna för alternativ 1 och 2, finner man att vi var helt överens om att säkerhetssynpunkter skulle vara avgörande för den ordning i vilken reaktorerna skulle tas ur drift. Sedan har ett riksdagsbeslut slagit fast årtalet 2010. Jag tycker att det är högst väsentligt att man inte kryper bakom en folkomröstning och hävdar att den gav utslag för en avveckling år 2010.

Herr talman! När det gäller Birgitta Dahl tror jag att jag kommer sanningen närmast om jag påstår att hon inte har allas förtroende i sin egen riksdagsgrupp. De senaste dagarna har Dagens Nyheter avslöjat hur splittrat, i viss mån, det socialdemokratiska partiet är beträffande energipolitiken. Det är inte bara de andra partierna, som Birgitta Dahl nämnde för en stund sedan, utan också socialdemokraterna som slits sönder av en inre oenighet. Näringsutskottets ordförande Nils Erik Wååg, med lång politisk erfarenhet och en av socialdemokratins mest erfarna energiexperter, uttalade sig i Dagens Nyheter i fredags. Han sade: "Det är inget fel att ange årtal som en målsättning, men årtalet kan inte betraktas som definitivt." Wååg säger att efter olyckan i Harrisburg har "inget oroväckande inträffat" och fortsätter: "En svår härdsmläta behöver inte innebära katastrof. Dessutom har vi lärt mycket om säkerhet sedan dess." Nils Erik Wååg tror att kärnkraftens livslängd sannolikt är längre än 25 år. Han anser att kärnkraften kan bli en bra energiform. Nils Erik Wååg säger vidare i DN-intervjun: "Vi skulle behöva en reaktor som förbrukar sitt eget farliga avfall ungefär som en

bridreaktor och samtidigt är lika säker som en securereaktor." Wååg tror, i motsats till Birgitta Dahl, att en folkomröstning i dag skulle ge ett annat resultat än förra gången.

Under den senaste veckan har två opinionsmätningar givit klart vid handen att det är på det här sättet. Bara en av tio svenskar tror att kärnkraften stoppas år 2010 som riksdagen uttalat. Av en IMU-undersökning som presenterades i Dagens Nyheter i går framgick att fler personer i dag är positiva till kärnkraft än 1980. Jag tror, att om man skulle gå runt och intervjua riksdagsledamöterna och få ärliga svar av dem, skulle resultatet bli detsamma. Jag har faktiskt ställt frågan till riksdagskolleger från andra partier om de tror på en avveckling och har fått många negativa svar.

Därför, herr talman, är inte Nils Erik Wåågs uppfattning något som han står ensam för inom sitt parti. Och i en kommentar i anslutning till en dementi i lördags säger Nils Erik Wååg att han inte blivit direkt felciterad i DN-artikeln. Vem står för den socialdemokratiska energipolitiken här i riksdagen i dag? Är det energiministern eller näringsutskottets ordförande? Det vore värdefullt att få ett besked i denna fråga.

Näringsutskottets betänkanden på energipolitikens område blir allt tjockare för varje år. Det kan inte vara rimligt att riksdagen skall lägga sig i så många detaljer på energins område som vi just nu håller på med. Alltmer udda och egendomliga förslag ser dagens ljus. De partier som står för en snabbare avveckling – vilka är alla utom moderaterna – inser allt tydligare att deras energipolitik är felaktig. Desperata griper de tag i varje halmstrå, varje torvtuss och varje alruska, stagar upp dem med olika former av stöd för att det hela inte skall blåsa all världens väg i väntan på vinden som inte finns de där klara, kalla vinterdagarna då vi sitter inne i den goda värmen, kurar vid TV:n och videon medan kaffet kokar på elspisen, diskmaskinen går i köket och glassen till barnen väntar på att tas ut ur frysen.

Herr talman! Det känns skönt att kunna luta sig emot en moderat energipolitik som framöver kan skapa garantier för en god tillgång på el till låga priser för både svensk industri och enskilda elkonsumenter.

Globalt sett fortsätter kärnkraften sin frammarsch. Den svarar nu för 15 % av världens elkraftsproduktion. Länder som Frankrike och Japan har fortsatt den imponerande och framgångsrika kärnkraftsutbyggnaden. Belgien, Schweiz och Finland har nått minst 40 % andel kärnkraft i sin elproduktion. I Västtyskland, Italien och Nederländerna har det politiska intresset för kärnkraftsutbyggnad ökat. Runt om oss ute i världen bygger man ut kärnkraften. Under 1980 ökade den med 21 %, vilket inte är någon liten ökning. Totalt har kärnkraften genererat 7 440 TWh t.o.m. 1984. Kraftreaktorerna ute i världen har gått i sammanlagt 3 500 reaktorår. Om den kärnenergi, herr talman, som producerats skulle ha ersatts med kol, skulle 2,5 miljarder ton kol ha gått åt.

Att bara ersätta den svenska kärnkraften med kol skulle innebära en kolimport på 17 miljoner ton per år. Det skulle ha försämrat vår redan dåliga bytesbalans med 8–10 miljarder kronor. Det skulle också ha försämrat vår miljö. Aska, slagg och avsvavlade produkter på 4 miljoner ton per år skulle

lagras. 30 000 ton svavel, 60 000 ton kväveoxider, 380 kg kvicksilver, 1 150 kg arsenik, 200 kg kadmium och 9 300 kg bly skulle ha spritts med vinden varje år ut i vår vackra natur. Det är inga uppgifter som Birgitta Dahl lämnar i sitt anförande. Det här har vi tack vare kärnkraften undvikit. Ändå har jag inte berört koldioxiden som kan få oväntade, ännu ej klarlagda, effekter på klimat och miljö.

Hela den svenska energipolitiken har gått snett. Den trampar vatten eller kippar efter luft. Den är i den tappning som majoriteten i riksdagen står för en olycka för den svenska ekonomin, en hämsko för sysselsättning och industriell utveckling, för att inte tala om den negativa inverkan den har på vår miljö. Hur skall vi under de första tio åren på 2000-talet ha råd att stänga den ena kärnkraftsreaktorn efter den andra som skulle kunna gå i både tio och femton år efter år 2010? Vi skulle alltså dra på oss en energimerkostnad på 10 miljarder kronor per år, som avvecklingen trots allt kostar, eftersom kol utgör ett alternativ, och samtidigt klara av att betala alla våra statsskuld-räntor och brottas med de problem en snabbt åldrande befolkning ger upphov till.

Nej, herr talman, energipolitiken får inte längre till tillåtas leva sitt eget liv. Energipolitiken – en viktig del av den grund på vilken den svenska välfärden vilar – måste fogas in i ett vidare sammanhang. Mången fler än näringsutskottets socialdemokratiska ordförande måste vara beredd och ha mod att ompröva sin inställning till kärnkraften. Reaktorsäkerheten har ökat. Reaktorernas livslängd är längre. Effekten från reaktorerna har blivit högre. Miljöriskerna i samband med förbränning av kol, torv och olja är mycket, mycket allvarligare än man trodde omkring 1980. Vi har inte råd med några Sven Dufvor i svensk politik. Det behövs mera av realism och mindre av önsketänkande och partitaktik på energipolitikens område.

Vi moderater hävdar att Sverige för sitt välstånd är beroende av en god energiförsörjning. Denna garanteras bäst om marknadsekonomiska principer tillämpas inom energiområdet. Statliga ingripanden som vidtagits har visat att utvecklingen av marknadspriserna på energiråvarorna utgör det viktigaste och mest effektiva styrmedlet vid valet av energislag och för sparande.

Vattenfalls generaldirektör delar vår uppfattning. Det framgår av hans första krönika i Vi i Vattenfall. Under rubriken Marknaden i centrum framhåller han marknadens betydelse för att klara ut konkurrenskraften och uthålligheten hos olika bränslen.

Generaldirektör Nyquist konstaterar att Vattenfall bildades med avsikten att tillhandahålla billig elkraft för expansion av den svenska industrin. El har, säger generaldirektör Nyquist, varit en viktig komponent i utbyggnaden av det moderna välfärdssamhället. God tillgång på billig elkraft är än i dag av mycket stor betydelse för svensk industri och samhällsutveckling. De svenska elpriserna är bland de lägsta i världen. Det innebär att den elkraftsberoende svenska industrin kan ha ett hyggligt konkurrensläge trots att kostnadsläget i övrigt kan vara besvärande. Den gynnsamma utvecklingen av elpriserna har vi naturligtvis vattenkraften och kärnkraften att tacka för. På ett annat ställe

säger generaldirektör Nyquist, att om vi får tillstånd att höja elproduktionen från våra befintliga kärnkraftverk och fullfölja det beslutade vattenkraftsprogrammet är elförsörjningen tryggad de närmaste åren. Först när vi måste ta till nya kraftslag, exempelvis vindkraft eller kolkondens i större omfattning, finns det risk för stigande priser.

Chefen för Vattenfall konstaterar också att höga internräntor i företagen bromsar mera långsiktiga industriella energilösningar som skulle leda till betydande besparingar. Den tvåprocentiga räntehöjningen, föranledd av en dåligt förd socialdemokratisk ekonomisk politik, bidrar inte till att en mera energisnål produktionsteknik införs i Sverige. Regeringens ekonomiska politik motarbetar de i och för sig realistiska mål som regeringen ställt upp för svensk energipolitik. Socialdemokraterna spår, men marknaden rår.

Herr talman! Elförbrukningen fortsätter att öka. 1983 var ökningen 10 %, 1984 var den 8 % högre än 1983, och under 1985 ligger ökningen hittills 7 % högre än 1984. En sju procentig ökning är detsamma som hela Forsmark 3 eller Oskarshamn 3. Elförbrukningen är för närvarande högre än de prognoser på vilka Birgitta Dahls energipolitik vilar, och det är hon medveten om.

Den gångna kalla vintern har avslöjat svagheterna i svensk elförsörjning. Det bekräftade Birgitta Dahl i sitt inledningsanförande, när hon beskrev vilka påfrestningar den kalla vintern hade på betalningsbalansen. Sverige behöver alltså den elproduktionskapacitet som vi har, inkl. Forsmark 3, Oskarshamn 3 och en framöver reparerad Ringhals 2. Ända in i de första dagarna av maj har vi varit tvungna att köra oljekondenskraftverken i Karlshamn och Stenungsund. Vattenmagasinen är i princip tömda. En dålig vårflod och en torr sommar – vi hoppas väl alla, herr talman, på en vacker sommar – och vi går mot en vinter som skulle innebära verkliga påfrestningar om inte Forsmark 3 och Oskarshamn 3 fanns. Det Sverige som Linje 3 förespråkade i folkomröstningen 1980, med all kärnkraft avvecklad 1990, alltså om fem år, vore inget trevligt land att bo i.

En annan sak vi lärde oss av den kalla vintern var att när det var som kallast och elbehovet var som störst, blåste det som minst. Birgitta Dahls förslag att satsa på vindkraft, som hon i och för sig i sitt inledningsanförande väldigt lätt passerade förbi, kan inte ens Birgitta Dahl själv tro på. Hon kan alltför mycket om energi för att göra det. Förslaget är framtingat enbart för att få den socialdemokratiska energiekvationen att gå ihop. Vid sidan av regeringens förslag finns i näringsutskottets betänkande reservationer från varje parti. Vi moderater tror inte särskilt mycket på vindkraften i dagens läge. Vindkraften kommer att kosta 40 öre per kilowattimme, med andra ord, den kommer att vara dyrare än kolkraften, som i sin tur är många gånger dyrare än vattenkraft och kärnkraft. Vindkraftspolitiken präglas av korsdrag. Möjligen kan den ge lite statisk vindkraftselektricitet, men inte kan den tillgodose behovet av el i framtiden. Vi måste samla på oss mera erfarenheter om vindkraften. Risker är stora att de som sår vind får skörda storm.

Herr talman! Jag går förbi vattenkraften, som Rolf Dahlberg senare kommer att beröra. Jag vill dock principiellt konstatera att vi moderater

säger nej till utbyggnad av de fyra orörda Norrlandsälvarna. Det kan vi göra eftersom vi hyser så stark tilltro till teknikernas förmåga att utveckla kärnkraften och göra den effektivare, så att den slutliga parentesen för kärnkraften kan sättas någon gång efter år 2010.

Det är, Birgitta Dahl, ologiskt att hävda å ena sidan att den tid som gått sedan en viss anläggning togs i bruk inte bör vara avgörande för när den tas ur drift, och å andra sidan att allt skall vara slut år 2010. Allmänheten har genomskådat socialdemokratins spektakel. Likaså har Nils Erik Wååg. När inser Birgitta Dahl att hennes inställning är ohållbar?

Vad gäller kol är vi moderater synnerligen restriktiva. Helst skulle vi säga nej, men av hänsyn till behovet av miljövänliga kolbränsleanläggningar i många andra länder och med vetskap om vår egen goda industriella teknik på området behöver vi öppna möjligheter för svensk industri att bygga en referensanläggning i Sverige. Men om den skall ligga i Värtan i Stockholm kan man fråga sig. Med riksdagsbeslutet i botten har inte politikerna i stadshuset så många alternativ att välja mellan.

Moderaterna i Stockholm har försökt bromsa kolintroduktionen. Man har satsat och drivit på när det gäller utvecklingen och användningen av värmepumpar. I första hand ville man ha hetvatten från Forsmark. När det föll talade man för Secure-reaktorn, en sinnrik och säker svensk industriell skapelse, som skulle kunna lösa problemen med energiförsörjningen i många av världens storstäder och minska kolanvändningen. Birgitta Dahl, regeringen och övriga partier "veta icke vad de göra", när de säger nej till Secure.

Birgitta Dahl! Ta initiativet och verka för en Secure-anläggning i Sverige! Det skulle öppna en internationell marknad, ge oss välkomna exportintäkter, många arbetstillfällen och en bättre miljö, kanske inte minst i Stockholm, om den skulle komma dit. Jag kan utlova ett starkt moderat stöd.

Av samma skäl som när det gäller kolet är vi ytterst tveksamma till introduktionen av torv. Den har också – som Birgitta Dahl bekräftade – sina miljömässiga nackdelar.

Herr talman! Det vi har att räkna med för de närmaste 30–35 åren för produktion av el är vattenkraft och kärnkraft. Allt annat blir marginellt, om vi inte skall tillåta elpriset att stiga. Den svenska industrins konkurrenskraft och den svenska miljön försämras. Inget parti kan med trovärdighet säga att vi skall bevara de orörda älvarna, säga nej till kolkraft och kärnkraft och samtidigt minska vårt oljeberoende. Det klarar vi inte.

Vi kan inte, som energiminister Birgitta Dahl, tala om energihushållning. Vad energiministern åsyftar är en hård ransonering av elkraft på 1990-talet. Birgitta Dahl säger i propositionen att "den högkvalitativa energiform som elenergi utgör måste dock i första hand användas i sådana verksamheter där den är svår eller omöjlig att ersätta". I första hand skall den användas för industriella processer, i spårbunden trafik och för belysning och drift av apparater. Vilka ljusa framtidsperspektiv är det inte som socialdemokratien utlovar de svenska konsumenterna! Elbrist och elransonering, bara för att man så styvnackat håller fast vid år 2010.

Ransoneringen förbereds för fullt. Kommunernas roll är viktig. Det är

väsentligt att kommunerna inom ramen för den kommunala energiplaneringen, vilket moderaterna gått emot, nu noga överväger, som Birgitta Dahl säger i propositionen, "i vilken grad elanvändningen bör begränsas till förmån för andra kollektiva system". Hur skall det bli med elen till alla våra hushållsapparater? Hur skall vi i framtiden åstadkomma uppvärmning av våra fritidshus? Skall vi gå tillbaka till vedspis och möjligtvis gasol?

Alla är överens om att elpriset kommer att stiga om kärnkraften senast 2010 skall avvecklas. Skall svenskt näringsliv behålla sin konkurrenskraft, måste industrin tillhandahållas el till lägre priser. Men det kommer att ske på konsumenternas bekostnad. Några måste stå för fiolerna. Även detta antyder Birgitta Dahl i sin proposition. Skatteinstrumentet skall, säger hon, användas aktivt för att styra tillgång och efterfrågan på el. Ett högre pris på hushållssidan drar helt naturligt ned elkonsumtionen, men vad är det för samhälle vi då kan erbjuda de svenska elkonsumenterna?

Socialdemokratin utlovar ett Sverige med elransonering, ett Sverige med exploatering av orörda Norrlandsälvar och med kolkondenskraftverk. Socialdemokratin ger energipolitiken mera ett innehåll av ord och vind än av konkret innehåll såsom ledning för det svenska näringslivets planering. Då är, herr talman, den moderata energipolitiken attraktivare. Den ger valfrihet och industriell expansion, en bättre miljö, en högre sysselsättning, en bättre bytesbalans och ett lägre elpris.

Slutligen, herr talman, vill jag något beröra energiforskningen. De olyckliga ställningstaganden som socialdemokrater, center-, folkpartister och vpk gjort på energipolitikens område och som strider mot det som blir verklighet redan på 1990-talet leder till slöseri. Man anslår betydande medel till forskning på områden, där chans till framgång är små. Det är olyckligt för energiforskningen att leva sitt eget liv. Den måste enligt moderat uppfattning fogas in i övrig forskningsverksamhet och i konkurrens med andra projekt hävda sitt berättigande. Det kostar i dag pengar att försvara en ohållbar energipolitik.

Samma sak inträffar när det gäller stödet till energin. Även om en viss tillnyktring har skett är fantasin stor när det gäller att finna nya behov för stöd. Stöd rycker sönder marknaden och förstör prissättningen. En utveckling påskyndas möjligen men med produkter, som inte är helt utvecklade. Vi moderater motsätter oss stödet. De gångna åren har, som tidigare nämnts, visat att marknaden, konkurrensen, är den störste pådrivaren av en förändrad och mer energisnål teknik.

Energiskatterna kommer Karl Björzén att ta upp i anslutning till behandlingen av skatteutskottets betänkande nr 50.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 14, 30, 40, 44, 55 och 99, beträffande vilka jag har för avsikt att begära votering och kanske rösträkning. Övriga reservationer från mitt parti avstår jag från att yrka bifall till. Det innebär dock inte att jag tar tillbaka de krav som reses i dessa reservationer. De kvarstår alltjämt. Strävan är emellertid att kammaren skall kunna vinna tid vid voteringen.

När det gäller näringsutskottets betänkande 27 om vissa torvfyndigheter

vill jag bara helt kort slå fast att moderaterna värnar om den fria enskilda äganderätten, som regeringens förslag inte innebär. Man skall enligt förslaget kunna överlåta koncessioner och brytning av torv till andra än till ägarna. Vi är övertygade om att avtal kan träffas mellan ägare av torvmarker och eventuella intressenter som vill exploatera dessa tillgångar utan att staten skall avgöra principerna härför.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3 till näringsutskottets betänkande 27.

I detta anförande instämde Erik Olsson (m).

Anf. 4 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Att en tidning kan vinkla in i vad man säger ett önsketänkande i någon riktning hör till spelets något egendomliga regler, men att Per-Richard Molén vinklar in i vad jag kan ha sagt och inte sagt en spricka mellan mig och Birgitta Dahl är tämligen förvånande. Per-Richard Molén känner ju mycket väl till den demokratiska process som vi tillämpar i näringsutskottet, och jag tror att han också vet hur den processen fungerar i den socialdemokratiska gruppen.

Den socialdemokratiska gruppen i näringsutskottet har diskuterat med vår energiminister utformningen av det här betänkandet långt innan det låg på riksdagens bord och på utskottets bord. Vi står gemensamt för de värderingar som ligger till grund för betänkandet.

Självfallet står jag som ordförande i socialdemokratiska gruppen i näringsutskottet helt bakom vad vi har sagt i utskottet, och det avviker inte i nämnvärd grad från vad Birgitta Dahl har föreslagit i propositionen. Det tillkommer dessutom inte mig som ordförande i utskottet att kvälja dom över vad utskottet har lagt på kammarens bord.

Per-Richard Moléns anförande bygger på en skillnad i fråga om tolkningen av begreppet riktpunkt. Jag har sagt att år 2010 är en riktpunkt. Det har då tolkats av en rubriksättare i en tidning som att det var "bara" en riktpunkt. Man kan givetvis inte säga "bara" om en riktpunkt för ett politiskt beslut.

Vad är en riktpunkt? Vad kan jag ha menat? Jag har utgått från en minnesbild av hur det gick till när jag – sannolikt som den enda här i riksdagen – var AK-arbetare. Jag var utsättare på en väg mellan Grängesberg och Kopparberg.

Riktpunkten för den vägsträcka man skulle sätta ut tog man i tangenterna till nästa kurva. Det var alltså en punkt som låg bortom raksträckan men mot vilken man siktade in de andra punkterna för att göra vägen rak.

År 2010 är en riktpunkt. Jag vidhåller det. Självfallet kan inte kärnkraften avvecklas som om man trycker på en knapp.

År 2010 kommer den äldsta reaktorn här i landet att vara 38 år, och ett par av de äldre reaktorerna har en kvalitet som uppenbarligen inte är likvärdig med de andras. De yngsta reaktorerna kommer år 2010 att vara 25 år. Var och en förstår att avvecklingen inte kan ske, med så pass olika aggregat, som om man tryckte på en knapp.

Anf. 5 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för att Nils Erik Wååg har velat utveckla och kommentera de artiklar som stod i Dagens Nyheter för fredag och lördag. Han har inte i lördagens nummer haft anledning att ändra de synpunkter som han gav uttryck för i fredagens tidning.

Det skulle, herr talman, vara värdefullt att få höra om "riktpunkt" för näringsutskottets ärade ordförande är detsamma som riktpunkt för energiminister Birgitta Dahl. Vad anser energiministern om ordet riktpunkt?

Anf. 6 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag hade först tänkt ägna mig åt de övergripande delarna i näringsutskottets betänkande nr 30, därefter i huvudsak åt kärnkraftens del i energipolitiken och eventuellt detaljkommentarer till några reservationer, om tiden räcker till. Från vårt håll kommer sedan Ivar Franzén att ta upp övriga delar av betänkandet. Men nu finns det ju onekligen läge för en politisk debatt om energipolitiken igen, efter dagens inledningsanföranden. Jag tror att det ur demokratisk synpunkt är bra att vi tar den debatten, och då bör den inte minst tas här i riksdagen.

Det har ju varit en tid när många inte velat diskutera energipolitik – av skilda skäl. Men efter att ha hört inledningsanförandena här måste man säga sig att den tiden är förbi. De gamla klyftorna redovisas öppet. Och i jämförelse med Per-Richard Molén var ju energiministern nästan försagd, lågmäld. Det är uppenbarligen så att moderaterna nu vågar tala om, var de egentligen står – och att de står för sig själva.

Det innebär inte att vi andra är överens i alla frågor. Men det är en väldigt viktig distinktion som har tydliggjorts här i de inledande anförandena.

Min fråga blir egentligen: Kan det vara så, att den oheliga alliansen mellan socialdemokrater och moderater på det här området håller på att lösas upp?

Jag vill vidare återknyta till en del personliga erfarenheter, saker som det har stått en del om i pressen de senaste dagarna.

Jag tycker att Per-Richard Molén talade ungefär som kraft-storfinansens förlängda arm här – varken mer eller mindre. Jag syftar på de kretsar i vars knä tidigare regeringsmedarbetare under perioden 1976–1978 satt och konspirerade mot regeringskolleger.

Men låt mig till att börja med säga några ord om bakgrunden till den här diskussionen. Den har ju börjat få litet av historiens patina över sig. Fram till 1975 – det är bara tio år sedan – hade vi i Sverige en ganska ensidigt producentstyrd energipolitik. Den innebar, enkelt uttryckt, att vi skulle bruka mesta möjliga energi till lägsta kostnad, oavsett miljö- och resurskonsekvenser. Därför var det inte så underligt att t. o. m. 1975 års energibeslut – som fattades mot centerns röster – innebar en fortsatt ökning av oljeförbrukningen i landet, trots att den första oljeprischocken då hade inträffat. Mot denna politik ställdes det alltmer preciserade centeralternativet med inriktning på hushållning och effektivare energianvändning samt satsning på energiomvandling med minsta möjliga miljöpåverkan – t. ex. de förnyelsebara energikällorna. Vi har i dag återigen från moderat håll fått höra hur litet

dess energikällor är värda.

Den i dag omfattande debatten kring försurning av mark, vatten och luft verkar litet yrvaken ibland. Men opinionsbildningen tar sin tid, inte minst internationellt. Vi som följt de här frågorna sedan början av 1970-talet – jag tänker på Världsmiljökonferensen i Stockholm 1972, i Ingemund Bengtssons säkra händer, det s. k. högnivåmötet inom FN:s ekonomiska kommission för Europa i Genève 1979, då konventionen mot långväga gränsöverskridande luftföroreningar antogs samt uppföljningsmötet Miljö 82 i Stockholm – vet att opinionen i internationella fora har väckts och breddats. Men vi vet också att tiden är knapp när det gäller konkreta åtgärder. Det finns emellertid ingenting i den politik som vi stått för under den här tiden som så att säga verkligheten visat vara felaktigt. Det har varit riktigt att hushålla, och att effektivisera energianvändningen.

Vi skulle ha börjat långt tidigare. Det var fel att låta producentintressena så länge styra den svenska energipolitikens utveckling. Det är rätt att satsa forskningspengar på förnyelsebara energikällor som hör framtiden till. Det innebär inte att alla kommer att ge stora bidrag till den svenska energiförsörjningen. Men de har kvaliteter som få i dag förnekar. En del tror inte på att de är tekniskt möjliga. Men det är en viktig utveckling, där Sverige under de gångna 10–15 åren har tagit en tätt plats i världen, som vi har anledning att vara stolta över och som vi skall slå vakt om.

Varje framgångsrik åtgärd för att hushålla med energin, effektivisera energianvändningen, introducera de miljövänliga energikällorna och pressa tillbaka och avveckla de miljöskadliga är avgörande för både vår energiframtid och vår miljöframtid.

Vi kan i dag konstatera att omläggningen av energipolitiken från 1976 tillsammans med oljeprischockerna 1973, 1978–1979 har lett till en betydande minskning av energiförbrukningen. I stället för förväntade 540 TWh – miljard kilowattimmar – förbrukning för 1985 kommer vi att ligga på omkring 350 TWh. 1984 års siffra är enligt en inte ännu publicerad SCB-statistik 358 TWh. Skillnaden mellan den verkliga och den förväntade nivån är 180 à 190 TWh, motsvarande tre hela kärnkraftsprogram av svensk storleksordning, eller produktionen från 35 à 40 kärnreaktorer av svensk genomsnittsstorlek. Det motsvarar nästan tre gånger all i Sverige utbyggd vattenkraft.

Jag skäms inte ett dugg för att göra jämförelsen på detta sätt även på elsidan. Ju mer el vi använder för uppvärmningsändamål, desto mer jämfäst är också el med energi i allmänhet.

De nämnda siffrorna bör kompletteras – energiministern var inne på det – med oljetillförseln på 338 TWh år 1973, då oljans andel av svensk energiförsörjning var 73 %. Den har nu gått ner till 207 TWh, motsvarande 50 %, år 1984.

Jag tror att det är viktigt att hålla dessa grundläggande fakta i minnet när vi diskuterar energipolitik. I annat fall kan vi aldrig nå varandra. Det är alltså inte tillförselsidan som är avgörande för vilken energiframtid vi kommer att få. Det är vår förmåga att använda energin på ett effektivt sätt som kommer

att avgöra energiframtiden, miljöframtiden och vår ekonomiska framtid. Jag trodde – jag har trott ibland, och jag har några illusioner kvar – att allt fler hade börjat inse detta. Efter något inlägg i dag är jag mer tveksam.

Färska opinionsmätningar visar att linje 3 från folkomröstningen om energipolitiken, med inriktning på hushållning med energi, effektivare energianvändning, satsning på förnyelsebara och uthålliga energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan samt snabb avveckling av kärnkraften, har överlägset största stödet i den svenska medborgaropinionen i dag. Samtidigt tappar linje 2, som var för kärnkraftsutbyggnad men ändå lovade dess avveckling, till de öppna anhängarna av kärnkraft som energikälla, dvs. till linje 1. Detta visar på den splittring som naturligtvis finns hos linje 2-anhängarna, dvs. bland dem som sympatiserar med socialdemokraterna och folkpartiet. Nu är ju den del av folkomröstningsresultatet som handlar om utbyggnad i stort sett klar. Det återstår "bara" den andra delen av linje 2:s löfte till väljarna.

För socialdemokraterna leder detta till återkommande deklarationer, oftast från energiministern. Jag hade hoppats att det skulle vara flera som lika entydigt som Birgitta Dahl skulle tala om att man står fast vid folkomröstningens beslut. Men partikravet från oppositionstiden, att avvecklingen av kärnkraften skall baseras på en avvecklingsplan, har inte förverkligats, trots att regeringen skulle få en bred majoritet i riksdagen för ett sådant förslag.

Jag tror att detta är ett av de grundläggande skälen till att socialdemokratin i dag har svårigheter med sin trovärdighet i energipolitiken, just när det gäller kärnkraften. Människor tror ju inte att kärnkraften kommer att avvecklas. Anledningen är naturligtvis att man har sett för litet av åtgärder för att förverkliga detta. Svårare än så är det inte!

Det är ju så att bara var tionde svensk tror på löftet att avveckla kärnkraften senast år 2010. Detta är från våra utgångspunkter ett mycket välförtjänt underbetyg. Det räcker inte med ord för att skapa trovärdighet, utan det krävs konkreta åtgärder för avveckling av kärnkraften. Detta har vi också markerat i betänkandet – tyvärr i reservation.

I gårdagens Luncheko kunde vi höra statsministern inbjuda miljörorelsen till samarbete. I ett anförande i Örebro markerade Olof Palme fyra huvuduppgifter i miljöpolitiken. Till dessa huvuduppgifter hörde *inte* att klara kärnkraftens avveckling och avfall. Den frågan betecknades som "löst". I och för sig var detta ingen överraskning från det hållet. För Olof Palme var kärnkraftens avfallsfrågor "lösta" redan i maj 1976, när den s. k. AKA-utredningen kom med sitt därefter hårt kritiserade förslag om en svensk uppdragslinje m. m.

Som vi minns hade linje 1 och linje 2 gemensamma, identiska framsidor på sina resp. valsedlar i folkomröstningen. Men, som jag sade efter att ha hört inledningen i dag, detta kanske tillhör en svunnen tid. Hittills har den politiken inneburit att främja kärnkraftens utbyggnad och fortlevnad i landet och att inte göra någonting konkret åt kärnkraftens avveckling.

Väljarna har nu rätt att få veta hur det blir. Låt mig konkretisera frågan ytterligare: Vad tänker ni göra under nästa valperiod för att fullfölja era

löften från folkomröstningen att avveckla kärnkraften? Den frågan bör rimligen ställas till alla partier i denna riksdag.

Anledningen till den frågan är att såväl utskottsmajoriteten, bestående av s och fp, som m, reservationsvis, på ett förtjänstfullt sätt i betänkandet har utvecklat vad ni *inte* tänker göra. Nu återstår att ge besked om vad ni *tänker* göra. Det vore bra om de beskeden kom i den här debatten.

Några ytterligare funderingar kring kärnkraften: Jag tror faktiskt att det är viktigt att återknyta till den tidigare diskussionen. Kärnkraften som energikälla har en särskild dimension. Det har sagts många gånger, och det förtjänar att upprepas. Periodvis försvinner kärnkraften från debatten, men den kommer alltid tillbaka.

För någon tid sedan publicerades ett ambitiöst journalistarbete i tidningen Ny Teknik, som visade klart och entydigt att kärnkraften även i Sverige har sina rötter i atomvapenplaneringen. Det återstår att se om den här regeringen har kuraget att lägga papperen på bordet – men den här frågan kommer att leva vidare.

När vi från centerpartiet krävde att så skulle ske angreps jag av en av denna kammars yngre moderater, som uppträdde som regeringens försvarsadvokat. Det här är intressant ur många olika synpunkter. En av regeringens hårdaste vedersakare i andra sammanhang blir regeringens försvarsadvokat. En av kammarens yngsta ledamöter visar sig vara helt ointresserad av historia.

Tre iakttagelser är viktiga:

För det första: Återigen – för vilken gång i ordningen vet jag inte – bekräftas det nära sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen. Det går inte att förneka, och Sverige är inget undantag – om nu någon trodde det.

För det andra: När det gäller kärnkraft har socialdemokrater och moderater i varje fall tidigare haft ganska lätt att snubbla in i varandras armar. Ni framställer er gärna som varandras alternativ och försöker t. o. m. monopolisera debatten, men när det gäller kärnkraften har ni ofta funnit varandra hittills. Jag vet inte vad som kommer att hända i framtiden på den punkten, men det vore bra om vi i den här debatten och i den kommande valrörelsen kunde reda ut de gränslinjer som här finns, för det kommer att ha stor betydelse för framtiden.

För det tredje: När det gäller kärnkraft och kärnvapen sitter t. o. m. offentlighetsprincipen trångt.

Centerrörelsens inställning till kärnkraften är oförändrat starkt kritisk. Våra farhågor och vår kritik bekräftas gång på gång av verkligheten. Kärnkraften är farlig, osäker, storskalig och dyr. Den har via uran och plutonium liksom via teknologin starka samband med kärnvapen. Därför skall den avvecklas.

Detta är dessutom en genom folkomröstningen hos svenska folket förankrad politik. Alla stod ju för avveckling – eller hur?

Om någon skulle vara beredd att hoppa av denna ståndpunkt, så är detta startsignalen till en ny, uppsplitande energistrid – och dessutom för en konstitutionell kris, eftersom det då finns goda grunder att ifrågasätta varför

vi skall hålla oss med folkomröstningar i det här landet. Trovärdigheten i de demokratiska besluten kommer i så fall att undergrävas på ett ytterst allvarligt sätt.

Jag vet att det här är starka ord, men det finns ingen anledning att väja för dem.

Några ytterigare kommentarer. Jag blev något förvånad när Per-Richard Molén sade att moderaterna i Stockholm inte vill ha kol i Värtan. Här har jag hållit på och debatterat med Carl Cederschiöld för att försöka övertyga honom om att vi *inte* skall ha kol i Värtan! Jag har haft stora problem med detta, så jag känner inte igen beskrivningen av debattsituationen i Stockholm. Det beslut som troligen kommer att tas innebär att 450 000 ton kol per år skall användas vid Värtan på 1990-talet. Socialdemokrater och moderater tycks vara överens om det, även om de definitiva besluten inte är fattade. Det vore bra om Per-Richard Molén kunde förklara vad det är som har hänt eller tillstå att han helt har missförstått situationen. Visst blir det kol med moderat politik här i Stockholm – dessutom i Stockholms innerstads närhet!

Därmed har jag också kommenterat en av reservationerna, som gäller storstädernas värmeförsörjning, där vi kräver lågvärme i fjärrvärmenätet för statsbidrag.

Till sist vill jag säga att jag för att underlätta kammarens ställningstagande till detta utomordentligt tjocka betänkande – som visar att det finns en betydande splittring i fråga om energipolitiken, eftersom här finns 110 reservationer – kan göra som Per-Richard Molén på en punkt: jag skall bara yrka bifall till några av de aktuella reservationerna, nämligen nr 2, 4 och 25. Reservation 25 handlar om att Ringhals 2 skall tas ur drift med det snaraste. Centerpartiet står fast vid innehållet i alla våra reservationer, men för att underlätta kammarens arbete vill jag inskränka mig till att yrka bifall till dessa tre reservationer. Det innebär att vi också kommer att begära rösträkning i dessa fall.

Anf. 7 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Jag kunde konstatera att Olof Johansson var något upprörd. Det var intressant att notera innehållet i hans anförande. Han vill i första hand att vi skall tala ut om kärnkraften.

När det gäller den moderata uppfattningen står vi fast vid det ställningstagande som vi gjorde 1980. Det är säkerheten som avgör när kärnkraftsreaktorerna skall tas ut drift. Visar det sig att säkerheten tillåter att reaktorerna körs längre – vilket vi är övertygade om kommer att bli fallet – skall vi utnyttja den möjligheten.

Det är, herr talman, snart uppemot 60 TWh el som år 2010 skall ersättas med någonting annat. Olof Johansson sade att det inte är tillförselsidan som är avgörande, utan mera energianvändningen. Det skulle mot denna bakgrund ha varit intressant om Olof Johansson hade velat tala om vilka konkreta åtgärder som centerpartiet – och även de övriga partierna – vill ta till för att få ned elanvändningen på 60 TWh. I hans anförande hörde vi ingenting om kol, vindkraft eller torv. Olof Johansson sade heller ingenting

om torvens negativa miljökonsekvenser – det är ju t. o. m. uran i torv. Att förklara hur dessa 60 TWh el skall ersättas vore att göra en ärlig deklaration, eftersom det är en av de stora knutarna, som det gäller att lösa.

Vi moderater är övertygade om att det går att spara, men samtidigt har vi en känsla av att en stor del av spareffekterna redan är ianspråktagna. Vi har i dag, herr talman, ett ekonomiskt problem i vårt land, nämligen att vi håller oss med en alldeles för stor offentlig sektor. Vi måste verka för att bygga ut den industriella sektorn, se till att den växer. För att den skall kunna växa har den behov av elkraft. Med politiken att försöka klara bortfallet av el vid en avveckling av kärnkraften med enbart energihushållning löser man inte Sveriges ekonomiska problem.

När det gäller frågan om kol i Värtan ber jag att få återkomma i ett senare anförande.

Anf. 8 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Eftersom Per-Richard Molén har varit med vid utskottsbehandlingen vet han att alla de alternativ som vi talar för är redovisade i betänkandet. Bäst sammanfattade finns de på s. 155, i reservation 18. Centerpartiet menar att vi framöver, med en effektiviserings- och hushållningspolitik, kommer att kunna nå en förbrukning av 300 TWh, varav 100 kommer att vara el.

I det längre perspektivet kan den elenergi som behövs för den elspecifika användningen – alltså inte för uppvärmningsändamål – mycket väl produceras med vattenkraft, vindkraft och kraftvärme, dvs. mottryckskraft. Någon ytterligare kolanvändning utöver de 2 miljoner ton som i dag förbrukas har vi självfallet inte tänkt oss.

Det är däremot en öppen fråga vad som händer i ett läge där man går vidare och använder mer och mer el för uppvärmningsändamål. Då skapar vi ett system som "svajar" över tiden och ibland inte fungerar alls, som vi kunde notera i slutet av 1983. Det är den mest okloka och minst effektiva väg man över huvud taget kan välja. Dessutom får vi då inte möjlighet att använda inhemska bränslen, vilket vore värdefullt både för att förbättra sysselsättningen här hemma och för att i någon mån få bukt med våra problem med bytesbalansen.

Säkerheten avgör, säger Per-Richard Molén. Jag har alltid funderat över varför moderaterna är så övertygade om att säkerheten kommer att vara just sådan som de säger.

Vad är det för erfarenheter som finns på detta område? Jag har studerat det material som är tillgängligt, i alla fall så långt biblioteken står till tjänst. De kommersiella reaktorer – inte forskningsreaktorer – som hittills har avvecklats i världen har haft en genomsnittlig livslängd på elva år. Det är klart att detta möjligen kan vara ett negativt urval, men det är förfärligt många år upp till 25 – och ännu fler upp till 40, den siffra som en del av kärnkraftsföretagens talesmän brukar hålla sig med.

Vad är det för empiriskt material som ni stöder er på när ni hävdar att säkerheten är så god att vi kan fortsätta att använda reaktorerna uppemot 40 år?

Anf. 9 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Vi kommer framöver inte att kunna klara oss med de 100 TWh el som Olof Johansson talade om. Redan i dag är elkonsumtionen betydligt mycket högre. Skulle vi gå ner till 100 TWh och styra över användningen till enbart de elspecifika ändamålen, kommer vi att få en hushållning – som det så vackert heter, men som i verkligheten är en ransonering – som kommer att ha en drastisk inverkan inte bara på industrin, utan också på oss elkonsumenter.

Om användningen styrs över till elspecifika ändamål, vad har vi då för besked att ge alla dem som nu har installerat elpannor i sina villor, alla dem som har hushållsapparater och alla de svenskar – och det är många – som har fritidshus och som kanske har tagit ut sin vedspis och bort sitt gasollyse och ersatt det med el? Hur skall de kunna ordna värme ute i sina fritidshus under de få vackra sommarveckor då vi i det kalla Sverige ändå har möjlighet att njuta av tillvaron i en sommarstuga?

När det gäller säkerheten nämnde Olof Johansson att den genomsnittliga livslängden för en reaktor är elva år. Detta gäller, precis som Olof Johansson sade, enbart de kärnkraftsreaktorer som har varit någon form av prototyper och som nu successivt tas ur bruk.

Det är nog bättre att lita till den kunskap som finns hos kärnkraftsforskare och sätta tilltro till att de kan ha rätt när de säger att reaktorer kan leva längre än 25 år. I USA finns redan en reaktor som har gått mer än 25 år. Det är lättare att sätta tilltro till kärnkraftsforskarna än till den bedömning som Olof Johansson här gav uttryck för.

Anf. 10 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag gav inte uttryck för någon bedömning. Jag redovisade bara de fakta som finns. Jag frågade vad ni har för fakta att basera era ställningstaganden om betydligt längre livslängder på. Jag fick på den punkten inget svar. Det är belysande nog.

Det lät ett tag nästan som om Per-Richard Molén skulle göra som en annan politiker i denna församling, börja tala om övergång till jordkulor, handmjölkning och annat. Det är faktiskt inte, Per-Richard Molén, så många år sedan vi använde ungefär 100 TWh el. Jag vet inte om Per-Richard Molén var ledamot av denna kammare då, men det är några år sedan. Den ökning som har skett ligger, som vi båda vet, i huvudsak på uppvärmning. Det finns naturligtvis många fler effektiviseringsmöjligheter som inte är utnyttjade i dag och som vi bör utnyttja för framtiden.

Beträffande hänvisningen till kärnkraftsforskare vill jag säga att de som i de flesta andra frågor av detta slag gör olika bedömningar. Det vet både Per-Richard Molén och jag.

Jag tror således att det är ganska mycket som moderaterna har att förklara i sin betydligt sturskare linje här, inte minst för väljarna i årets valrörelse. Det är, som jag sade inledningsvis, bra att den här debatten har kommit i gång igen och att ingen smyger omkring med sina åsikter. Vi skall vara medvetna om att kärnkraftens avveckling från början till slut kräver kamp och att den

inte sker av sig själv. Vi har tagit upp denna kamp från början och är beredda att fullfölja den tills kärnkraften är avvecklad i Sverige.

Anf. 11 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Helt överraskande fick vi ett debattinlägg av näringsutskottets ordförande, tidigare vägarbetaren och mätningsmannen Nils Erik Wååg. Han gjorde sin tolkning av vad en riktpunkt kan betyda när det gäller kärnkraftsdebatten. Som gammal militärknekt har jag under årtionden försökt att för många värnpliktiga förklara vad en riktpunkt är på ett militärt skjutfält. Jag har mycket ingående fått klargöra att om man inte håller riktpunkten kan det hela resultera i en rikoschett, och det kan bli ödesdigert för den som avfyrar.

Herr talman! Förutsättningarna för att bedriva en framgångsrik energipolitik är i dag goda. Efter folkomröstningen lade riksdagen i stor enighet fast målen för den framtida energipolitiken. På förslag från den dåvarande regeringen beslutade riksdagen 1981 att oljeförbrukningen skulle minska kraftigt fram till 1990. Detta skulle i första hand ske med sparande samt genom att olja ersattes med andra energikällor. För att stimulera och underlätta introduktionen av ny teknik inrättades bl. a. den s. k. Oljeersättningsfonden. Ett omfattande program för energihushållning drogs i gång.

Den politik som påbörjades med dessa åtgärder kan vi nu börja skönja resultaten av. Sveriges oljeberoende i energiförsörjningen har pressats ned från 70 % till något under 50 %.

Under andra hälften av 1970-talet och hittills under 1980-talet har det bedrivits ett intensivt programarbete för forskning, utveckling och introduktion av nya energikällor.

Jag blev mycket besviken på Per-Richard Molén, som på ett nedsättande sätt försökte klargöra vad forskning och utveckling betyder på energiområdet. Detta arbete har i alla fall resulterat i att vi i dag har betydande kunskaper om de s. k. alternativa energikällorna. Det har gjort att några av alternativen kunnat avföras, eftersom förutsättningarna för en introduktion i Sverige saknas. Det gäller t. ex. vågkraften. Andra energikällor har förts fram till tekniska och ekonomiska genombrott. Värmepumparna är i dag kommersiellt konkurrenskraftiga. För några energikällor kvarstår en betydande osäkerhet. Det gäller t. ex. i fråga om solvärme. Det är viktigt att vi så snart som möjligt utmönstrar de alternativ som visar sig sakna förutsättningar för en introduktion just i vårt land och i vårt klimat.

Riksdagen beslöt efter folkomröstningen enhälligt – det vill jag understryka – att kärnkraften i Sverige skall avvecklas. Orsaken till beslutet var främst de konsekvenser för människor och miljö som ett reaktorhaveri kunde få och de svårigheter som är förenade med förvaringen av det högaktiva avfall som bildas vid användningen av uran.

Den dåvarande mittenregeringen tillsatte 1981 års energikommitté med uppdrag att bl. a. utreda förutsättningarna för kärnkraftens avveckling samt föreslå åtgärder för att underlätta denna. Utredningen fann det inte möjligt att föreslå en konkret plan för kärnkraftens avveckling. Utredningen har

Nr 158

Måndagen den
3 juni 1985

Energipolitiken

dock i sitt arbete gjort en grundläggande genomgång av de förutsättningar, problem och möjligheter som finns.

Det måste i sammanhanget understrykas att problemen är betydande när det gäller att i dag förutse de förhållanden som kommer att gälla i början av nästa sekel, då kärnkraften skall fasas ut. Bedömningarna när det gäller elproduktionsbehovet går starkt isär. Att ställa upp prognoser är dessutom en mycket vanskelig uppgift. De bedömningar som historiskt har gjorts av framtida utvecklingar har kraftigt avvikit från det faktiska utfallet. I EK 81 visas att detta varit fallet både för ekonomin och för energianvändningen.

En första förutsättning för en konkret och realistisk planering är att man någorlunda väl kan bedöma de omvärldsförutsättningar som kommer att gälla under den tid planen skall genomföras. Några sådana förutsättningar finns enligt vår mening inte när det gäller kärnkraftsavvecklingen. Därför bör heller ingen plan tas fram i nuläget.

Däremot är det i hög grad motiverat att försöka formulera en strategi för hur kärnkraftens avveckling bör gå till. Vi försöker inte på minsta vis dölja att vi i detta fall kan ansluta oss till den strategi som läggs fast i propositionen. Enligt folkpartiets uppfattning skall kärnkraften i första hand ersättas genom en effektivare elanvändning, i andra hand genom en övergång till inhemska bränslen, vindkraft, naturgas, solvärme m. m. samt i tredje hand genom nya elproduktionsanläggningar, dock endast i den utsträckning det behövs för att komplettera de andra alternativen.

Jag skall så säga några ord om elanvändning. Det finns stora möjligheter att nå fram till en effektivare elanvändning i framtiden. Behovet att ersätta den bortfallande kärnkraften med ny elproduktionsteknik kan väsentligt minskas om elanvändningen blir effektivare.

Möjligheterna att effektivisera elanvändningen har bl. a. behandlats i två skilda rapporter. Enligt rapporternas författare är det möjligt att med i dag känd teknik samt teknik som är under utveckling kraftigt minska elanvändningen utan att detta drabbar produktion och välbefinnande. Det skulle kort sagt vara möjligt att bryta sambandet produktionstillväxt och energiförbrukning. Ett välfärdssamhälle skall också kunna vara ett lågenergisamhälle, säger författarna.

Vi vet att man inom många industrigrenar de senaste åren kraftigt har minskat energiåtgången per producerad enhet. Även hushållsmaskinerna har blivit effektivare och förbrukar mindre energi än förr. Genom bl. a. bättre isolering och sparande har energiåtgången per uppvärmd ytenhet i bostäder och lokaler kunnat minskas. Ytterligare insatser på detta område är möjliga.

Stora möjligheter till ytterligare effektivitetsvinster finns onekligen. Det är en av de viktigaste energipolitiska uppgifterna framöver att kartlägga och ta till vara dessa möjligheter. EK 81 gjorde inte "någon närmare analys av vilka former av statliga åtgärder för att effektivisera elanvändningen som är möjliga och lämpliga". EK 81 föreslog "med hänsyn till frågans vikt inför kärnkraftsavvecklingen" en särskild utredning om ökad effektivitet. Regeringens beslutsvända på detta område blottas. Energipropositionen föreslår

ingen sådan utredning om ökad eleffektivitet.

Folkpartiet anser att den föreslagna utredningen bör tillsättas. Den bör som EK 81 föreslog framför allt inrikta sig på att studera åtgärder i syfte att påskynda ökningen av eleffektiviteten inom hushållssektorn och inom offentlig service. Utvecklingen av eleffektiviteten inom industrin är enligt EK 81 i stort sett tillfredsställande. Vi instämmer i detta när det gäller den elintensiva delen av industrin – framför allt processindustrin. Men vi anser att det borde finnas mer att göra när det gäller andra delar – t. ex. verkstadsindustrin. Därför anser vi att den ovan föreslagna utredningen bör studera vilka möjligheter som finns att påskynda utvecklingen även på detta område.

Därefter vill jag ta upp något om vattenkraftens betydelse. Folkpartiet avvisar varje förslag till utbyggnad av någon av de stora oreglerade Norrlandsälvarna, dvs. Torne älv, Kalix älv, Pite älv samt Vindelälven. I propositionen föreslås förstudier av en utbyggnad av någon eller några av dessa älvar. Syftet är att klarlägga vattenkraftens framtida roll. Vi avvisar förslaget till förstudier. Folkpartiets inställning är att älvarna skall bevaras. Då behövs inte heller några förstudier.

Jag noterade att energiministern hade ytterst litet att säga om socialdemokraternas nuvarande älvutbyggnadsplaner. Det skulle därför vara tacknämligt om energiministern vidareutvecklade synpunkter på detta.

Jag vill klargöra att vi från folkpartiets sida är djupt oroade över den stora splittring som råder inom de socialdemokratiska leden i fråga om utbyggnad eller inte av de fyra orörda älvarna i norr. Endast med ett socialdemokratiskt parti i klar minoritet efter höstens val ges förutsättningar till att sätta stopp för en ohämmad utbyggnad av våra outbyggda älvar i norr.

Huvuddelen av den svenska utbyggnadsvärda vattenkraften är reglerad. Vattenkraften svarar för en väsentlig del av vår elproduktion. Det har också tills nu skett en rimlig avvägning när det gäller att bygga ut vattenkraften. Men någon gång måste det sättas stopp. De sista orörda älvarna måste sparas för rekreation och för att kommande generationer också skall få uppleva en orörd natur. Detta var också motiveringen när riksdagen 1977 fattade beslut om den fysiska riksplaneringen och där undantog de fyra huvudälvarna och vissa andra vattendrag i Svealand och Norrland från framtida utbyggnad. Vi anser att dessa motiv i dag är väl så starka som de var 1977 och avvisar bestämt en omprövning. Däremot är det möjligt att, utan att göra alltför stora ingrepp i miljön, genomföra några mindre vattenkraftsprojekt för att komma upp till det av riksdagen tidigare beräknade bidraget från vattenkraft till det svenska energisystemet. Riksdagen fattade våren 1984 också beslut om en plan för fortsatt vattenkraftsutbyggnad.

I propositionen föreslås nu en komplettering av planen. Folkpartiet ställer sig bakom denna komplettering. Men, vi menar att det också har skapats utrymme för att ompröva några av de projekt riksdagens majoritet tidigare beslutat skall ingå i planen i och med att det visat sig möjligt att ta fram dessa kompletterande projekt. Detta gäller Klippen, Fliseryd och Sikfors. För dessa projekt blir miljöingreppen så stora att de bör undantas från utbyggnad enligt folkpartiets uppfattning.

Nr 158

Måndagen den
3 juni 1985

Energipolitiken

Därefter något om vindkraften. Av olika rapporter som redovisats under senare tid kan man dra slutsatsen att vindkraftens produktionskostnader i framtiden kan bli konkurrenskraftiga i förhållande till andra nya elproduktionsanläggningar – t. ex. kolkondens. Det svenska elproduktionssystemet ger också möjligheter till en relativt omfattande utbyggnad av vindkraften. Det finns regleringskapacitet så att vindkraft i relativt stor omfattning kan kopplas in.

Från folkpartiet hävdar vi att det nu finns motiveringar till en fortsatt satsning på vindkraften. Vi instämmer med vad som anförs i propositionen, nämligen att ansvaret för den fortsatta utvecklingen av vindkraften i första hand bör läggas på kraftföretagen. Därmed kommer vindkraftens lönsamhet att prövas på sedvanligt sätt. Vi tror att detta är viktigt att göra innan man går vidare. Men vi utesluter inte att det kan komma att finnas behov av ett visst kompletterande statligt stöd för den fortsatta utvecklingen av vindkraft i Sverige. Vi anser emellertid att regeringen i så fall bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

Drivmedel har varit ett av debattområdena beträffande den här propositionen.

Konkurrenssituationen på den svenska bensinmarknaden är mycket hård. Detta beror huvudsakligen på en överetablering på marknaden. I en sådan marknadssituation är det inte onaturligt att kampen om marknadsandelarna i många fall blir skarp. Det är heller inte onaturligt att priset används som främsta konkurrensvapen. Det tjänar främst konsumenterna på, enligt vår uppfattning. Detta är inte en marknadssituation där det är påkallat med statliga interventioner eller hot om interventioner. Regeringens agerande och klara hot på detta område måste bestämt avvisas. Folkpartiets klara inställning i denna fråga framgår av reservation 78.

Herr talman! Det är nödvändigt att vidta effektiva åtgärder för att minska bilismens negativa påverkan på vår miljö. På senare år har kväveoxidernas roll när det gäller föroreningen uppmärksamats alltmer. En stor del av kväveoxidutsläppen kommer via bilarnas avgaser. Dessa utsläpp kan nedbringas med s. k. katalytisk rening.

Katalytisk rening förutsätter emellertid blyfri bensin för att fungera. Det är angeläget att blyfri bensin – av detta och av andra hälso- och miljöskäl – snarast införs i Sverige och övriga Västeuropa. Folkpartiet har anvisat tidsperspektivet. Vi anser att det brådskar på det här området.

Sedan till vissa åtgärder för omställning av energisystemet.

I propositionen föreslås att 300 milj. kr. avsätts under anslagpunkten E 22, Vissa åtgärder för omställning av energisystemet. Det underlag regeringen redovisar som motiv för detta anslag är synnerligen bristfälligt. Från vårt håll föreslår vi att riksdagen avslår förslaget.

För de åtgärder som sammanförts under detta anslag borde ett bättre beräkningsunderlag kunna redovisas. Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med preciserade förslag. Detta gäller särskilt t. ex. stödet till vindkraft och kommunernas fjärrvärmeutbyggnad.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservationerna 9, 42, 45

och 57, beträffande vilka jag har för avsikt att begära votering. Övriga reservationer från mitt parti avstår jag från att yrka bifall till. Det innebär inte att jag tar tillbaka de krav som rests i reservationerna – de kvarstår självfallet – men det innebär att kammaren och talmannen kan vinna tid vid voteringen.

Nr 158

**Måndagen den
3 juni 1985**

Energipolitiken

Anf. 12 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Dagsdebatten i energifrågan har hettat till litet grand de allra senaste dagarna. Det är också ganska naturligt. Vi som sysslat med dessa frågor efter folkomröstningen och det riksdagsbeslut som sedan följde har allesammans velat avvakta och se varthän det skulle bära i väg med utvecklingen på energisidan i Sverige. Efter hand som tiden går och saker händer eller inte händer blir det naturligtvis ett ytterligare intresse och mer debatt om dessa frågor. Det har underbyggts av vissa opinionsmätningar som publicerats och vissa andra inlägg i debatten. Man kan väl säga – vilket redan har berörts av andra talare – att den misstro som redovisats bland svenska folket i fråga om att beslutet om avveckling skall genomföras är mycket väl motiverad.

När man ser att det saknas konkreta beslut om hur, när och i vilken ordning kärnkraftsreaktorerna skall avvecklas, måste detta naturligtvis hos svenska folket få den effekten att man tänker att politikerna har haft sina debatter och sina omröstningar och att de nu struntar i vad folket har sagt. Nu gör de som de vill i alla fall. Jag tycker att detta är mycket beklämmande, och jag drar naturligtvis rakt motsatt slutsats av det här resultatet jämfört med dem som är kärnkraftsanhängare, vilka tar det som intäkt för att svenska folket nu skulle vilja ha kärnkraft. Det är precis tvärtom. Det visar ett ökat förakt för politikerna, vilket drabbar oss allihop. Vi borde alla hjälpas åt för att röja undan grunden för detta i stället för att dra felaktiga slutsatser.

Mot dessa slutsatser strider också den andra undersökning som varit aktuell i dagarna, den från SIFO, om förändringen när det gäller stödet till de olika avvecklingslinjerna – om man nu får kalla dem så. Så kallades de i alla fall en gång i tiden när de lades fast.

Jag kan, i likhet med vad som tidigare gjorts av Olof Johansson från centerpartiet, konstatera att detta bara är precis vad man skulle kunna ha väntat sig. Den konstruerade och falska linje 2 får nu vidkännas det välförtjänta nederlag som man hela tiden kunde se låg i denna konstruktion. Det var en konstruerad linje, som kom till för att förhindra ett klart ja eller nej till kärnkraften. Efter hand som det kommer flera fakta och kunskaperna ökar, kommer naturligtvis den linjen att så småningom utplånas. Människor ansluter sig antingen till ett klart nej, linje 3, som ju har fått ett något ökat stöd, eller till den mera klart uttalade ja-linje som moderaterna stod för – linje 1 i kärnkraftsomröstningen. Det är alltså ingenting att förundras över att vi har fått de här effekterna.

Detta pekar mot att vi blir tvungna att åter anknyta till den gamla energidebatten. Det är då viktigt att slå fast att kärnkraften inte har förändrats under de här åren. Det är inte bara fråga om säkerhet. Det talas alltid så mycket om säkerhet och om Harrisburg. Detta är viktigt, men det

finns många andra stora, övergripande problemkomplex som i det här fallet är ännu viktigare. En del har redan berörts. Här ingår självfallet sambandet kärnkraft-kärnvapen. För varje år som går får vi mera bevis för att detta samband finns – att varje form av kärnenergi bidrar till att sprida kompetens för att tillverka kärnvapen. Så har det varit i varje land, vilket jag åtskilliga gånger har påpekat från den här talarstolen, och så kommer det att förbli.

Detta är ett memento för oss att verkligen ta fram dessa fakta och att inte försöka dölja dem med fina ord och med tal om att det skulle finnas något slags fredliga atomer. Det finns inga fredliga atomer. Har man kärnenergi, har man en process i gång, och då kan man också utnyttja den till att skapa kärnvapen.

Det har också talats mycket om tredje världens energibehov och om uthuggningen av världens skogar – speciellt kanske i Afrika, som varit ett skrämmande exempel de allra senaste månaderna och åren. Energiministern var inne på detta i sitt inledningsanförande. Det har sagts att man enligt IAEA skall befrämja kärnenergin för att utveckla kraftproduktionen i tredje världen. Jag skulle vilja påstå att det riktiga är precis raka motsatsen. Det är inte kärnenergi man behöver där. Man behöver inte, och man kan inte klara av, dessa komplexa och högt tekniskt utvecklade system på ett vettigt sätt i dessa samhällen. Om det är något vi borde ha lärt oss av vårt biståndsarbete, så är det att vad de behöver i tredje världens länder är framför allt enkel, lättfattlig, lokalt och regionalt användbar teknik – inte stora komplexa energisystem, som har utvecklats under decennier i våra samhällen. Vad som behövs i tredje världen är i första hand teknik för att tillvarata solvärme och solenergi och för att tillvarata vindkraften. Det är lösningen på deras problem – inte att producera kärnkraft. Vi borde också ha dessa litet mera internationella bindningar klara för oss när vi diskuterar energipolitik här hemma i Sverige, eftersom förslagen från kraftindustrin bl. a. innebär att man skulle använda svensk kärnteknik som en exportvara. Det är någonting som vi i vpk bestämt vänder oss emot; vi är emot allt slags export av kärnteknik. Det kommer vi också att ta en röstning om så småningom – när det gäller en av våra reservationer.

När vi återvänder till situationen i Sverige så kan vi konstatera, som många har gjort, att vårt energibehov har varit konstant, eller t. o. m. minskat totalt, sedan slutet av 70-talet. Och det är självklart att den utvecklingen kommer att fortsätta. Det kommer inte att bli några större problem med att ersätta kärnkraften i Sverige. Om vi håller oss till de siffror som har tagits fram av EK 81, det lägre alternativet, så finner vi att det gäller omkring 300 TWh per år. Det är ett alternativ som också har tagits fram av professor Thomas B. Johansson i hans och några andras bok *Effektiv energi*, där man klart och tydligt kan se hur detta är fullt genomförbart. Vi behöver inte ha mera el än omkring 100 TWh – om den används där vi behöver el, dvs. om vi inte slösar bort den i värmesystemen utan uppvärmer våra bostäder på annat sätt än genom att använda högvärdig elenergi.

När det gäller värmeproduktionen är det också självklart att vi i första hand skall utnyttja inhemska bränslen, och därvidlag har vi ju kommit ett

långt stycke på väg. Vi har med tillfredsställelse sett den socialdemokratiska regeringens initiativ under de här åren. De har varit bra, men åtgärderna behöver fortsätta och bli bättre.

Vi har varit kritiska mot att man har haft planer på att införa stora kolkomponenter i den svenska värmeförsörjningen. Nu har utvecklingen rättat detta, och vi har fått se att kolanvändningen faktiskt har blivit mindre än vad man hade beräknat. Det finns all anledning att ställa krav på – och arbeta för – att den skall bli ännu mindre.

Det finns enligt vår uppfattning ingen som helst anledning att under en övergångsperiod ersätta oljan i värmesystemen med kärnkraftsel eller med kol – det är att hoppa från den ena svårigheten till den andra. Det är bättre, har vi påpekat flera gånger, att låta den väl fungerande oljestruktur vi har få verka, avvakta utvecklingen av t. ex. inhemska bränslen i större omfattning, och avvakta utbyggnaden av mottryckskraft i de stora fjärrvärmesystemen, så att vi där kan få fram elproduktion och på det sättet ytterligare minska beroendet av kärnkraftsel i energisystemet.

Det har också talats mycket om effekterna på sysselsättningen. Vi har tagit upp den frågan i vår motion och begärt en utredning från regeringshåll om detta med kärnkraften och sysselsättningen. Det var ju en stor fråga för fem sex år sedan, och det talades mycket om torparliv och elände om man inte fick bygga ut kärnkraften. Det skulle bli arbetslöshet och det ena med det andra. Nu har vi fått våra tolv kärnkraftverk, och under hela perioden från 1978/79 fram till nu har arbetslösheten bara ökat och varit oerhört svår att komma till rätta med för alla slag av regeringar i det här landet. Vi kan alltså konstatera att det var falska argument och att det hade varit väl motiverat att göra en undersökning av dessa påståenden om vad kärnkraften egentligen har betytt ur sysselsättningssynpunkt. Hur många jobb har räddats i Sverige tack vare kärnkraften? Jag vågar påstå att inte ett enda arbetstillfälle i Sveriges land har räddats av kärnkraftsutbyggnad – och i framtiden kan det snarast bli så att arbetslösheten i stället kommer att öka.

Som jag sade inledningsvis har vi som många andra partier velat avvakta litet, och vi har nu sett den socialdemokratiska regeringens agerande under den här treårsperioden. I mycket har det varit bra; mycket har gjorts. Framför allt har det gjorts en hel del mycket snabbt och bestämt, och det har varit bra. Fortfarande måste vi emellertid kräva en mera preciserad och mera uttalad vilja att förändra energisystemet i Sverige. Vi saknar denna vilja. Jag tänker då närmast på en avvecklingsplan och fortsatta kraftiga satsningar på att introducera inhemska bränslen, på att bygga ut vindkraften och inte minst på att få fram en ordentlig hushållningsplan både för elström och för annan energi, så att vi kan komma ned till den helt möjliga siffran 300 TWh en bit in på nästa sekel, varav ungefär 100 TWh el. Detta är fullt möjligt, men det fordrar åtgärder, som man inte kan fortsätta att skjuta framför sig mycket längre.

Mycket av vad jag har sagt sammanfaller med vad centern skriver i sin reservation 2 i utskottsbetänkandet. I mångt och mycket skulle vi kunna ansluta oss till denna reservation, men i reservationen finns det också

skönmålningar och konstiga skrivningar, som jag anser att centern borde ta bort med tanke på hederligheten. Jag skall emellertid inte lägga mig i den saken. I reservation 2 skrivs det emellertid att det är viktigt "att den energipolitik som fördes under perioden 1976–1982 fullföljs och fördjupas", vilket, enligt min mening, är en sanning med mycket stor modifikation. Vad som hände åren 1976–1982 var inte bara att vi bl. a. fick en mera småskalig eller mera differentierad energiproduktion, utan vi fick också laddningen av Barsebäcksverket 1976, vidare ett Cogéma-avtal med Frankrike om upparbetning, ett avtal som vi fortfarande lider av. Dessutom fick vi under folkpartiregeringens tid – centern behöver väl inte ta ansvar för detta, men i vilket fall som helst gäller det perioden 1976–1982 – laddning här i landet av ytterligare fyra stora reaktorer. Sådana skrivningar kan vi naturligtvis inte ställa upp på. Vad som skrivits om sårbarheten är självfallet riktigt, och decentralisering av energisystemet är någonting lika självklart. Sparande och hushållning är mycket riktigt viktiga komponenter, som vi måste tänka på i framtiden. Detta instämmer vi alltså i.

Jag vill, herr talman, kommentera ytterligare några punkter i betänkandet. Jag har redan berört planen för avveckling av kärnkraften, vilket ju är en viktig fråga. I detta sammanhang var det ganska förfärligt att höra moderaternas representant Per-Richard Molén stiga upp och hålla ett sådant anförande som han nu höll. Det verkar som om moderaterna ingenting har lärt eller allting glömt. Jag vet inte vilket. Det är klart att den generation av moderater som numera debatterar energipolitik här i kammaren gör det på ett mycket mera aggressivt och mycker mera långtgående sätt än vad vi var vana vid t. o. m. i slutet av 1970-talet inför den avslutande folkomröstningen och riksdagsdebatten.

Jag hade tillfälle att i fredags delta i en debatt med en annan representant för riksdagsmoderaterna, Gunnar Hökmark. Då fick jag höra samma gamla floskler. Det talades om att det skulle bli kolanvändning, kolkondens och annat elände här i landet, om man inte fick behålla eller helst bygga ut kärnkraften, inte minst då inom värmeproduktionen. Jag tycker att detta är en ganska oärlig debatteknik, eftersom det ju finns så många fakta som pekar i annan riktning, bl. a. fakta i boken *Effektiv energi* av Sten Johansson. I EK 81 finns det mycket väl underbyggda resonemang, som visar att man borde kunna slippa den typ av argument som vi har hört här i dag och som jag också fick höra i fredags av moderaternas representant.

Det är alltså helt möjligt att avveckla kärnkraften utan att det blir några större katastrofer. Detta har berörts flera gånger tidigare, och vi får anledning att återkomma till saken.

Vi har för vår del också framhållit att det vore lämpligt att börja med att avveckla Ringhals 2, som är skadat och kan komma att kosta mycket pengar. Vidare har vi tagit upp andra alternativ som är viktiga i detta sammanhang, framför allt beträffande elproduktion. Det har vi sammanfört i en hushållningsplan som vi gärna skulle vilja ha förverkligad i det här landet. Det behövs en sådan. Ett program för vindkraftsproduktion, mottrycksproduktion osv. skulle då tas fram. Det är ju inte omöjligt att bygga ut vindkraften –

den frågan har berörts här. Vindkraften är en framtida energikälla också för Sverige. Den ger jobb i Sverige och ett bra underlag för en vettig exportsatsning. Därför finns det all anledning att satsa på vindkraften, som med fördel kan kombineras med vattenkraften. Vindkraften kan användas när vinden blåser, och samtidigt kan vi låta vattnet i våra vattenkraftsmagasin stiga. Vi får på det sättet en reserv. Det gäller bara att försöka hitta den rätta balanspunkten. Det gäller alltså att försöka komma fram till hur mycket vindkraft som behövs för att så att säga balansera den utbyggda vattenkraften. Jag menar att vi skulle få ett mycket bra och hållbart energisystem.

När det gäller importerade bränslen och energiprodukter har vi i vårt parti under flera år slagits väldigt hårt för naturgasen. Vi ser nu att denna också kommer i en helt annan omfattning än man för bara några år sedan ansåg vara möjligt. Vi hälsar denna utveckling med tillfredsställelse och hoppas på en fortsatt satsning från regeringshåll i första hand när det gäller en utbyggnad av Västgasprojektet. Så småningom ser vi också att en ytterligare utbyggnad av naturgasen kommer till stånd. En sådan satsning har framför allt med miljöfrågorna att göra, något som har berörts väldigt mycket här.

Om vi skall ha importerade energislag – och sådana kommer vi aldrig, i varje fall inte inom överskådlig tid, ifrån – är det bättre att större delen av importen gäller naturgas och inte olja. Framför allt skall vi inte importera särdeles mycket kol. Naturgasen fyller alltså en väldigt viktig funktion i detta sammanhang.

I miljöhänseende måste man vara kritisk gentemot socialdemokraterna och den socialdemokratiska regeringen. Man talar ju mycket vackert om miljön. Energiministern har också i dag här i talarstolen gett den historiska bakgrunden till satsningen på vattenrening etc. från 1950-talet och framåt. Det var ett riktigt och ett bra initiativ. Men detta arbete måste fortsätta också i dag. Vi kan inte skjuta framför oss sådana saker som avgasrening och blyfri bensin t. ex., som regeringen gjort flera gånger, utan man måste trycka på mera och arbetet måste gå snabbare.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 10, 23, 28, 38, 58, 76, 82, 103 och 110 i näringsutskottets betänkande 30 samt de reservationer som vi har gemensamma med centern. I fråga om dessa reservationer har centern yrkat, eller kommer att yrka, på rösträkning och votering.

Kortfattat vill jag också beträffande skatteutskottets betänkande 50 säga att vi kommer att stödja de centerpartistiska reservationerna 2, 5, 6, 7 och 8, som ligger väl i linje med vår syn på energiskattepolitiken och dess utformning. Vi kommer också att stödja reservationerna 9 och 10 i skatteutskottets betänkande just när det gäller avgasrening och blyfri bensin. De reservationerna ligger i linje med vad vi tidigare har föreslagit.

Slutligen yrkar jag bifall till vpk:s motioner och reservationer i fråga om näringsutskottets betänkande 27 om förslag till en ny lag på torvområdet. Tiden tillåter inte att jag utvecklar mina synpunkter i detta avseende. Men det kanske jag får tillfälle att göra i en replik så småningom. Jag vill bara säga att vi har sett förslaget till den nya lagen om torvfyndigheter som någonting

viktigt. Vi har dock inte kunnat ställa upp på de förändringar som har gjorts beträffande koncessioner. Vi har noterat att minerallagskommitténs förslag i vissa avseenden har spolats och att den särskilda prövningen enligt naturvårdslagen skall tas bort. Detta har gjort att vi inte har kunnat godkänna lagen i dess helhet utan vi har tvingats begära en omprövning av lagförslaget.

Anf. 13 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Olof Johansson har alldeles rätt i att det finns skäl till en mer allmän debatt kring dessa frågor. Det var också skälet till att jag höll mitt inledningsanförande i dag. Per-Richard Moléns magsura kommentarer bryr jag mig faktiskt inte alls om mer än att jag beklagar att Per-Richard Molén tydligen inte haft tillfälle att njuta av det underbara vårvädret under helgen utan haft andra och tristare saker för sig.

Jag måste också säga att jag häpnade över den okunnighet om och den gammalmodiga inställning till sakfrågorna som präglade Per-Richard Moléns anförande. De industriledare som i dag ökar sin konkurrenskraft och tjänar stora pengar på att effektivisera sin egen energianvändning eller på att tillverka produkter av ny energiteknik skulle häpna om de hörde honom och andra företrädare för moderaterna tala här i dag. Vad de säger är inte alls representativt för den inställning som finns i industrin till dessa frågor.

Jag måste också säga att det var magstarkt att påstå att vi vid tiden för folkomröstningen – 1979-1980 – inte kände till miljöriskerna när det gäller försurning och annat. Det gjorde vi visst. Men det var ju så att moderaterna inte brydde sig om det. In i det sista har de motsatt sig alla krav på skärpta regler på detta område. Det är bara nu när det blivit ett användbart vapen i kampen för kärnkraft som det blivit opportunt att bry sig om försurningsriskerna.

Så vill jag säga ett par ord om detta med "riktpunkt". Jag är varken gammal vägarbetare eller militär, men jag har en gång i världen läst nordiska språk i syfte att bli folkhögskollärare i svenska, och jag betraktar mig fortfarande som folkbildare och språkvårdare. Jag delar helt Nils Erik Wåågs åsikt att "riktpunkt" betyder "slutpunkt" – punkt och slut.

Jag vill också säga att det inte bara är utskottsbetänkandena som vi i vårt parti och i våra grupper diskuterar, utan regeringen diskuterar faktiskt utformningen av propositioner både med utskottsgrupp och med riksdagsgrupp innan propositionerna presenteras för riksdagen. Bakom oss har vi dessutom enhälliga beslut vid partikongresserna. Men jag förstod att man på moderat håll skadeglatt skulle försöka utnyttja detta, om inte annat så för att dölja den splittring som råder bland de borgerliga partierna.

Jag skall svara på ett par frågor som ställts till mig.

Till Hugo Bergdahl vill jag säga att frågorna om ökad eleffektivitet skall diskuteras i det råd som vi skall kalla till. De diskuteras också i ELIN, och de har givit prioritet i forsknings- och utvecklingsprogrammet.

När det gäller frågan om Ringhals 2 tror jag att det finns ett grundläggande misstag, som jag vill undanröja. Lagstiftningen ger ingen annan grund för att stoppa verksamheten vid någon anläggning – och det vet Olof Johansson – än

säkerhetsskäl. Därför är det ingen säker metod att stoppa driften vid Ringhals 2 att säga nej till anslag för byte av ånggeneratorer. Så länge kärnkraftsinspektionen godkänner driften där, har man rätt att fortsätta med den. När det gäller vilken metod man vill välja för att klara de kraven är det faktiskt en sak för det ansvariga kraftföretaget att redovisa för kärnkraftsinspektionen. Jag vill inte ha någon förutfattad mening om det. Som vi deklarerat vid många tillfällen är det säkerhetsskäl som helt och hållet skall avgöra frågan om fortsatt drift eller inte vid Ringhals 2. Ingenting annat!

Så till avvecklingsplanen. De diskussioner som vi fört med vår utskottsgrupp har också gällt om vi skulle yrka bifall till centermotionen som kräver att vi skall lägga fast linje 2:s avvecklingsplan. Vi kom fram till att vi inte borde göra det, eftersom vi faktiskt ligger före avvecklingsplanen och ett sådant beslut skulle ha inneburit ett steg tillbaka. Nu kan jag konstatera att det kanske var dumt, eftersom ett sådant beslut skulle ha undanröjt en del missförstånd. Linje 2:s avvecklingsplan innehåller 37 punkter. Av dessa handlar 35 om den strategi för utveckling av alternativen till kärnkraft och olja som vi har arbetat efter i regeringsställning, ett arbete som vi nu kan redovisa resultaten av. Dessutom kan vi redovisa hur vi vill fullfölja detta arbete, något som riksdagen nu inbjuds att ta ställning till.

Två punkter handlar om avveckling i meningen stänga av reaktorer. Den ena säger att under perioden 2000–2010 skall de sista kärnkraftsreaktorerna tas ur bruk. Tack vare en socialdemokratisk motion 1981 är det också riksdagens beslut. Den andra handlar om att kärnkraftverken skall börja avvecklas mot slutet av perioden 1995–2000, och att energin från dem skall ersättas med inhemska energiråvaror. Det var den punkten som vi i det sista hoppades bli överens med centern om i EK 81, och som Börje Hörnlund ville göra upp om. Jag tror mig veta att Olof Johansson också hade den uppfattningen. Men andra i partiledningen motsatte sig det och han fick icke göra upp på denna punkt.

Detta är vad linje 2:s avvecklingsplan handlar om. Jag tycker det är litet ledsamt att ni inte kan avhålla er från att misstolka den. Jag har den framför mig, så det går mycket bra att kontrollera ord för ord vad som står i den. Jag upprepar: Varför kan inte vi, som står fast vid grunden att folkomröstningsbeslutet skall fullföljas, samarbeta?

Genom att ständigt påstå att vi inte fullföljer detta och andra krav bidrar ni till att skapa misstro mot att politikerna kommer att stå upp och försvara folkomröstningsbeslutet. Det tycker inte jag är bra. Jag tycker inte heller att det är bra om vi skall gå tillbaka till den gamla debatten i den meningen att vi skall återuppta den uppslitande striden mellan olika fanatiska ytterlighetsgrupper. Om vi har lärt oss något är det att vi behöver lyssna på varandra och ta hänsyn till varandra och föra en politik som kan samla en så bred majoritet som möjligt, även om inte var och en får precis som han vill på varenda punkt.

Till slut, herr talman, måste jag konstatera att den debatt som hittills har förekommit mellan de andra partiernas företrädare, särskilt mellan centrens och moderaternas representanter, visar att de är hopplöst splittrade. 110 reservationer har fogats till näringsutskottets betänkande 30 och de utgör i

huvudsak en polemik mellan centern och moderaterna. Hur i herrans namn skall ni bära er åt med de här frågorna för att bilda regering? Jag tycker, Olof Johansson, att det finns anledning att avkräva dig och ditt parti ett svar på frågan: Tänker ni falla undan för den politik som moderaterna här står för i diskussionerna om en eventuell regeringsbildning, eller kommer ni i så fall att avstå från att gå in i en borgerlig regering?

De ståndpunkter som ni var för sig står för är inte förenliga i något avseende. Det betyder inte bara att ni inte skulle kunna föra någon politik utan också att kärnkraftsavvecklingen skulle hotas av att inget blev utträttat under de här åren. Vad jag förstår skulle ni få ge upp era grundläggande värderingar. Inte kan ni väl i den här frågan nöja er med – jag tror på er uppriktiga övertygelse – att lägga dessa värderingar åt sidan för att kunna bilda regering?

Anf. 14 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Energiminister Birgitta Dahl ifrågasatte om min inställning var representativ för näringslivet och överensstämde med de synpunkter och erfarenheter man har där. Vi kan konstatera att energiförbrukningen har ökat, och ökat betydligt mer än de prognoser visar som ändå ligger till grund för Birgitta Dahls proposition. Som jag sade tidigare är ökningen bara i år så stor att den motsvarar hela Oskarshamn 3 eller Forsmark 3.

Vi kan notera att produktionsapparaten i den svenska industrin precis som på många andra ställen ute i världen blev ålderdomlig, eftersom den var baserad på olja och oljan blev för dyr. Alltså måste man gå över till annan produktionsteknik. De investeringar som har gjorts i det svenska näringslivet har inte varit av samma omfattning som i många andra länder, och det har gjort att vår konkurrenskraft har försvagats. Vad vi måste göra är att öppna möjligheterna på detta område.

Så påstod Birgitta Dahl att vi 1980 var väl medvetna om miljöriskerna när det gäller förbränning av kol och en del annat. Men det var nog inte bara inom andra partier utan även inom det socialdemokratiska partiet som man togs på sängen när rapporterna om förorening och förstörelse av skogarna i Västtyskland kom. Det gav många av oss en annan inställning till kärnkraften och till vad som kallas inhemska bränslen och de möjligheterna att ersätta kärnkraften.

Jag vill återkomma till ordet riktpunkt. Man hade ibland i det militära anledning att ha struket korn eller hålla högt eller hålla lågt för att träffa rätt. Då hade man en helt annan riktpunkt än själva centrum på tavlan. Det finns ett annat uttryck som säger att det är två punkter som bestämmer en linje. Men den punkt som är grunden för den socialdemokratiska politiken bestämmer ingen linje i det här fallet.

Många reservationer finns till betänkandet. Det gäller, herr talman, många små enskilda frågor, och Birgitta Dahl är mycket väl medveten om att tekniken i utskottsarbetet leder till många reservationer. Men det bör inte ge intryck av att skillnaderna är så stora. Vi är alla ense om avveckling av kärnkraften. Det är bara tidpunkten som vi är ense om.

Anf. 15 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har inte tänkt yttra mig om riktpunkt och slutpunkt – det är bra om ni reder ut dessa begrepp internt. Det medverkar inte till att skapa trovärdighet för den socialdemokratiska politiken om det finns många tolkningar i omlopp.

Avvecklingsplanen är också en fråga om trovärdighet, som jag sade i mitt inledningsanförande. Det handlar om att ge konkreta signaler, det handlar om långsiktighet, inte minst över valperioderna. Detta har Birgitta Dahl försökt lösa genom det särskilda rådet för långsiktiga elanvändnings- och elproduktionsfrågor. I pressmeddelandet talar hon om gemensamt ansvarstagande, full insyn, att det är viktigt att nå en så bred samling som möjligt för att undvika ryckighet i energipolitiken. Detta har vi lätt att ställa upp på. Frågan är: Gäller detta synsätt och denna hållning oavsett om socialdemokraterna har regeringsmajoritet bakom sig eller ej? En avvecklingsplan kräver betydligt mer av långsiktighet när den väl lagts fram. Den har samma karaktär som de riksdagsbeslut som redan är fattade med anledning av folkomröstningen. Den skulle på det sättet binda partierna över valperioderna. I dag får man nästan intryck av att vi skulle behöva gå ut och fråga varenda ny kandidat till riksdagen: Står du bakom folkomröstningens beslut och uttolkningen av detta eller ej, för att veta exakt hur den här frågan kommer att behandlas mera långsiktigt. Jag tycker det är ett svårt demokratiskt problem med så långa perioder, och det är där avvecklingsplanen skulle kunna spela en viktig roll. Men jag har som sagt ställt en fråga, och den hoppas jag få svar på.

Birgitta Dahl drog sedan in högre makter. Det tycker jag inte är nödvändigt. Per-Richard Molén gick dessutom nu ned i varv en aning, i varje fall i sättet att argumentera. Jag hade nämligen samma känsla som Birgitta Dahl; jag undrade: Är Per-Richard Molén verkligen representativ för sitt parti?

Anf. 16 TALMANNEN:

Repliken gällde statsrådets anförande.

Anf. 17 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Å förlåt! Jag kopplar detta till detta som Birgitta Dahl där sade: Jag kände samma tvivel på representativiteten.

När det gäller frågan, om jag eller centerpartiet tänker falla undan för den politik som moderaterna för på det här området vill jag säga: Har vi gjort oss kända för det under åren 1976–1982?

Anf. 18 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Vi har från folkpartiets sida krävt en utredning när det gäller effektivare elanvändning. Nu svarar energiministern på det kravet att hon för sin del vill tillsätta ett råd för att diskutera de här frågorna. Jag tycker att energiministern inte tar speciellt allvarligt på den här allvarliga frågan. Vi tror från vårt håll att det är sakligt viktigt att förutsättningslöst utreda

Nr 158

**Måndagen den
3 juni 1985**

Energipolitiken

utvecklingen på det här området. Det är en stor och viktig fråga i den fortsatta energispardebatten, och vi för fram kravet på en utredning och kräver att en sådan skall tillsättas snarast. Jag är överraskad över att man från socialdemokratiskt håll inte vill ställa upp på ett sådant arbete.

När det gäller vattenkraftsutbyggnaden på lång sikt ställde jag en fråga till energiministern, men jag fick inget svar. Var står socialdemokraterna i fråga om utbyggnad av de fyra orörda älvarna i norr?

I propositionen föreslås åtgärder i form av förstudier – jag upprepar att man kräver förstudier. Vad som sägs i propositionen kan nämligen tolkas bara på ett sätt, och det är att regeringen vill hålla öppet för en utbyggnad väsentligt över den nivå som riksdagen genom tidigare beslut angivit. Vad föredragande statsrådet har anfört bidrar till att öka oron för och osäkerheten om den slutliga utbyggnadsnivån för vattenkraften.

Riksdagen har vid flera tillfällen tidigare slagit fast att utbyggnadsnivån för vattenkraft skall motsvara en årsmedelproduktion av 66 TWh. Riksdagen bör enligt vår uppfattning genom ett uttalande till regeringen slå fast att denna nivå är den slutliga för vattenkraftens roll i energiproduktionssystemet. Det måste, som sägs i vår motion, konstateras att älvutbyggnadsepoken är slut. Jag tycker att det är ett renlighetskrav att energiministern här klargör hur man i dag står i den frågan – jag fick inte svar på min första fråga om det.

Sedan bara några ord i all korthet om det här med riktpunkt i energipolitiken. Efter hennes inlägg i den frågan skulle jag till energiministern vilja säga att riktpunkt i energipolitiken aldrig får bli en akademisk fråga. Det måste hela tiden vila på verklighetens grund. Det är fråga om praktiska lösningar och inte om några akademiska lösningar.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 19 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Några ord om en avvecklingsplan. Det är inte bara fråga om att slaviskt upprepa eller tillämpa linje 2:s avvecklingsplan, som formulerades kring 1979–1980. Naturligtvis var den en produkt av sin tid. Den avvecklingsplan som vi i dag kräver måste av naturliga skäl se helt annorlunda ut. Vi vet också mer. Vi har ett bättre underlag och skulle även kunna prestera en bättre avvecklingsplan.

Jag tror att denna fråga kommer att bli viktigare och viktigare under de allra närmaste åren – antingen en socialdemokratisk regering sitter kvar, och vi kan hoppas på en avvecklingsplan, eller det blir någon annan regering, och man kan vara mindre säker på vad det blir. Om vi inte får en tidtabell för vilka reaktorer som skall tas ur drift, kommer den misstro som nu har redovisats i opinionsmätningar att öka. Människorna känner inget förtroende, om man inte direkt talar om vad som skall ske utan bara skjuter det hela framför sig och förklarar att man skall avvakta och vänta på bättre teknik. Därför är det viktigt med en avvecklingsplan. Den har i och för sig ganska litet att göra med

linje 2:s gamla avvecklingsplan, även om jag har varit med och reserverat mig i näringsutskottet.

Kärnkraftens avveckling är inte bara en fråga om säkerhet. Det har talats mycket om säkerhet, och energiministern har själv sagt att säkerheten skall vara avgörande. Men allt det andra, t. ex. kärnvapenproblemet, kan vi inte lämna åt sidan i en sådan här debatt. Det hör ihop liksom energianvändningen i tredje världen. Anser energiministern att det är det lämpligaste energislaget för utvecklingsländerna i Afrika att få kärnkraft via IAEA? Är det inte bättre att använda en sådan teknik som är vettig från u-ländernas synpunkt? Vi skulle kunna göra väldigt stora insatser för att hjälpa till med att skapa en sådan teknik.

Ett särskilt problem är naturligtvis också avfallsfrågan, som delvis är en säkerhetsfråga men inte enbart. Ju längre vi driver våra reaktorer, desto större mängder avfall får vi att ta hand om. Vi skulle drastiskt kunna minska detta problem, om vi tog reaktorer ur drift så snabbt som möjligt.

Jag vill också nämna miljöfrågorna, dit avfallsfrågan naturligtvis hör. Socialdemokraterna har, som jag sade i mitt första anförande, haft många goda saker på sitt program när det gäller miljöfrågorna. Men under det allra senaste decenniet väntar vi fortfarande på konkreta och precisa förslag och utspel från socialdemokraterna när det gäller miljöfrågorna. Det går inte att bara tala vackert. Man måste ålägga industrin hårdare krav och se till att de blir tillgodosedda. Det räcker inte med att bara tala om det.

Anf. 20 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Jo, Per-Richard Molén, vi fick utomordentligt ingående redovisningar redan under 1970-talet om riskerna för förorening och förgiftning i samband med användningen av fossila bränslen, t. ex. i den särskilda utredning om energi, hälsa och miljö som då genomfördes och i energikommissionen. Bara den som inte ville lyssna kan skylla ifrån sig för att vi inte i tid har reagerat. För mig var det det stora uppvaknandet. Det var i mitten på 1970-talet. Alla fakta fanns. Det var inte nödvändigt att vänta tills skadorna blev så påtagliga för ögat. Vi hade kunnat ingripa tidigare, men då ville inte ni.

Det är rätt att industrin vill ha kvar kärnkraften. Däremot är det inte rätt att påstå att de har en så urmodig och okunnig syn på energieffektiviteten och utvecklingen av ny energiteknik som Per-Richard Molén här redovisade.

När det gäller en effektivare elanvändning vill jag framhålla att jag tycker det är synd att Hugo Bergdahl gör detta till en stor fråga. Det är emellertid klart att den skall prövas väldigt nog. Den ingår i det som statens energiverk enligt sin instruktion har i uppdrag att ständigt pröva.

Vi har ingen låst inställning i de här frågorna, så det är inget att blåsa upp en stor strid om. Inte heller i frågan om vi stöder eller inte stöder utvecklingen av teknik lämplig för u-länderna. Vi gör väldigt mycket på det området. Nästa måndag kommer jag att inviga ett seminarium, anordnat av FN:s industriorgan, kring temat energiteknik för u-länderna, som Sverige har tagit initiativ till och står som värd för. Det är bara ett av många exempel

Nr 158

Måndagen den
3 juni 1985

Energipolitiken

Måndagen den
3 juni 1985

Energipolitiken

på vad vi gör.

När det gäller vattenkraftsutbyggnaden vill jag först rätta Hugo Bergdahl på en punkt. Riksdagen har icke fattat beslut om att 66 TWh är slutmålet – jag har själv varit med och formulerat besluten i civil- och bostadsutskotten på 70-talet, då jag var ledamot där.

Riksdagen har beslutat gång på gång att 66 TWh var målet för vattenkraftens roll, första gången fram till 1985, och den gränsen har fått flyttas fram några gånger därför att vi inte kunnat få något beslut förrän nu. Men det gäller vattenkraftens roll inom den här planperioden. Vad beträffar vattenkraftens långsiktiga roll har riksdagen inte fattat något beslut. Vi har fattat beslut om undantagande av vissa älvar, det är rätt.

Socialdemokratins uppfattning är alldeles klar: vi vill visa stor varsamhet med vattenkraftsutbyggnaden, men vi anser inte, om man sätter troheten mot folkomröstningen före allt annat, att man kan säga att vi skall stänga dörren för framtiden. Även om vi anstränger oss och skall anstränga oss så mycket som möjligt vad gäller hushållning och vad gäller att ta fram andra alternativ först, anser vi inte att man kan vara tvärsäker på att klara kärnkraftsavvecklingen utan ett visst tillskott av vattenkraft.

Därför vill vi hålla öppet för det. Men det blir naturligtvis inte frågan om någon massiv utbyggnad – om det ens behövs någon. Det är självklart att de studier vi vill genomföra skall genomföras för att vi skall veta vad vi beslutar om i ett senare skede, om sådana beslut blir nödvändiga. Enda sättet att få fram bra beslutsunderlag är faktiskt att sådana studier görs.

Sedan vill jag säga beträffande avvecklingsplanen och det råd som vi vill inrätta att självklart kan inte en avvecklingsplan eller en utvecklingsstrategi som vi lägger fast i dag på varje punkt överensstämja med vad vi sade 1979–1980, helt enkelt av det skälet att mycket har hänt sedan dess och att vi också på det här området vill tillämpa principen om stegvis planering, där vi tar vara på erfarenheter och ny teknik.

Det vi nu måste ta vara på är att utvecklingen har gått mycket fortare vad gäller hushållning och ny teknik än vad vi då trodde. Därför ligger vi före avvecklingsplanen. Därför är också den strategi som vi nu har förelagt riksdagen mycket mer ambitiös än linje 2:s avvecklingsplan.

Detta kommer riksdagen alltså att fastlägga i dag. Och man vet precis var socialdemokraterna står och var de partier står som på olika punkter stöder propositionen. Socialdemokratin har också ett energipolitiskt program som antogs av partikongressen i höstas som ger entydiga svar på frågorna.

Vi har alltså flyttat fram positionerna väsentligt i den strategi som nu läggs fast, särskilt när det gäller hushållning och miljö. Det är vi stolta över, och vi tänker fortsätta att flytta fram positionerna.

Vi lägger också fast än en gång att 2010 är slutåret för avvecklingen. Hade det varit möjligt för centern och oss att göra upp i EK 81, hade vi dessutom kunnat lägga fast en tidpunkt för när avvecklingsperioden skulle börja. Jag beklagar väldigt mycket att inte Börje Hörnlund och Olof Johansson fick som de ville för dem som hade en annan uppfattning, som jag tror var mer valtaktiskt betingad.

Självfallet har vi den uppfattningen, att det här rådet skall finnas, oavsett vilken regering som sitter. Syftet är att få långsiktighet i besluten.

Men jag gör en reservation, Olof Johansson – det gäller ett mycket stort bekymmer. Jag tror faktiskt inte, som situationen ser ut i dag, att det behöver bli verklighet. Men om olyckan skulle hända och det blev en borgerlig valseger i höst, så skulle vi ju få en regering *helt dominerad* av moderaterna. Jag förstår inte hur detta råd då skulle kunna verka, lika litet som jag förstår hur den regeringens energipolitik skulle fungera.

Jag måste också säga, Olof Johansson, att nog visade ni en betydande fingerfärdighet när det gällde att hitta metoder för att tricksa fram en regering, kryssande mellan olika tolkningar av de överenskommelser ni gjorde. Och den regeringen höll inte – den var dömd att falla, och föll också på den här frågan.

Därför är er trovärdighet på denna punkt inte stor. Ni måste visa upp ett helt annat handlande än det ni gav prov på 1976 och 1978. Svaren härvidlag har vi och väljarna rätt att kräva före valet. Kommer ni inom centern, eller kommer ni inte, att ingå i en regering dominerad av moderaterna, där enligt alla demokratins spelregler i så fall också moderaternas synpunkter väger tyngst? Säg inte att energifrågorna skall läggas åt sidan! Det duger inte som svar.

Anf. 21 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara helt kort ta upp frågan om miljön.

Det är värt att notera att Birgitta Dahl redan i slutet på 70-talet var medveten om de förurningsskador som förekommer bl. a. i Västeuropa. Jag tvivlar inte på att detta kunde ha en avgörande inverkan på Birgitta Dahls engagemang när det gäller energipolitiken. Men det som förvånar mig är att Birgitta Dahl inte kunde göra sina synpunkter gällande. Om jag inte minns fel gick det socialdemokratiska partiet ut i en valrörelse någon gång efter 1980 med ett väldigt stort och omfattande utbyggnadsprogram då det gällde kolkondenskraftverk, med planer på att det skulle produceras 15–20 miljoner ton. Kommunerna började mer eller mindre slåss om utbyggnaden av kolhamnar.

Jag har under den mandatperiod jag suttit här i riksdagen sett hur man från socialdemokratiens sida efter varenda energipolitisk debatt successivt tonat ner talet om sin vilja att satsa på kol, så att uppfattningen nu stämmer väldigt väl överens med den uppfattning vi moderater har. Vi vill vårda miljön, och vi säger i stort sett nej till kol och är väldigt tveksamma till torv. I fråga om reningen av svavel, och inte minst när det gäller kväveoxider, ställer vi mycket höga krav. Här finns fortfarande många olösta problem, och det kan verkligen behövas sättas in forskning för att man skall få till stånd en lösning på problemen.

Anf. 22 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Birgitta Dahl och jag är överens om en sak, och det är att debatten om förurningsproblematiken började för många av oss ganska

tidigt. Jag minns tillfällen då jag i Centerns ungdomsförbund diskuterade dessa frågor i slutet av 60-talet och i början på 70-talet. Att detta med tiden fått mera tydliga uttryck bekräftar bara riktigheten i de värderingar som vi hade i ett tidigt skede. Det är riktigt att energikommisionen tog fram mycket material, Energi- och miljökommittén likaså.

När det gäller EK 81 tycker jag att energiministern ägnar sig åt mytbildning. Vi har haft en diskussion om detta tidigare. Egentligen borde vi inte behöva upprepa den. I de fora där denna fråga behandlades inom centerpartiet fanns inga delade meningar.

Sedan till regeringsfrågan, som Birgitta Dahl hela tiden försöker anspela på. Det finns en betydande splittring inom partierna och mellan partierna – det är väl ingenting att sticka under stol med. Annars skulle det inte vara 110 reservationer i det aktuella utskottsbetänkandet. Det spelar ju ingen roll på vilken ledd man skär kakan; splittringen har vi ändå. Det är ju en betydande splittring inom Birgitta Dahls parti. De opinionsmätningar som gjorts visar att det är fler socialdemokrater som stöder linje 3 än som stöder linje 2. Jag åberopar inte detta, jag bara konstaterar att här finns en betydande splittring. Därför är det viktigt att man, inte minst i den här typen av frågor, har långsiktigt verkande instrument som fungerar över valperioderna. Det är där som avvecklingsplanen kommer in i bilden. Att man ger klara signaler till marknadens aktörer är viktigt för trovärdigheten. Vi har ju bara människors egen betygsättning att gå efter. Människor tror inte på avvecklingen i dag. Då måste naturligtvis huvudansvaret ligga på den nuvarande regeringen. Det är detta som jag påpekat. Det är beklagligt att inte mer har skett i detta avseende. Det skulle vi alla ha vunnit på.

Sedan en fråga som nämnts här i förbigående. Det gäller Ringhals 2. Självfallet är det här en fråga för myndigheterna. Men, Birgitta Dahl, det är också ett politiskt avgörande när det gäller investeringsmedel.

Anf. 23 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Fru talman! Birgitta Dahl hävdar att jag här tidigare lämnat en felaktig uppgift om vad riksdagen har sagt om omfattningen av vattenkraftsutbyggnaden. I mitt anförande citerade jag direkt från vår reservation. Där konstaterar vi angående vattenkraftsutbyggnaden på lång sikt att ”riksdagen vid flera tillfällen tidigare – – – slagit fast att utbyggnadsnivån för vattenkraften skall motsvara en årsmedelproduktion om 66 TWh. Riksdagen bör genom ett uttalande till regeringen slå fast att denna nivå är den slutliga för vattenkraftens roll i energiproduktionssystemet.”

Efter energiministerns senaste inlägg konstaterar jag att energiministern lämnar dörren öppen för en utbyggnad av de älvar som vi tidigare varit överens om att bevara. Det här överensstämmer väl med de uppgifter som av olika statsråd och även av regeringschefen lämnats under besök uppe i Norrbotten och Västerbotten. Beskeden har varit olika: en del har sagt att vi skall slå vakt om och bevara våra outbyggda älvar, andra har sagt att det är angeläget för att ge ökad sysselsättning att åtminstone delvis bygga ut dessa älvar. Jag tycker att det är oklarheter i regeringens redovisning i denna fråga.

Fru talman! Jo, det har gjorts mycket när det gäller tredje världens energiresurser och utvecklingen av energikällorna där. FN hade en konferens om dessa saker vid decennieskiftet 1970-1980, då jag själv satt med i den svenska gruppen.

Det intressanta i sammanhanget är emellertid försöken från alla kärnkraftsproducerande industriländer, även Sverige, att mycket kraftigt och ganska ohämmat satsa på export av kärnenergi. Då får vi samma situation i tredje världens länder som vi har haft här hemma under dessa år – om man bygger ut kärnkraften hämmar det utvecklingen av de inhemska förnybara energikällorna i tredje världen. Får man en kraftig elproduktion i kärnkraftverk kommer det att hämma utbyggnaden av vindkraft eller av solenergi. Därför är det så viktigt att denna motsättning inte uppstår. I fråga om detta borde Sverige ta ett större ansvar. Men det gör vi inte, utan vi går ut själva och försöker exportera den högteknologi som, vilket jag sade tidigare, vi av erfarenhet från biståndsarbete och biståndspolitik i allmänhet vet är olycklig i de allra flesta fall för utvecklingsländerna.

Slutligen några ord om avvecklingsplanen. Jag tycker att det har blivit en viss förvirring i diskussionen. När vi skrev vår motion och liksom tidigare krävde en avvecklingsplan menade vi en avveckling för dagens behov. Med den kunskap och det underlag som vi har i dag är det självklart. Att det sedan vid motionsskrivandet dök upp en anknytning till linje 2:s avvecklingsplan från folkomröstningsperioden är en annan sak. Det ligger litet vid sidan av. Det var ett sätt att peka på att socialdemokraterna här hade en avvecklingsplan men att de inte nu ville ställa upp någon. Men det är två skilda saker. Vi vill inte ha linje 2:s avvecklingsplan i dag. Vi vill ha en ny, väl genomtänkt avvecklingsplan baserad på vår kunskap och de fakta som vi har i dag. Vi skall inte blanda ihop dessa två saker – det är två helt skilda ting.

Anf. 25 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Ingen skulle vara gladare än jag om man lät bli att blanda ihop detta. Vi har faktiskt visat trohet mot det förflutna även i detta avseende. Men ni har ju använt en felaktig beskrivning av vad vi har gjort och påstår att vi inte lever upp till linje 2:s avvecklingsplan. Vad vi redovisar i propositionen och vad jag har redovisat här i dag är att vi lever upp till detta med råge och kan flytta fram positionerna. Så försök inte spela bort korten genom att dribbla på detta sätt!

Hugo Bergdahls yttrande nu och folkpartiets reservation bekäftar bara det faktum att riksdagen faktiskt inte har fattat beslut om något annat än att 66 TWh är det som skall motsvara vattenkraftens roll i dagens situation.

Bland det första den här regeringen gjorde var att säga ifrån till kraftindustrin att vi över huvud taget inte tänker tillåta några kolkondensverk. Vidare genomförde vi en noggrann styrning av kolanvändningen och skärpte miljökraven och främjade systematiskt alternativ till kol på ett sådant sätt att den beräknade kolanvändningen har minskat till högst hälften av vad den dåvarande regeringen räknade med 1981. Den historieskrivning som här

har presterats är helt felaktig.

Jag noterar att Olof Johansson också i dag sorgfälligt undviker att svara på de frågor jag har ställt om vilken politik en borgerlig regering skulle föra när det gäller energifrågorna och på vilka grunder i detta avseende som ni skulle vara beredda att medverka. Den tystnaden är talande nog, fru talman.

Förste vice talmannen anmälde att Oswald Söderqvist och Olof Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 26 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

Anf. 27 LARS ANDERSSON (s):

Fru talman! Energiministern har tidigare redogjort för energipolitikens inriktning och också gett en ordentlig bakgrund till det energipolitiska beslut som vi skall ta i dag. Som utskottets talesman kommer jag därför främst att bemöta några av de 110 reservationer som finns fogade till näringsutskottets betänkande Riktlinjer för energipolitiken. Som utskottets talesman blir jag också tvingad till en del upprepningar med anledning av den debatt som förevarit tidigare.

Dagens riksdagsbeslut kommer att lägga fast huvuddragen i energipolitiken för resten av 1980-talet. Inriktningen är en effektiv energianvändning och en intensifierad energihushållning, en fortsatt omställning från olja till inhemska och förnybara energikällor, samtidigt som vi steg för steg lägger fast förutsättningarna för kärnkraftens avveckling. En viktig utgångspunkt är också att energipolitiken utformas med en ansvarsfull hushållning med våra naturresurser och en ständig hänsyn till vår miljö.

Kärnkraftens avveckling skall förverkligas steg för steg, vilket innebär en utformning så att de beslut som successivt behöver fattas grundas på ett så aktuellt underlag som möjligt. Utgångspunkten är att kärnkraften skall ersättas, som vi skriver i utskottsbetänkandet, i första hand genom en effektivare elanvändning, i andra hand genom en övergång till inhemskt bränsle, solvärme m. m., och i tredje hand genom nya elproduktionsanläggningar, dock endast i den utsträckning som detta behövs för att komplettera andra alternativ. Den sista kärnkraftsreaktorn skall vara avvecklad senast år 2010. Dagens riksdagsbeslut är ett led i att trygga samhällets och industrins behov av en billig och säker energiförsörjning.

Fru talman! Denna sammanfattande och korta redovisning av energipolitikens inriktning utgör en viktig bakgrund när jag nu går över till betänkandets olika avsnitt och de 110 reservationer som finns fogade till detsamma.

Av dessa 110 reservationer är en avlämnad av de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet – de borgerliga och vänsterpartiet kommunisterna har enats på en punkt, beträffande vissa vattenkraftsstudier. Tolv av reservationerna har avlämnats av vänsterpartiet kommunisternas ledamot ensam, medan de 97 resterande reservationerna har borgerliga underteckna-

re, i några fall är de undertecknade även av vänsterpartiet kommunisterna.

I inget fall har de borgerliga ledamöterna i näringsutskottet avlämnat en gemensam reservation. Jag nämner detta därför att det ger en bild av vad som väntar om vi skulle få en borgerlig regering genom höstens val. Den tidigare debatten i dag har visat detsamma. Oenigheten inom borgerligheten är fullständig, och svenska folket får därför i och med dagens riksdagsbehandling ett klart besked om att på energipolitikens område finns ingen som helst gemensam borgerlig politik.

När det gäller riktlinjerna för den långsiktiga energipolitiken konstaterar utskottet att nu gällande allmänna riktlinjer skall ligga fast. Huvuduppgifterna för energipolitiken på 1980-talet redogjorde jag för inledningsvis.

Låt mig kort kommentera de reservationer som är fogade till detta avsnitt av betänkandet. Jag börjar med reservation 2 av centerpartiet.

Här framförs en rad allmänt hållna synpunkter som enligt utskottsmajoriteten är väl tillgodosedda genom den strategi för oljeersättning och kärnkraftsavveckling som presenterats i propositionen. Den centerpartistiska reservationen innehåller också den ordlek som vi har varit vana vid att höra under en mängd år från centerpartistiska företrädare här i kammaren. Här sägs bl. a. att den energipolitiska strategin skall bygga på ett decentralistiskt synsätt och att den centralistiska och storskaliga energipolitik som utgör en viktig bakgrund till vissa av förslagen i propositionen inte kan accepteras. Jag måste i ärlighetens namn erkänna att jag inte – när jag läser de centerpartistiska motionerna och reservationerna – kan klara ut vilka ändringar som skall vidtas med energisystemet för att det skall bli mer ”decentralistiskt” än det energisystem som förespråkas i propositionen.

Det skulle vara intressant att höra någon av de centerpartistiska företrädarna reda ut begreppen på den här punkten.

I den centerpartistiska reservationen betonas också – vilket har sagts tidigare här i dag – att man förordar en återgång till den energipolitik som fördes under åren 1976–1982. Man säger att denna bör fullföljas och fördjupas. Låt mig då, fru talman, påminna om att det var under de här åren som Energisverige var handlingsförlamat, eftersom inriktningen var oklar på grund av att vi hade en oenig borgerlig regering. Det var under de här åren Energisverige inte fick entydiga och långsiktiga besked. De åren vill vi inte ha tillbaka.

I samma centerpartistiska reservation betonas också vikten av att skapa ett energisystem baserat på inhemska och förnybara energikällor. Utskottsmajoriteten kan inte finna att detta på något sätt står i strid med vad som sägs i propositionen. Om vi däremot gör en jämförelse mellan den energipolitik som fördes mellan åren 1981 och 1982, när vi hade en borgerlig regering, och den politik som förts de senaste åren, då vi haft en socialdemokratisk regering, framträder en klar skillnad. Även i 1981 års energipolitiska beslut betonades i stor enighet vikten av att skapa ett energisystem baserat på inhemska och förnybara energikällor. Däremot fördes inte i övrigt den politik som skulle göra att de inhemska bränslena fick sin rättmätiga chans. Först i och med den socialdemokratiska regeringens tillträde och i och med

Nr 158

Måndagen den
3 juni 1985

Energipolitiken

den s. k. krispropositionen kom det riktade stöd som så väl behövdes för att dessa bränslen skulle ges sin chans. Då infördes det s. k. torvstödet, ett 25-procentigt investeringsstöd till anläggningar utformade för torvbränslen. Detta stöd har resulterat i en utveckling från sex torveldade anläggningar år 1982 till ca 60 anläggningar 1985/86. Stödet har sedan utvidgats till att gälla inhemska bränslen över huvud taget. Detta, fru talman, är en energipolitik som verkligen är inriktad på inhemska och förnybara energikällor.

Under punkten Riktlinjer för den långsiktiga energipolitiken har moderata samlingspartiet avlämnat en reservation, vilken enligt utskottsmajoritetens mening har en alltför stark betoning av marknadskrafternas förmåga att styra utvecklingen på det energipolitiska området. Utskottsmajoriteten medger gärna att nyutvecklad teknik i ökad utsträckning skall klara sig på egna meriter och på marknadens villkor samt att det är viktigt att de olika aktörerna inom energiområdet tar ett ökat ansvar. Samtidigt menar utskottet att det stöd till forskning och utveckling samt till introduktionsåtgärder som utgått under de senaste åren varit betydelsefullt för att åstadkomma den omställning av energisystemet som vi har velat ha. I propositionen anförts också att fortsatta stödåtgärder nu kan koncentreras till insatser som är strategiska, särskilt för oljeersättning och för avveckling av kärnkraften.

Under samma rubrik tar utskottet också upp de övergripande frågor som gäller den successiva utfasningen av kärnkraften ur det svenska energisystemet. Här har avlämnats två reservationer – en av moderata samlingspartiet och en av centerpartiet tillsammans med vänsterpartiet kommunisterna. I reservation nr 3 av moderata samlingspartiet förs en diskussion om vad svenska folket tog ställning till i folkomröstningen. Låt mig här peka på den punkt i reservationen som gäller kärnvärmereaktorn Secure. Reservanterna menar att folkomröstningen avsåg kärnkraftverk och inte kärnvärmeverk. Denna diskussion har förts flera gånger i riksdagen efter folkomröstningen. Såvitt jag förstår tog svenska folket ställning till om kärnenergi skulle användas i det svenska energisystemet eller ej och inte till användandet av den ena eller andra reaktortypen. Vidare framgår det klart av riksdagens beslut efter folkomröstningen att kärnvärmereaktorer inte skall förekomma i Sverige. Utskottsmajoriteten noterar också att det finns andra formuleringar i moderata samlingspartiets motion som ger anledning att ifrågasätta motionärernas benägenhet att följa riksdagens beslut om avveckling av kärnkraften senast år 2010. Samma känsla får man när man läser reservationerna. Moderaterna vill lämna över praktiskt taget allt till marknadskrafterna, vilket också betyder att samhället frånhänder sig den styrning som måste till för att vi skall kunna avveckla kärnkraften till år 2010. Även Per-Richard Moléns anförande här på förmiddagen, som var en lovsång till kärnkraften, tyder på detsamma.

Fru talman! Jag vill även på den här punkten fästa uppmärksamheten på vilka avgörande åsiktsskillnader det finns mellan de två partier som, efter vad jag förstår, kommer att ingå i en eventuell borgerlig regering. Åsiktsskillnaderna framstår i all sin tydlighet när man läser den moderata reservation som jag tidigare nämnt, som förespråkar att kärnvärmereaktorer skall byggas,

och jämför den med reservation 4, där centerpartiets utskottsföreträdare är undertecknare. I den sistnämnda reservationen krävs det en avvecklingsplan – som det har talats om flera gånger tidigare här i dag. Ett väsentligt skäl för detta, säger reservanterna, är att den politiska viljan på det sättet klart skall manifesteras. Man säger också att en avvecklingsplan skall omfatta åtgärder som syftar till att stimulera satsningar på effektivare energianvändning, energisparande och alternativa energikällor såsom inhemska bränslen.

Utskottsmajoriteten noterar här, helt i överensstämmelse med regeringens uppfattning, att det är säkerhetsaspekter som skall vara avgörande för i vilken ordning kärnkraftverken skall tas ur drift. Strategin för att avveckla kärnkraften måste därför bli, precis som jag har sagt tidigare, att steg för steg lägga fast konkreta handlingsplaner för de närmaste åren. Att nu fastlägga en preciserad avvecklingsplan på ett osäkert beslutsunderlag kan dels ge bindningar som försvårar en rationell avveckling av kärnkraften, dels – till skillnad mot vad som har sagts tidigare i dag – ge felaktiga signaler såväl till enskilda som till investerare och beslutsfattare inom näringsliv och kommuner.

En viktig uppgift får här det råd för elanvändnings- och elproduktionsfrågor som regeringen avser att inrätta. Detta råd kommer att få tillfälle att löpande diskutera frågor om kärnkraftens avveckling. Utskottsmajoriteten biträder således inte centerpartiets och vänsterpartiet kommunisternas krav på en preciserad avvecklingsplan.

När det gäller de allmänna riktlinjerna för energianvändning och energihushållning slår utskottsmajoriteten fast att de riktlinjer för energianvändningen som regeringen förordar tar, liksom de hittillsvarande, sikte på det energipolitiska mål som en bred riksdagsmajoritet antog år 1981. Utskottsmajoriteten menar därför att det inte föreligger några skillnader mellan propositionen och det som anförs i den moderata reservationen, och inte heller mellan propositionen och det som anförs i centerparti- och vpk-reservationen. Om man däremot jämför reservationerna, så framstår återigen åsiktsskillnaderna mellan moderata samlingspartiet och centerpartiet väldigt klart. Moderata samlingspartiets reservanter förespråkar en avveckling av de statliga subventionerna så gott som fullt ut, medan centerpartiet menar att ett fortsatt och förstärkt energisparbidrag måste utgå. Det är två, efter vad jag förstår, oförenliga ståndpunkter.

När det gäller målet för energianvändningen – alltså hur mycket energi som vi skall använda – anges i propositionen några olika bedömningar av energibehovet på längre sikt. I propositionen anges dock inte något precist kvantitativt mål, vilket är helt i överensstämmelse med EK 81:s och de flesta remissinstansers uppfattning. Mot detta har centerpartiets och vpk:s företrädare i utskottet reserverat sig. Man menar att regeringen inte gjort någon egen bedömning och att regeringen indirekt frånhänt sig möjligheten att påverka miljön i gynnsam riktning genom att inte uppställa ett ambitiöst mål för energianvändningen – detta trots att det i propositionen uttalas klart att det är eftersträvsvärt att den samlade energianvändningen även på längre sikt kan hållas i huvudsak oförändrad eller om möjligt minskas. Inriktningen

är alltså klar och entydig i propositionen.

Det skall också sägas att verkligheten inte förändras av om riksdagen i dag på terawattimmen när skulle göra ett uttalande om den långsiktiga energianvändningen. Miljön förändras inte heller, vilket reservanterna tycks mena. Det avgörande för att uppnå en så låg energianvändning som möjligt och därmed en bättre miljö är en handfast politik, byggd på en realistisk grund.

Jag övergår härefter, fru talman, till rubriken elförsörjning. Under detta avsnitt behandlar utskottet frågor som berör produktion av elektrisk ström.

Först till Ringhals 2 och byte av ånggeneratorerna. Utskottet instämmer i vad som anförs i propositionen, nämligen att ett byte av ånggeneratorerna endast genomförs, om de säkerhetsgranskande myndigheterna ger sitt godkännande. Detta har berörts tidigare i dag och är en självklar förutsättning. Utskottet noterar också att statens vattenfallsverk bedömt att ett sådant byte är företagsekonomiskt lönsamt. Man beräknar en återbetalningstid av investeringen på fyra år. Utskottet menar att riksdagen, utöver vad som ankommer på regeringen och berörda myndigheter, inte behöver ta något ytterligare initiativ till prövning i denna fråga.

Mot detta ställningstagande har centerpartiets och vänsterpartiet kommunisternas företrädare i utskottet reserverat sig. Man menar att den föreslagna investeringen på ca 900 milj. kr. borde prövas mot andra möjligheter att producera motsvarande värmemängd. Man förutsätter alltså att den energi som produceras i Ringhals 2 skall avsättas på värmemarknaden. Jag vågar påstå att en sådan lönsamhet som den Vattenfall beräknat för byte av ånggeneratorerna inte rimligtvis kan uppnås vid en satsning på t.ex. inhemska bränslen, vilket reservanterna föreslår.

Jag övergår sedan till rubriken vattenkraft. I propositionen anförs att beslut om vattenkraftens energipolitiska roll, sedd i ett längre perspektiv, inte behöver fattas förrän i början av 1990-talet. Socialdemokraterna i näringsutskottet ansluter sig till regeringens uppfattning att vissa studier behöver genomföras före ett sådant beslut. Ett syfte med sådana studier är att genom vissa kompletterande inventeringar av tänkbara utbyggnadsprojekt ge ett så aktuellt och riktigt beslutsunderlag som möjligt inför våra framtida ställningstaganden om hur den långsiktiga elproduktionskapaciteten skall utformas. Det är i anknytning härtill viktigt att återigen slå fast att kärnkraften i första hand skall ersättas genom effektivare elanvändning, i andra hand genom övergång till inhemska bränslen – solvärme m. m. – och först i tredje hand genom nya elproduktionsanläggningar.

I reservation 43 från utskottets socialdemokratiska ledamöter redovisar vi standpunkten att riksdagen inte har anledning att ta ställning till hur regeringen bereder frågan om vattenkraftens roll på lång sikt. Riksdagen bör utgå ifrån att regeringen skaffar sig det kunskapsunderlag som anses nödvändigt.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till reservation 43, undertecknad av de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet.

Jag går härefter till rubriken mottryckskraft. Här behandlas bl. a. propositionens förslag om möjligheterna att ge ekonomiskt bidrag för täckande av

förprojektering av kraftvärmeanläggningar samt stöd för att utrusta fastbränsleeldade värmeverk med ångpannor. Moderata samlingspartiet yrkar på den här punkten avslag på propositionen.

Centerpartiet anser i reservation 54 att som ett led i den kommande planeringen för kärnkraftsavvecklingen bör klart pekas ut vilken omfattning mottrycksproduktionen kan bedömas få. Samtidigt bör, säger man, konkreta åtgärder vidtas för att uppsatta mål skall kunna nås. De förslag till stöd, som utskottet tillstyrker, kommer att påverka utvecklingen i riktning mot en ökad mottrycksproduktion av elektrisk ström, vilket borde vara i överensstämmelse med vad de centerpartistiska reservanterna vill. Att däremot i dag uttala ett mer precist kvantitativt mål för den framtida mottrycksproduktionen låter sig enligt utskottsmajoritetens mening inte göras. Skälet till detta är förstås att den nu pågående och framgångsrika energihushållningen påverkar mottrycksunderlagen i negativ riktning, samtidigt som forskningen och utvecklingen på minikraftvärmeområdet på sikt borde ge en positiv utveckling för elproduktionen på detta område.

När det gäller vänsterpartiet kommunisternas krav på ett fullständigt utnyttjande av befintliga mottrycksanläggningar vill jag framhålla att det måste ses som helt orealistiskt dels därför att en stor del av den befintliga mottrycksproduktionen fortfarande är oljebaserad, dels av rent ekonomiska skäl eftersom de billigaste kraftslagen först skall användas.

Beträffande vindkraftens roll i det framtida svenska kraftsystemet menar utskottet att de åtgärder som föreslås i propositionen är väl avvägda. Det verkar vara rimligt att kraftföretagen, efter det att staten tagit ett stort ansvar för det hittills genomförda vindkraftsprogrammet, nu bör ta sitt rättmätiga ansvar för en eventuell fortsatt utbyggnad. Regeringen kommer att ha överläggningar med kraftföretagen om deras engagemang för den framtida utvecklingen av vindkraften. Om denna utveckling skall komma till stånd, måste ett visst statligt stöd enligt utskottets bedömning även fortsättningsvis finnas.

Det har sagts mig att de första överläggningarna mellan regeringen och kraftföretagen har ägt rum. Om så är fallet, skulle det vara intressant att höra energiministern här inför kammaren redovisa vad som avhandlades på det första sammanträdet.

I fråga om vänsterpartiet kommunisternas krav på en detaljerad plan för ett stort statligt vindkraftsprogram anser utskottet att vi ännu inte har det underlag som behövs för att göra ett så detaljerat program som här föreslås. Men det som man på den här punkten blir förvånad över är den flathet gentemot kraftföretagen som framskymtar både i motionen och i reservationen. Utskottet vill därför betydligt mer än vänsterpartiet kommunisternas reservant gör betona betydelsen av att kraftföretagen medverkar i utvecklingen av vindkraften i Sverige.

När det gäller värmeförsörjningen konstaterar utskottet att denna under senare år undergått en snabb förändring. Framför allt har ett omfattande energisparande och en minskad oljeanvändning, på grund av övergång till andra bränslen, utgjort viktiga inslag i denna omställning. Utskottet har den

bestämda uppfattningen att det fortfarande återstår betydande möjligheter att spara och hushålla med energi.

I reservation 64 från moderata samlingspartiet sägs att det finns anledning att anta att energianvändningen per ytenhet kommer att minska även fortsättningsvis. Men samtidigt säger man att det är dags att varna för en alltför stor optimism, därför att en stor del av de ekonomiskt försvarbara besparingsåtgärderna i äldre bebyggelse redan har genomförts. Verkligheten, fru talman, är dock en annan! På energisparområdet är det verkligen berättigat att även fortsättningsvis vara optimistisk just därför att det återstår en mängd ekonomiskt försvarbara åtgärder att genomföra i befintlig bebyggelse.

När det gäller bränsleförsörjningen tänker jag, fru talman, bara beröra en enda punkt. Jag avser då förbrukningen av kol i Sverige, som för närvarande ligger på ca 2 miljoner ton/år. Det är således en väsentligt lägre nivå än den som beräknades i 1981 års energiproposition. Denna nedräkning av kolförbrukningen har skett samtidigt som oljeanvändningen minskat snabbare än beräknat. Detta, fru talman, anser jag vara ett bevis på att den förda politiken på energihushållningens område, på oljeersättningsområdet och inom sektorn för inhemska bränslen har varit, och är, mycket lyckosam. Utskottet konstaterar med anledning härav att det inte behövs några uttalanden av det slag som föreslås i reservation 90 från moderaterna och centern. Den förda politiken är uttalande nog.

Jag har härmed berört några av de 110 reservationer som finns fogade till näringsutskottets betänkande 30. Ett stort antal av dessa reservationer måste tyvärr lämnas utan kommentar, vilket i och för sig är synd – annars hade det ännu tydligare framgått vilken splittring som råder bland de borgerliga partierna på energipolitikens område.

Fru talman! Jag yrkar ännu en gång bifall till reservation 43, som är undertecknad av de socialdemokratiska ledamöterna i näringsutskottet, och avslag på alla de reservationer som man tidigare yrkat bifall till här i dag. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan i näringsutskottets betänkande 1984/85:30, Riktlinjer för energipolitiken.

Anf. 28 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Några ord om elproduktionen. Allting hänger ju ihop i dessa sammanhang. När vi – för vilken gång i ordningen vet jag inte – tagit upp mottryck och vindkraft som viktiga energiproduktionskällor på elkraftsområdet, är det naturligtvis i linje med den energipolitik som vi bedrivit de här åren.

Det hänger naturligtvis också ihop med den efterlysta avvecklingsplanen. Om vi inte nu satsar hårt på att få en annan elproduktion utan säger att vi skall börja med det när vi vet mer och när det står klart vilken teknik vi skall använda, så kommer vi inte att ha dessa produktionskällor tillgängliga när det blir aktuellt.

Det har i dessa sammanhang talats mycket om kapitalförstöring. Jag måste säga att det är en fruktansvärd kapitalförstöring att mottrycksanläggningar

som går att använda står stilla, medan man kör ut kärnkraftsproducerad el i våra värmesystem. Vi kan dividera fram och tillbaka om kostnaderna – det har vi gjort mycket i energidebatten –, men det finns fortfarande ingen, och det gäller även utskottets talesman Lars Andersson, som exakt kan tala om vad kärnkraftsdelen kostar. Vi vet inte vilka de framtida kostnaderna kommer att bli för den ström som vi producerar och förbrukar för värmeförsörjningen i våra bostäder och på andra håll. Därför är det en väldigt oärlig debatteknik att säga att det är mycket dyrare att använda mottryckskraft än kärnkraftsbaserad el. Kärnkraftsnotan kommer hela tiden att stiga. När det gäller dessa fastställda 1,9 öre som nu tas ut för avveckling och sådana saker vet ingen huruvida de kommer att räcka till.

Samma sak är det med vindkraftsprogrammet. Det finns här en positiv ton i regeringens proposition, och det har vi påpekat. Vi tycker att det är bra att det nu börjar finnas ett intresse för vindkraft. Vad vi sagt i vår motion är bara att vi inte litar på det privata näringslivet. Det är alltså precis tvärtom vad Lars Andersson påstår; vi är inte alls flata mot det privata näringslivet. Vi är tvärtom rädda för det samarbete med näringslivet som regeringen talar om. Det behövs en nationell politik på detta område – inte att enskilda kraftföretag går in och slåss om denna marknad. Det behövs i stället en nationell plan för vindkraftens utbyggnad, och en sådan borde verkligen ligga socialdemokratin varmt om hjärtat, om man även i fortsättningen vill framstå som ett parti som svarar för en nationell planering och inte bara litar till olika privata företags godtycke och vinstintressen.

Anf. 29 LARS ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Mycket kort.

För det första är för dagen mottrycksproducerad elektrisk ström dyrare än kärnkraftsproducerad.

För det andra, Oswald Söderqvist, är det inte så – åtminstone har det inte varit så den senaste vintern – att dessa mottrycksanläggningar stått stilla. De har gått för fullt. Ingen av dem som är ägare till mottrycksanläggningar har i dag några som helst planer på att lägga ned dem – det är jag helt säker på.

När det gäller vindkraften är det bara att läsa innantill i vpk:s reservationer och motion. Motionen andas en flathet mot kraftindustrin; det kan man inte komma ifrån.

När regeringen nu upptar förhandlingar med vindkraftföretagen innebär det inte att man därigenom skulle lämna ifrån sig någonting till kraftföretagen. Jag är tvärtom övertygad om att regeringen kommer att följa den kommande utvecklingen mycket noggrant. Men det är nu dags att låta kraftföretagen ta sin del av ansvaret för den fortsatta utbyggnaden av vindkraften. Det är viktigt.

Anf. 30 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Jag upprepar än en gång: Vi vet ingenting om kostnaden för den kärnkraftsbaserade elkraften. Vi kan inte upprätthålla myten och säga att kärnkraftselen är så billig, för vi vet ju inte vad den kommer att kosta. Vi

Nr 158

Måndagen den
3 juni 1985

Energipolitiken

har ännu inte fått slutnotan, och vi vet över huvud taget inte ett dugg om vad den elen kommer att kosta. Jag tycker att det är en väldigt oärlig debatt som ständigt förs om kostnaderna för kärnkraften. Om dem vet ju ingen av er här någonting, inte ens energiminister Birgitta Dahl. Hon kan inte stå upp och säga att hon vet att det kommer att kosta så och så mycket när notan någon gång långt i framtiden skall betalas. Det kan bli hur dyrt som helst. Därför skall ni sluta tala om kostnaderna i de här termerna, för det kan ni inte stå för.

Sedan kommer jag till vindkraften och det privata näringslivet. Jag förstår inte riktigt var Lars Andersson får ordet flathet ifrån. Vad vi vill ha är en av samhället ordentligt kontrollerad utbyggnad av vindkraften. Vår erfarenhet säger oss, det har vi sett så många gånger, att om man överlämnar åt det privata näringslivet att sköta detta – även om det sker under viss övervakning, som man hoppas på här – kommer det att ske på företagets och dess vinstintresses villkor, inte på det nationella energisystemets villkor. Om det tidigare hade funnits en ordentlig kontroll skulle vi inte ha haft den kärnkraftsproblematisering som har ställt till så mycket trassel för oss. Man började bygga ut kärnkraften för att den skulle vara så billig och bra. Det skedde ur vinstintressesynpunkt, inte ur det nationella systemets synpunkt. Det är därför vi är skeptiska och alls inte flata.

Anf. 31 LARS ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Nu föreslås återigen en plan för utbyggnad av vindkraften, på ett osäkert beslutsunderlag. Jag vill påminna Oswald Söderqvist om att det i propositionen föreslås att man skall göra studier av var och hur dessa vindkraftverk skall placeras. Den dag när vi har ett riktigt beslutsunderlag kan det vara dags att också göra en utbyggnadsplan.

Förste vice talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 32 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Lars Andersson ställde en fråga till mig beträffande de överläggningar som nu i enlighet med vad som sägs i propositionen har inletts med kraftföretagen om vindkraften. Jag tror att när jag svarar på den kanske det också bringas litet allmänt ljus över situationen. Jag delar den karakteristik som Lars Andersson har gjort av vpk:s agerande. Det är någon sorts egendomlig blandning av stalinistiska planeringsmetoder och övergödning av det privata näringslivet som vpk här förespråkar.

Vi har haft den första överläggningen med kraftföretagen och den tillverkande industrin, och den har föregåtts av ett noggrant förarbete. Närvarande vid den överläggningen var representanter för Vattenfall, Sydkraft, Svenska kraftverksföreningen, statens energiverk, de tillverkande företagen och industridepartementet. Vid den överläggningen, som var mycket konstruktiv och bra, enades vi om fyra punkter för hur arbetet nu skall drivas vidare.

För det första skall den lokaliseringsstudie som regeringen aviserar genomföras, och förberedelserna för den pågår i regeringskansliet. Den kommer inom kort att få sina direktiv.

För det andra skall statens energiverk fortsätta sin utvärdering av de nu befintliga aggregaten och programmen.

För det tredje har Kraftsam, kraftindustrins samarbetsorganisation, nyligen beslutat att genomföra en nya studie av vindkraftens roll i det framtida energisystemet. Det är alltså ett positivt beslut man har fattat.

För det fjärde kom vi överens om att bilda en arbetsgrupp bestående av representanter för kraftföretagen, den tillverkande industrin och energiverket under ledning av departementet, som under sommaren skall gå igenom de praktiska, ekonomiska och tekniska förutsättningarna för nästa steg i utvecklingen. Vi har också satt ut ett datum i augusti när vi skall träffas på nytt för att ta ställning till vad som då kan redovisas. Samhället kommer att leda denna utveckling, och vi kommer att ställa krav på både kraftindustrin och de tillverkande företagen att ta ett normalt ansvar. Hittills har utvecklingskostnaderna nästan helt betalats av samhället. Nu är vi i en mer normal situation när också andra parter kan ta ett ansvar jämförbart med det man har tagit för utvecklingen av värmepumpar, miljövänlig förbränningsteknik, inhemska bränslen och annat. Det är bra att vi har kommit så långt.

Vi har reserverat för det första 55 milj. kr. i forsknings- och utvecklingsprogrammet på det här området, för det andra en icke bestämd del av de 300 milj. kr. som avsätts på anslaget E 22 för teknikutveckling. Vi har blivit kritiserade för att vi inte i detalj har redovisat hur dessa pengar skall användas. Jag skulle på den kritiken vilja svara att vi har redovisat alldeles klart att 120 milj. kr. skall användas till bränslemiljöfonden, i första hand för att den skall kunna ta på sig sina nya uppgifter med att hantera inte minst avfallsförbränningsproblematiken. Och jag upprepar att det är obegripligt att centern inte vill ge det anslaget.

Den andra delen, som handlar om både mottryck, vindkraft, stöd till små vattenkraftverk, energirådgivning och annat, har vi inte preciserat siffra för siffra, och skälet är enkelt och mycket klokt: det skulle vara en dålig utgångspunkt för oss när vi skall diskutera med kraftföretagen om hur stor del deras andel skall vara. Självfallet skall vi försöka se till att kraftföretagen och den tillverkande industrin i största möjliga utsträckning bidrar, och då skall vi inte spela bort förhandlingskortet genom att i förväg binda oss för några summor. Det finns resurser för de tillskott som kan behövas.

Fru talman! Sammanfattningsvis har vi tagit ett första och mycket betydelsefullt steg att på ett sunt sätt arbeta vidare med vindkraften så att den skall få chans att visa vad den går för inför nästa steg i energipolitiken.

Anf. 33 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Det är mycket olustigt att höra Birgitta Dahl när hon går upp i debatten och svänger sig med uttalanden som stalinistisk planeringspolitik – jag vet inte riktigt vad hon avser med det, men det får hon väl försöka klara ut både för sig själv och för andra.

Vad jag ville ha sagt var att vi i vårt parti inte har den tilltro till det privata näringslivet som socialdemokratin uppenbarligen har. Vi litar inte på det privata näringslivet utan vi tror att samhället, regering och riksdag på ett helt annat sätt måste ta ansvaret om det skall hända något som är bra för hela Sveriges energipolitik, inte bara för vissa privata bolags politik.

Det är konstigt när energiministern och andra talar om hur man måste undersöka och testa vindkraften för att se vad den duger till. När det gällde att introducera kärnkraften en gång i tiden var det inte alls fråga om någonting sådant. Då gick det bra att utan vidare starta ett jätteprogram för miljardbelopp. Man visste ingenting om hur man skulle förfara med avfallsfrågan eller någonting sådant. Då behövdes det inga undersökningar. Men vindkraften måste testas och undersökas fast vi vet att flera länder för länge sedan passerat oss i en kapplöpning om vindkraft, där vi låg ganska långt framme. Länder som USA har kommit mycket längre och satsat hårt på en stor utbyggnad av vindkraften för användning inom landet och för export. I Danmark har mycket stora framsteg gjorts på vindkraftens område. Vi behöver inte hålla på med tester och lägga ut pengar för att undersöka detta. Vi kan skaffa oss de erfarenheterna utifrån. Nej, detta är bara den obotfärdiges förhinder. Det finns inget utrymme för vindkraften och inte för mottryckskraften heller, på grund av att ni har byggt ut kärnkraften så som ni har gjort, Birgitta Dahl. Det är detta det handlar om. Ni kan inte placera någon vindkraftsbaserad el på marknaden, för då får ni ytterligare ett stort överskott utöver det som redan finns. Så enkelt är det.

När det gäller anslagen vill jag påpeka att vi i vpk tycker att det extra anslaget under punkten E 22 är mycket bra, och vi har begärt en ökning av detta anslag. Vi tycker dessutom att det är bra med extra pengar till forskning om vindkraft, och vi har begärt en ökning också av det anslaget. Regeringen borde ta till sig våra förslag och inte, som Birgitta Dahl har gjort som representant för regeringen, slänga ur sig en massa osakliga påståenden i debatten. Det väcker ingen respekt, inte hos mig och troligen inte hos någon annan.

Anf. 34 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Vi tycker i regeringen att det är mycket bra att vi har ett gott samarbete med industrin. Förutsättningen för att vi har ett gott samarbete med industrins företrädare är att vi har ett grundläggande förtroende för varandras ärliga avsikter utan att i övrigt blanda ihop rollerna.

Anf. 35 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Tyvärr vet vi att socialdemokraterna har en mycket stark tilltro till den privata industrin och gärna vill ha ett samarbete med den. Vi har sett vad det har lett till, inte minst under den allra senaste perioden när det gäller ekonomin.

Det finns aldrig någon som helst anledning att samarbeta med det privata näringslivet på dess egna villkor, som socialdemokraterna och den socialdemokratiska regeringen gör. Det kommer att visa sig vara dåligt för

vindkraften och utbyggnaden av alternativa energikällor. Hela utvecklingen i Sverige när det gäller energipolitiken m. m. har visat socialdemokratins undfallenhet mot det privata näringslivet, och där kan man verkligen tala om flathet, om vi nu skall ta det uttrycket i vår mun. Det har inte varit bra för det arbetande folket i Sverige och inte heller för Sverige som nation.

Nr 158

Måndagen den
3 juni 1985

Energipolitiken

Anf. 36 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Utan att jag från början hade avsett det skall jag kommentera något av vad som hittills har tilldragit sig i kammaren i dag – det har sannerligen inte varit utan intresse. Jag skulle först vilja rikta uppmärksamheten något på den lilla debatt vi fick om begreppet riktpunkt, som i sig rymmer en egenskap som hör till energidebatten på ett beklagligt sätt. Energidebattörer i alla läger tycks nämligen vara religiöst bundna vid åtaganden som gäller tal eller storheter och tycks vara helt oförmögna att acceptera att tidigare energibeslut tillämpas och tolkas med användningen av vanligt sunt förnuft.

Jag uppfattade att Nils Erik Wååg använde vanligt sunt förnuft när han uttalade sig för Dagens Nyheter i förra veckan. Han sade egentligen bara en sak av betydelse, nämligen detta: Det var ett beslut som togs då. Vi satte upp ett mål. Vi skall sträva mot det målet, men under resans gång kan villkoren ändras. Det skall vi anpassa oss till. Så uppfattade jag Nils Erik Wåågs uttalande. Vad som nu har hänt är att han har fångats in av den överordnade regeringen och här utfört en semantisk krumbukt, där han har givit ordet riktpunkt ett innehåll som behagade energiministern, nämligen att riktpunkt innebar slutpunkt.

Denna semantik och tilltro till begrepp i politiska sammanhang är mycket beklaglig. Vi moderater har nog i allmänhet den uppfattningen, tydligen i högre grad än andra partier, att det är sunt förnuft som skall råda. Sunt förnuft innebär väl att varje generations människor har rätt att fatta beslut för deras lilla del av historien. Hur kan vi tilldela oss rätten att bestämma för människorna i 1990-talets eller 2000-talets Sverige?

Jag tror att den enda skillnaden mellan övriga partiers och moderaternas hållning till energipolitiken liksom till annan politik i grunden är att vi moderater är beredda att se utvecklingen omkring oss, ta med den i beräkningen och ta hänsyn till den vid tillämpningen av de tidigare besluten. Att, som Oswald Söderqvist gör, efterlysa en närmast religiös bundenhet vid gångna tiders politiska beslut och dessutom påstå att åsidosättande av denna religiositet skulle leda till ett förfall för demokratins institutioner är alldeles orimligt och helt felaktigt.

Jag menar fastmer att en levande demokrati kräver att varje generations människor fattar sina beslut.

Jag vill gärna göra en kommentar till Lars Anderssons inlägg, en mycket kort kommentar som gäller Secure. Jag har lagt ned betydande möda på att reda ut hur det förhåller sig med denna fråga. Det är lätt att här tala om hur det är. Riksdagen har godtagit ett uttalande av näringsutskottet, som har det innehåll som Lars Andersson redovisade. Men det har inte lett till någon

lagstiftning. Det betyder att Secure-reaktorerna följer varje annan kärnenergianläggning. Det innebär att kärntekniklagen är tillämplig liksom 136 a § byggnadslagen. Konstigare än så är det inte. Inom ramen för dessa båda lagar har Sveriges myndigheter att pröva en framställning om tillämpning av Secure. Vi har då valt att peka på de utomordentligt goda miljömässiga och energimässiga effekter som denna reaktor har. Vi har gjort den till en del av vår energipolitik, en politik helt i överensstämmelse med svensk lagstiftning.

Jag vill i detta anförande även kommentera vindkraften, som har fått litet mera innehåll efter energiministerns senaste inlägg. I regeringens proposition föreslås alltså i huvudsak en plan, som skulle ha såsom mål att man skulle uppnå en effekt av 10 TWh i landbaserade vindkraftverk och omkring 20 TWh i havsbaserade vindkraftverk. Man frågar sig var den energiska miljörörelsen finns? Var finns hänsynen till miljörörelsen i Sverige, när man diskuterar vindkraftverk? Det program som regeringen har gjort till sitt och som den socialdemokratiska och kommunistiska majoriteten i näringsutskottet har gjort till sitt förutsätter utbyggnad av omkring 1 500–1 600 Maglarpspropellrar. Sedda såsom en företeelse kan jag acceptera dem såsom en futuristisk skapelse i ett samhälle i utveckling. Men om ni placerar ut 1 500 sådana vid den svenska kusten och begär att miljörörelsen skall skriva under in blanko att det går för sig, tror jag att ni får en ny bakläxa från entusiasterna.

Det är egentligen beklagligt att vindkraftens entusiaster inte har valt den andra vägen, nämligen den som bygger på internationell erfarenhet och sunt förnuft. Varför inte börja med de små anläggningarna? Varför inte börja med anläggningar på 25–50 kW, som skulle kunna försörja gruppbebyggelse och bondgårdar. Man skulle därigenom kunna skaffa sig erfarenhet av vindkraften och ge svensk industri samma möjlighet som den danska industrin så skickligt har utnyttjat, nämligen att utveckla ett gott tekniskt kunnande i detta fält som är marknadsföringsbart. Bristen på marknadsföringsbarhet var ett signifikant inslag i energiministerns inlägg. Vad energiministern sade att hon har diskuterat med kraftindustrin var ju en handfast demonstration av politikens brist på känsla för intäktsidan i affärsverksamhet. Politiker kan bara tala om kostnadssidan. Inte kan väl ändå energiministern tänka sig att dessa företag, som energiministern för samtal med, skulle ta vad energiministern kallar för ett normalt ansvar – vad det nu är för ett hemlighetsfullt begrepp – om inte dessa energiproducerande företag visste att de kunde sälja vindkraft till en marknad som vill ha den. Det är ju där problemet finns.

Frågan är inte vem som skall bära kostnaderna för utvecklingen. Vore det en efterfrågad energikälla, skulle en utbyggnad komma till stånd, dock under förutsättning att samhället accepterade den. Uppenbarligen saknas båda dessa förutsättningar. Samhället är inte berett att acceptera 1 500 Maglarpspropellrar utefter Sveriges kuster och i Sveriges landskap. Tro mig, energiministern. Och vidare: Ingen vet ännu om dessa vindkraftverk över huvud taget kan producera elektrisk energi till rimlig kostnad.

Avsikten med mitt anförande – jag har redan förbrukat mer än hälften av

den utsatta tiden – var egentligen att tala om oljepolitiken eller, rättare sagt, icke-politiken inom oljeindustrin. Av någon anledning som möjligen fanns för länge sedan har den socialdemokratiska regeringen bestämt sig för att man behöver en oljepolitik. Samtidigt ger allt utredningsarbete och all erfarenhet – och för all del även innehållet i regeringens proposition – underlag för rakt motsatt bedömning.

EK 81 har uttalat att utvecklingen mot ett minskat oljeberoende går bra och så mycket bättre än planerat att ytterligare åtgärder inte är påkallade. Oljan har avdramatiserats såsom politiskt påtryckningsmedel därigenom att världens oljeförsörjning ombesörjs av långt fler länder än som var fallet då tanken på en särskild oljepolitik ursprungligen utvecklades. Svenska petroleuminstitutet, som alltså är ett branschorgan för oljeindustrin, har uttalat att om utvecklingen fortsätter som hittills, kommer eldningsoljorna att helt ha försvunnit ur det svenska energisystemet i början av 1990-talet.

De flesta remissorgan som granskat EK 81 konstaterade att några ytterligare statliga åtgärder för att arbeta för oljeersättning inte finns. Vad finns det då kvar för behov av en statlig oljepolitik? Man kan redan genom att läsa formuleringen i propositionen om oljepolitikens inriktning lätt konstatera att den inte behövs. Regeringens formulering lyder nämligen: "Inom ramen för de energipolitiska riktlinjerna trygga landets försörjning med råolja och petroleumprodukter till rimliga kostnader för samhället."

Det stärks inte bara av allt källmaterial som vi känner till utan det har även av talare här i kammaren, Hugo Bergdahl exempelvis, omvitnats att den svenska marknaden mycket väl försörjs av en väletablerad oljeindustri och att konsumenterna drar stor nytta av den hårda konkurrensen. Något behov av en oljepolitik från den försörjningssynpunkt som ursprungligen utgjorde grundvalen för politiken finns alltså inte längre.

Den s. k. oljepolitiken används nu i stället för att rädda den misslyckade satsningen på Svenska Petroleum och som utgångspunkt för att diskutera ett behov av skydd för raffinaderiindustrin – samma raffinaderiindustri mot vilken det nu riktas ett dråpslag genom den sittande regeringens beslut att minska lagringen av råolja från den i början av 1980-talet antagna kvantiteten av 9 miljoner m^3 till 2,4, av vilka staten håller 1,6 miljoner. Jag vill påpeka för denna kammare att den lagerhållning som enligt de senaste besluten kommer att ske – den skall genomföras under en period av några år – vid normal förbrukning motsvarar 6,5 veckors produktion vid de svenska raffinaderierna. Om vi antar att det i en avspärrningssituation förekommer ransoneri, kan det ändå inte handla om produktion för mer än 10–15 veckor. Att då tala om att det behövs en oljepolitik för att i en beredskapssituation säkra en raffinaderiindustri som har tillgång till råvaror för produktion bara under ett fåtal veckor är att dölja misslyckandet med oljepolitiken.

Vi behöver ingen oljepolitik. Marknaden är väl försörjd. Industrins parter tar sitt ansvar och tillhandahåller den svenska marknaden just råolja och petroleumprodukter till lägsta möjliga kostnader för samhälle och konsumenter.

Måndagen den
3 juni 1985

Energipolitiken

Anf. 37 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Det finns ett avsnitt i Nic Grönvalls anförande som jag är helt överens med honom om, och det är det där han talar om vindkraften.

Jag tror att han har läst våra propäer dåligt, när han säger att vi är vindkraftsvänner som bara har propagerat för stora vindkraftverk av typen Maglarp, Näsudden osv. Tvärtom, i det förslag till satsning på vindkraft som vi har lagt fram, och i vilket vi kräver en sådan här planläggning, har vi även berört mindre och medelstora vindkraftverk.

Jag nämnde i mitt huvudanförande, liksom även Nic Grönvall gjorde, att man i Danmark har kommit mycket långt, att man har gått förbi oss. Av detta finns stora fördelar att dra för oss i Sverige, både energimässigt och handelspolitiskt. Jag tror i motsats till Nic Grönvall att också de stora vindkraftverken i framtiden kommer att visa sig vara väl så lönsamma – vinden blåser ju hela tiden, den kostar ingenting och den kan alltid utnyttjas för att driva kraftverk som producerar elenergi.

Nic Grönvall betecknar mig som religiös i min uppfattning när det gäller energipolitiken m. m. Jag känner inte igen mig i den beskrivningen. Vad jag sagt tidigare här i dag är bara att olika politiker börjat sväva på målet i de frågor som det efter mycket genomgripande diskussioner här i landet har fattats beslut om. Det visar sig genom Sifo-undersökningar och andra opinionsundersökningar att folk naturligtvis börjat misstro beslutet om kärnkraftens avveckling.

Jag tycker att detta skulle vara ett memento för alla politiker – man gör inte på det sättet. Det finns fortfarande en mängd människor – något som också visas i de här undersökningarna – här i Sverige som är skeptiska mot kärnkraften, som vill ha den avvecklad. Vi har att ta ställning till detta, och inte avvisa det hela genom att säga att besluten kan skjutas till nästa generation osv.

Där är ju Nic Grönvall i gott sällskap med Olof Palme, som har samma uppfattning.

Anf. 38 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Jag vill till Oswald Söderqvist bara säga att för mig spelar inte Sifo-undersökningar och annat någon som helst roll. Vad jag talat om har varit att vi, under tidens gång, får serier av ny information, som gör att nya generationer av människor formulerar nya ståndpunkter. Och jag ser det som vår skyldighet som demokratiska politiker att ta hänsyn till denna nya utveckling, vilken påkallas under tidens gång.

Det är inte fråga om annat än att detta är uttryck för demokratins levande väsen.

Anf. 39 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Ja, just precis. Vi får information, vi får nya fakta, och alla dessa nya fakta pekar käpprakt emot den uppfattning som företräds av Nic Grönvall och hans partivänner. Dessa fakta pekar emot allt som sades om kärnkraften för t. ex. 20 år sedan.

Vi fick nya fakta i slutet på 60-talet och i början på 70-talet. Och de av oss som var förnuftiga, som Nic Grönvall sagt förut, tog hänsyn till dessa fakta om avfallsproblematiken, om sambandet kärnkraft-kärnvapen osv., och ändrade i demokratisk anda uppfattning, därför att det var viktigt.

Nu kommer det fram nya fakta igen, om vindkraft och annan energiproduktion, som visar att det finns helt andra möjligheter att lösa energiproblematiken än vad vi trodde på 60- och 70-talen. Vi tar hänsyn till dessa fakta. Detta gör att det är vår ståndpunkt – den som företrädades av linje 3 i debatterna för 5, 10 år sedan – som har visat sig vara den hållbara och inte er.

Anf. 40 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Jag kommer att på lämpliga ställen inflika några kommentarer till vad som sagts tidigare här i dag och vill på så sätt försöka hinna med att på den utmätta tiden både framföra vad jag planerat att säga samt kommentera den förda debatten.

Energipolitikens inriktning har debatterats åtskilliga gånger här i kammaren. Det är i mångt och mycket kända argument som upprepas. Skiljelinjerna är desamma. Den produktionsinriktade energipolitikens företrädare ställs mot företrädarna för energihushållning och ansvarsfull användning av tillförd energi.

När energifrågorna debatterades för ett decennium sedan, var sparande närmast ett skällsord. Centern beskyldes för att företräda en löjlig och orealistisk, teknikfientlig energipolitik. Det var närmast ett axiom för näringsliv, moderater och socialdemokrater i skön förening att sparande, tillvaratagande av inhemsk energi, effektiv energianvändning etc. skulle leda till ekonomisk kollaps. Tillgången på energi måste vara obegränsad, annars stagnerar landets ekonomiska utveckling, var det budskap man spred. Vi minns alla hur framstående företrädare för socialdemokratin föraktfullt talade om att centerns energipolitik baseras på kottar och pinnar. Med centerns energipolitik skulle bönderna få handmjölka sina kor vid ljuset från fotogenlampor. Vi minns också moderaternas tal om att Sverige blir att likna vid en kolsäck om kärnkraften avvecklas.

Utvecklingen under de senaste tio åren talar emellertid ett helt annat språk. Den energihushållningsproposition som socialdemokraterna lade 1975 bedömde att den totala energianvändningen 1985 skulle bli 540 TWh. I realiteten blir den ca 350 TWh. Skillnaden är mer än *tre kärnkraftsprogram*. Nedgången i den faktiska energianvändningen de senaste åren motsvarar vad en utbyggnad av 20 Kalixälvar skulle ge.

Mot detta står Per-Richard Moléns tal om en kraftigt ökad energianvändning de senaste åren. När moderaterna talar om energi tycks de enbart tänka på el. Det är ett inskränkt synsätt, som leder dem fel.

Visst har elanvändningen ökat under 1984, och visst har vi ersatt en del olja med el. Samtidigt visar dock en enkät som Swebio gjort att elen förhindrat en konvertering från olja till biobränslen i en omfattning som i stort sett motsvarar ett stort kärnkraftverk. Den ökade elanvändningen är i första hand en produkt av överinvesteringar i för stor produktionskapacitet för el. I

en annan situation skulle vi, som klart visats här, ersatt betydande mängder olja med inhemska bränslen i stället för el. Moderaternas och kraftbolagens taktik är densamma som den alltid varit: Man skapar ett överskott, realiserar överskottet och visar på den ökade konsumtionen. Sedan talar man om denna konsumtion som ett behov som motiverar nya utbyggnader.

Det är inte bristen på energi som begränsat den ekonomiska utvecklingen. Tvärtom är det så att effektivare och därmed minskad energianvändning har varit viktig för den ekonomiska utveckling som trots allt har skett. Vad vi nu kan se i den energipolitiska debatten är att, trots att utvecklingen på energiområdet givit oss helt rätt, den produktionsinriktade energipolitikens företrädare på nytt gör sig breda och framför samma förlegade argument som för tio år sedan. Allt under förespeglning att den ekonomiska utvecklingen kräver en ökad tillgång på energi och att det är ekonomiskt vansinne att avveckla kärnkraften. En avveckling skulle enligt dem leda till brist på energi, osv.

Jag måste med sorg konstatera att många såväl i denna kammare som utanför den uppenbarligen ingenting lärt och ingenting förstått. Jag noterar med tillfredsställelse att energiministern trots allt har kommit en god bit på väg när det gäller förståelse för effektivare energianvändning. Jag hoppas att hon kan få hela regeringen med sig. Man tror fortfarande att ett slöseri med naturresurser och en ensidigt produktionsinriktad energipolitik är nödvändiga för ekonomiskt framåtskridande.

Från centerns sida har vi om och om igen visat att en av de grundläggande orsakerna till den pågående miljöförstöringen är den felaktiga inriktning energipolitiken har fått genom satsningen på stora energiproduktionsanläggningar, i stället för en prioritering av effektivare energianvändning.

Det borde vara uppenbart för var och en som sysslar med dessa frågor att en långsiktigt uthållig energianvändning förutsätter att varje energikälla som skall användas i större omfattning ingår i naturens eget energikretslopp. Uppfylls inte detta krav, kommer såväl den ekonomiska tillväxten att förkvävas som omfattande miljöskador att uppstå.

Enligt min och centerns uppfattning är en medveten politik för energihushållning och effektivare energianvändning den bästa garantin för en positiv ekonomisk utveckling och en bra miljö. Den energipolitik som många av näringslivets direktörer, med moderater och socialdemokrater som eftersägare, företräder och vars primära målsättning är att främja en ökad energitillförsel kommer att leda till allt större investeringar för att förebygga skador på miljön och till slut att nå en nivå där dessa kostnader inte längre kan bäras. Samhällsekonomin kommer att kollapsa i försöken att åtgärda uppkomna miljöskador, orsakade av bl. a. en centraliserad och koncentrationinriktad energipolitik.

Utvecklingen har visat att det är en myt att ekonomisk utveckling förutsätter ökad energianvändning. Det är tvärtom så att en långsiktigt stabil ekonomisk utveckling och en ökande välfärd i vid mening förutsätter en kontinuerligt minskad energitillförsel under överskådlig tid. Vid en ökad energianvändning kommer det att krävas investeringar i allt dyrare energi-

produktion, med ett allt högre pris på energi som följd. Det är därför av såväl ekonomiska som miljömässiga skäl nödvändigt att energipolitiken på lång och kort sikt inriktas på att ge förutsättningar för en låg total energianvändning. En sådan politik skapar i sin tur förutsättningar för en balanserad prisutveckling för energi och främjar därmed en positiv ekonomisk utveckling.

Vi måste kort sagt bruka bättre i stället för mer.

Jag skall med ett par exempel försöka illustrera vad jag menar med detta.

Byggforskningsrådet visade i sin utredning Energi 85 att om vi kompletterar alla tvåglasfönster – det finns 36 miljoner kvadratmeter tvåglasfönster i våra lokaler och bostäder – med en tredje ruta, kan vi spara 7 miljarder kWh. Det finns en enkel teknik att göra detta i dag, och kostnaden behöver inte bli mer än 2–3 miljarder. Jämför vi detta sätt att bruka bättre med kostnaden för att producera motsvarande energi i Forsmark 3, kan vi konstatera att Forsmark 3 kostade 11 miljarder att bygga och att driftskostnaden per år är 600 milj. kr. i dagens penningvärde. Om konsumenterna skall köpa energin från Forsmark 3 innebär det en årlig kostnad på i storleksordningen 2 miljarder kronor. Om vi väljer modellen ”bruka bättre”, i det här fallet isolering av fönster, blir årskostnaden cirka en halv miljard. Det innebär miljömässiga vinster, men framför allt en ekonomisk vinst för konsumenterna – de får 1,5 miljarder kronor över. När man ser till konsumenternas intresse gäller det alltså att bruka bättre i stället för mer.

Vi kan ta en liknande parallell. Vi använder trots allt ganska mycket ved i villor och enskilda fastigheter. Dagens eldningsteknik är dock inte den bästa vi känner. Det går att med bättre pannor, framför allt dem som har en eldstad som är okyld och byggd av keramiskt material, elda vid en jämn och hög temperatur och därmed få en miljövänlig, nästan rökfri förbränning med mycket hög verkningsgrad. Med denna teknik konsekvent tillämpad skulle vi kunna använda den ved vi förbrukar dubbelt så bra och antingen värma dubbelt så många lägenheter eller också använda det överblivna materialet till något annat. För konsumenten – villaägare och liknande – innebär detta att det blir mindre ved att hugga, men man får framför allt en bättre användning av den viktiga resurs som vår skog utgör. Ser vi kostnadsmässigt på detta, innebär det en ökad investering för konsumenten, men jämfört med en investering i ny, storskalig energiproduktion, som är det mest vanliga, är detta en mycket lönsam affär för konsumenten. Det gäller alltså att bruka veden bättre i stället för mer. Då vinner vi både miljömässiga och ekonomiska fördelar.

Per-Richard Molén målade här upp en skräckbild. Bl. a. skulle 17 miljoner ton kol behövas för att ersätta kärnkraften. Det var, precis som energiministern sade, en ganska okunnig bild som målades upp.

Vi har, bl. a. i det betänkande som vi nu behandlar, klart redovisat alternativen. På sikt skall vi ha en del vindkraft som kompletterar, en något ökad kraftvärmeproduktion osv. Det är fråga om att ersätta 20–25 TWh av kärnkraftens produktion med alternativ elproduktion. Resten kan vi – som jag här har redovisat med de två exemplen – ersätta genom ett bättre

brukande av redan befintlig energi, ett bättre hushållande i våra bostäder osv.

Om vi i framtiden, när en förnyelse skall ske, skapar fri konkurrens mellan ny elproduktion och alternativ värmeproduktion – vi använder ändå en tredjedel av elproduktionen för uppvärmning – kommer den alternativa värmeproduktionen att på ekonomiska grunder slå ut ny elproduktion. Därmed får vi, på marknadsmässig grund, det bästa energisystemet för konsumenterna.

Det intresse som moderaterna här driver är tveklöst inte konsumenternas, utan de styrs av ett monopolistiskt tänkande som gynnar en liten grupp kraftproducenter.

Resonemanget om att vi har behov av stora mängder energi och att det krävs kraftiga ransoneringar för att klara en minskad elanvändning är felaktigt och okunnigt. Det finns mycket billigare alternativ för att värma våra bostäder och lokaler. Jag utesluter ändå inte att vi kommer att ha en ganska betydande del elvärme kvar även när vi är nere i den av oss angivna förbrukningen på 100 TWh elström. Vi kommer nämligen att lära oss att än bättre isolera och värmeåtervinna i våra bostäder och att använda mer värmepumpsteknik. En hel del kan vi därför ha kvar inom ramen för 100 TWh.

Det är de ekonomiska lagarna och omtanken om miljön som styr till just det energisystem som centern så energiskt förespråkar. Det är endast i den mån monopolintressena får ta över och påverka såväl regeringsmakt som konsumenter som vi får ett annat system. Det är vi som står för realismen. Det är moderaterna, och i viss utsträckning socialdemokraterna, som hänger sig åt önsketänkande, styrt från maktsfären på energisidan.

Det har här i dag talats mycket vackert om att man skall prioritera energihushållning. Det talet uppskattar jag. Men när jag börjar studera hur man handlar blir jag beklämd.

Det är anmärkningsvärt att en majoritet bestående av socialdemokrater och moderater, utan minsta tvekan, beviljar ett stöd till kärnkraften under nästkommande år på över en miljard. Nära 700 miljoner betalas för på intet sätt bevisade merkostnader. Tvärtom har Forsmark 3, som i huvudsak skall få denna ersättning, tagits i drift vid just den tidpunkt som kraftbolagen själva, i sitt yttrande till energikommissionen 1978, bedömde som den mest lämpliga.

Samtidigt främjas elkonsumtionen, delvis på bibränslenas bekostnad genom skattelättnader på 300–400 milj. kr. Samtidigt som socialdemokraterna och moderaterna har gott om skattepengar för att främja elproduktionen, säger de blankt nej till ett litet stimulansbidrag för att driva fram t. ex. den här kompletteringen av våra tvåglasfönster med en tredje ruta, trots att detta skulle ge en energibesparing motsvarande ett helt kärnkraftverk eller 7 miljarder kWh. De har inte ens så mycket som 2 milj. kr. över för upprustning av elnätet i glesbygd, trots att också det är en viktig hushållningsfråga.

Det har också talats om Secure för Stockholm. Om vi utgår från

dagssituationen i Stockholm kan kort och gott konstateras att Secures tid är förbi på alla plan. Det finns ingen realism i påståenden om användning därav. Därför ägnar jag inte mer tid åt den saken.

Jag kan inte underlåta att uttrycka min förvåning över att personer, som i andra sammanhang berömmar sig av att vara ekonomer, så blint stirrar på hur många TWh man kan producera i stället för att titta på hur man använder och vilken nytta man får av dessa TWh. Den företagare som sköter sitt företag så som många storföretagare vill att staten skall sköta energipolitiken skulle snart gå över styr. Vi har också i andra sammanhang väckt förslag på det energipolitiska området som skulle gynna landets ekonomi, t. ex. förslaget att producera inhemsk drivmedelsetanol. Det har motarbetats av energiindustrin. Det anses uppenbarligen vara god ekonomi för vissa mäktiga intressen att försämra landets ekonomi genom att i stället importera olja och släppa ut luftföroreningar, som på sikt kommer att kosta samhället stora summor.

Ett par argument i debatten om etanolproduktion skall jag ta upp till analys. Låt mig först peka på att det kanske viktigaste när det gäller etanolproduktion ur svensk spannmål är att vi samtidigt får stor tillgång på foderprotein. Vi koncentrerar spannmålets protein i ett proteinfoder, och detta proteinfoder har avgörande betydelse för att vi skall kunna upprätthålla mjölkproduktionen, som är mycket viktig för vår försörjning i krig och vid avspärrning. Denna försörjningstrygghet, som är en viktig bit i denna argumentering, har i stort sett kommit bort i debatten.

Det har vidare sagts att det är så svårt att blanda etanol i bensin därför att den är vattenlösande. Låt oss då bara konstatera att kostnaden för att blanda etanol, 6 % som vi föreslår, i depå och samtidigt rensa ut bensinmackarnas system så att det inte finns något vatten kvar – det är ju ingen nackdel för bilisterna – enligt utredarna uppgår till ca 1 öre per liter. I dag köper svenska bilister k-sprit för 100 milj. kr. om året. Den 50 milj. kr. lägre kostnaden för att blanda in etanolen plus fördelen av att få ett vattenfritt system innebär att bilisterna faktiskt gör en betydande vinst. De behöver ju inte blanda in k-sprit när det redan finns etanol motsvarande 6 % k-sprit i bensinen. Vad som därför har framställts som en stor belastning är egentligen en tillgång för bilisterna.

Bl. a. dessa argument har gjort att vi anser att det i dag finns underlag för att fatta ett principbeslut. Vi anser att den utredning som föreslås innebär en risk för att frågan fördröjs så länge att alternativa investeringar för att producera blyfri bensin görs. Därmed har vi plockat bort en del av etanolens fördelar. Etanolen ger en oktanhöjande effekt, som underlättar övergång till blyfri bensin.

På samma sätt som kärnkraftsindustrin tillåts oljeindustrin i betydande hänseenden styra energipolitiken för att nå sina egna syften. Jag tycker att man från majoriteten här i riksdagen borde inse att kärnkraftsindustrins försök att rädda sin ekonomi, resp. oljebolagens försök att slå vakt om sin marknad, inte behöver vara liktydiga med god ekonomi för landet.

I vår partimotion har skiljelinjerna beskrivits mellan en framsynt, på ett

decentraliserat synsätt byggd, energipolitik och en koncentrationsinriktad och miljöstörande energipolitik. Jag kommer här att ta upp ytterligare några konkreta förslag när det gäller vår energipolitik.

Jag måste ägna litet tid åt vindkraften.

Det finns anledning att rikta berömmande ord till energiministern för den utformning som energipropositionen har fått avseende vindkraften. Propositionen kan knappast tolkas på annat sätt än att regeringen vill satsa på att utveckla vindkraften.

Man blir dock minst sagt förbryllad när man följer regeringens handlande i denna fråga. Regeringen tycks ha något slags omvänd kärnkraftsstrategi. Kärnkraften skulle ju till varje pris först utvecklas för att sedan avvecklas. För vindkraften tycks gälla att den först skall avvecklas och sedan utvecklas. På annat sätt går det knappast att tolka alla de försummelser som regeringen kan lastas för avseende bibehållande och utveckling av de satsningar som hittills har gjorts på vindkraftens område.

Visst är det beklämmande att Götaverken Energy Systems lägger ner sin framgångsrika utvecklingsverksamhet. Det är än mer beklagligt att en exportaffär i miljardklassen avseende vindkraftverk till USA inte blev av bara för att regeringen inte ville medverka till rimliga exportgarantier. Mycket allvarligt är det att den första stora svensktillverkade vindkraftstorn skall skrotas för att det fattas 4 miljoner i ett projekt som med största sannolikhet skulle fört svensk vindkraft ett betydande steg framåt.

Denna handlingsförlamning och ryckighet som präglat regeringens handlande i vindkraftsfrågan medför en uppenbar risk för att det vackra talet i propositionen om och för vindkraft bara blir ett munväder som mycket litet gagnar en seriös vindkraftssatsning.

Det går inte att frigöra sig från tanken att kraftbolagens negativa inställning till vindkraften har ett betydande inflytande i regeringskansliet. Självfallet har kraftbolagen både rätt och skyldighet att framföra sina synpunkter och åsikter. De bör dock inte okritiskt godtas. När Kraftverksföreningen i en PM skriver att vindkraften kommer att medföra miljöproblem av aldrig tidigare skådat slag, är det i och för sig korrekt – inte beroende på att vindkraften skulle medföra särskilt allvarliga miljöproblem, men väl på grund av att vi inte tidigare haft omfattande vindkraft och därför inte haft någon som helst möjlighet att "skåda" de miljöproblem som trots allt även den mycket miljövänliga vindkraften har.

Lika tomt och innehållslöst är Kraftverksföreningens ekonomiska argument mot vindkraften. När den med en viss kalkylmodell visar att vindkraften vid en utbyggnad av en produktionskapacitet på 10–15 TWh år 2010 skulle ge en ackumulerad förlust på 25 miljarder, bör man samtidigt notera att samma kalkylmodell tillämpad på Forsmark 3 skulle ge ett underskott på ca 80 miljarder vid samma tidpunkt. Forsmark 3 anses av kraftbolagen vara ett guldägg, och då måste vindkraften vara något av en diamant.

Ännu mer motsägelsefulla blir argumenten, när man konstaterar att representanter från kraftföretagen suttit med och tagit fram material som klart visar att vindkraft är bättre än kolkondens. Det är kraftbolagens mest

kunniga på vindkraft som står för den uppfattningen.

Herr talman! Vi i centern instämmer i väsentliga delar i vad som står i propositionen om utvecklingen av vindkraften. Vi anser det nödvändigt att nu satsa de resurser som krävs för en kontinuerlig utveckling av vindkraften. På det sättet sparar vi totalt betydande summor. Tyvärr är det på grund av regeringens allvarliga försummelse inte möjligt att i dag rädda vad som redan har lagts ned, men skadan kan möjligen begränsas om den majoritet för vindkraft som i dag finns i riksdagen tar steget fullt ut och röstar för centerns reservation 56. Då deklarerar riksdagen klart att vindkraften skall utvecklas utan att först avvecklas. Detta är ett besked som jag tror är helt nödvändigt om de satsningar som energiministern talar om att industri och kraftföretag skall göra skall komma till stånd.

Till Nic Grönvall vill jag gärna ha sagt att hans litet skrämmande bild med 1 500 vindkraftverk – som i realiteten kanske blir 700, om utvecklingen går som vi tror – ändå är småttigheter jämfört med de tiotusentals stora kraftledningsstolpar och gator som den övriga eldistributionen kräver.

Nic Grönvall efterlyste en marknad för vindkraft. Att den inte finns i dag beror i stort sett på att vi har överinvesterat i kärnkraft. Men i alla framtidsprojekt måste man lägga in förtida investeringar, och det är mycket rimligt att göra det också i detta fall, och det borde kraftbolagen vara väl medvetna om. Jag hoppas att de överläggningar som energiministern har påbörjat med kraftbolagen leder till inte bara nya studier utan också konkreta resultat.

När det gäller inhemska bränslen har centern gång på gång betonat att vi måste satsa på dessa. Det gör vi därför att de ingår i naturens eget energikretslopp. Jag har också tidigare redovisat hur vi kan bruka denna tillgång bättre.

Jag kan ta ett annat exempel: Kondenserande rökgasrening ger förbättrad miljö, och dessutom ökar det verkningsgraden, i varje fall när man eldar med fuktig flis, med 20–25 %. Det innebär att vi kan utnyttja den tillgång som vår skog är 25 % bättre.

Lars Andersson skönmålade den socialdemokratiska politiken och sade att det var först när det blev en socialdemokratisk regering som vi fick den politik som gynnade inhemska bränslen.

Det mest betecknande för den socialdemokratiska politiken är ryckigheten. År 1982 talade man om 20 stora koleldade anläggningar och stimulerade kommunerna att satsa på detta. Man prioriterade torven, införde nya tillståndsbestämmelser när det gäller biobränsle, vilket tog bort lusten att satsa på dem. Man var klart negativ till biobränslen. År 1983 var tidpunkten inne för att vara mer försiktig med kolpolitiken. Man plockade bort momsens på inhemska bränslen, och då fick också eldningsanläggningar för biobränslen bidrag med 15 % – tidigare var det enbart torv som fick bidrag, 25 %. År 1984 har kännetecknats av att man har talat mycket om att elen inte får förhindra att inhemska bränslen används. Men det har bara stannat vid tal. Den enkät som bl. a. Swedbio har gjort visar ganska tydligt att det är betydande kvantiteter inhemska bränslen som inte kommer till användning

Nr 158

Måndagen den
3 juni 1985

Energipolitiken

på grund av att vad socialdemokraterna och speciellt deras energiminister så många gånger deklarerat inte har överförts till handling.

Ryckigheten i den socialdemokratiska politiken har försvårat och försenat och i hög grad t. o. m. förhindrat den positiva uppbyggnad av en marknad för biobränslen vilken är så angelägen på både kort och lång sikt.

Energiministern ondgör sig över att centern vill ha 100 milj. kr. mindre till bränslemiljöfonden. Hon anklagar oss för att vi inte värnar om miljön. Det måste finnas någon logik i resonemanget!

Centerns politik innebär en betydligt lägre kolsatsning. Vi förutsätter självfallet att de pengar som är avsatta för kolmiljöfonden kommer dit. Vi behöver alltså inte med vår satsning ge en massa pengar till att utveckla koleldningsanläggningar med rökgasrening osv. Därför skulle vi med denna mindre summa pengar ändå – om vår politik finge genomföras fullt ut – få en bättre miljö än med energiministerns 100 milj. kr. mera.

Jag vill bara säga några få ord om solenergin. Det har skett en mycket snabb och positiv utveckling under de senaste två tre åren. Låt mig bara konstatera att solfångarnas pris under denna tid har halverats och deras kapacitet fördubblats. Var och en förstår att solenergin därmed börjar komma upp i sitt rätta konkurrensläge. Om vi ser några år framåt, är det mycket viktigt att den utveckling som nu pågår får fortsätta. Detta kan, liksom värmepumpar på några år blev det, bli en mycket intressant exportprodukt.

Hugo Bergdahl trodde inte på solenergin och ville mönstra ut den ur systemet. Jag vill bara hoppas att Hugo Bergdahl följer utvecklingen bättre, så att han inte behöver göra sådana totala klavertramp.

Nic Grönvall brist på perspektiv. Han ondgör sig över att vi under en generation vill stå kvar vid ett beslut som folket har uttalat sig för. Samtidigt ifrågasätter han inte om vi har rätt att för att tillgodose ett mycket kortsiktigt energibehov kräva av våra barnbarns barn att de skall vakta avfallet från våra kärnkraftverk, om vi har rätt att kräva denna kapacitet av dem och kräva att de står ut med de risker det innebär. Jag tycker att det finns anledning att även fundera över dessa besluts effekter, som innehåller andra perspektiv än detta att vi anser att vi under en kort period måste ha rätt att genomdriva folkviljan.

Energiministern säger att det bara är av säkerhetsskäl som Ringhals 2 kan stoppas. Det finns ingen lag som kan göra detta. Drar man ut konsekvensen av detta, innebär det att talet om avveckling år 2010 bara är tomt prat. Det är alldeles självklart att lagar och regler måste till som gör att vi kan få en ordnad avveckling. Det är inte alldeles uteslutet att någon kärnreaktor ur säkerhetssynpunkt faktiskt skulle kunna gå något år efter år 2010 – även om flertalet säkerligen kommer att avvecklas av säkerhetsskäl.

Jag vill sedan poängtera – och då vänder jag mig också till Lars Andersson – att av de i och för sig enkla men sunda beräkningar som vi har gjort när det gäller Ringhals 2 kan man, det menar vi med bestämdhet, utläsa att vi får ut mera värme för pengarna än man kan producera med Ringhals 2, om de 1,2 miljarderna används på rätt sätt för satsningar på konvertering från olja till

biobränsle. Att satsa den här påsen med pengar – 1,2 miljarder – på ett utvecklingsalternativ i stället för ett avvecklingsalternativ tycker vi är det bästa. Det stod klart i folkomröstningen att avvecklingen skulle ske i den takt som var möjlig med hänsyn tagen till behovet av elenergi. Eftersom det i det här fallet är enbart värme som Ringhals 2 kan användas till att producera, är tidpunkten mycket aktuell.

Till sist vill jag – innan jag yrkar bifall till några få reservationer – säga något om tidpunkten för avvecklingens början. Energiministern beskrev en förhandlingsomgång i slutskedet av arbetet med EK 81. Energiministern hävdade att det var några i centertoppen som förhindrade Börje Hörnlund att göra upp. Detta är, såvitt jag vet, totalt felaktigt. Det fanns ett förslag som det rådde enighet om inom centertoppen. Detta lades fram, men förkastades av någon eller några i den socialdemokratiska ledningen. Det är ju ett sätt att försöka vältra över en skuld på motparten, som är alldeles oskyldig.

När det gäller förstudien rörande vissa skyddade älvar vill jag yrka bifall till reservation 45. Samtidigt konstaterar jag att tidigare hade socialdemokraterna utbyggnad av en av de fyra stora orörda älvarna som ett alternativ, för att man inte skulle behöva röra de många små älvarna. Nu vill man ha alla dörrar öppna.

Därutöver vill jag yrka bifall till reservationerna 8, 56 om vindkraften, 92 om inhemska bränslen, 95 om alternativa drivmedel, 101 om anslag till energiforskningen – varvid jag också vill poängtera vikten av att vi verkligen får de högre anslagen. Få pengar är så välplacerade när det gäller en bättre ekonomi i framtiden som väl använda forskningspengar på energisidan. När det gäller stöd till energiinvesteringar vill jag yrka bifall till reservation 106.

Allt detta gäller alltså näringsutskottets betänkande 30.

I fråga om betänkande 27, som avser ny lagstiftning om torv, vill jag bara konstatera att vi har funnit förslaget vara så bristfälligt att det är praktiskt att det omarbetas så att vi får ett nytt förslag. Med anledning härav yrkar jag bifall till reservation 1. Jag yrkar också bifall till reservation 4 om allmänna riktlinjer.

När det gäller alla övriga reservationer i dessa två betänkanden, som vi inte har yrkat bifall till, är vi självfallet lika angelägna om att dessa förslag skall komma till stånd. Men för att spara kammarens tid – och eftersom vi bedömer att det är omöjligt att få en majoritet för förslagen – avstår vi från att yrka bifall till dem. Men de är lika viktiga och väsentliga ändå.

Anf. 41 LARS ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tänker säga några ord igen om inhemska bränslen och anknytningen till kol.

Det är riktigt, som Ivar Franzén säger, att kolanvändningen nu har räknats ner jämfört med vad som angavs i den borgerliga propositionen 1981. Det är också riktigt att introduktionen av inhemska bränslen går fortare än man räknade med i den borgerliga propositionen 1981. Och det är bra, för då minskar vi kolanvändningen i Sverige.

Låt mig ta några ytterligare exempel när det gäller de inhemska bränslena.

Det 25-procentiga torvstödet, som jag talade om tidigare, har gjort att vi från 100 MW 1984 kommer att ha ungefär 1 000 MW panneffekt 1987. En utnyttningstid på – för att det skall vara enkelt att räkna – 5 000 timmar gör att vi ökar från 1/2 TWh till ungefär 5 TWh när det gäller energi från torv.

Med det utvidgade stödet – avseende inhemska bränslen – kommer vi, med de anläggningar som nu är beslutade eller planerade, att få ytterligare ungefär 1 TWh värme från skogsbränsle. Det är alltså en rätt avsevärd takt i introduktionen av de inhemska bränslena.

Eftersom Ivar Franzén tidigare har hänvisat till Svebio skall jag också göra det. Jag läser innantill vad Svebio säger:

”Att utvecklingen varit mycket intensiv under den inledande delen av åttiotalet framgår tydligt av att, från att i huvudsak omfatta enskild vedeldning samt förbränning av industriella restprodukter, nu också rena skogsbränslen börjat utnyttjas av flertalet skogsindustrier samt också i ett fyrtiotal fjärrvärmeverk i landet. Torvbrytning har vidare inletts av ett trettiootal företag och förädlade bränslen tillverkas på tjugotalet produktionsplatser.

Någon offentlig statistik avseende volym och användning av biobränslen finns inte, men av tillgängliga uppgifter kan man framläsa att de nivåer som 1981 års riksdagsbeslut uppsatte som delmål för 1985 redan nåtts under 1984.”

Takten är alltså avsevärd, och jag tror att Ivar Franzén behöver skaffa sig ett bättre underlag när han talar om introduktionstakten för inhemska bränslen.

Jag vill också säga några ord om Ringhals 2. Jag påstår att det är fel, som det står i reservationen, att om de pengar man skall investera i Ringhals 2 skulle investeras i inhemska bränslen så skulle man producera mer värme. Jag kan återkomma till det senare.

Anf. 42 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Jag har inte någon gång påstått att introduktionen av inhemska bränslen går dåligt. Däremot har jag påstått, och det gör jag nu på nytt, att introduktionen hade blivit mera jämn, om vi inte hade haft den ryckiga socialdemokratiska politiken. Vidare har jag påstått att bristen på åtgärder i vad gäller prioritering av inhemska bränslen, lika väl framför el som framför kol, har inneburit att vi har fått en rad felinvesteringar. Det har blivit dubbelinvesteringar, först investering i el och sedan i inhemska bränslen. Den totala investeringen och den totala ekonomin skulle ha blivit väsentligt bättre, om man hade inriktat sig direkt på inhemska bränslen. Det är möjligt att Lars Andersson kan ge något exempel på då det hade varit riktigt att gå vägen via el, men jag kan för min del peka på väldigt många exempel där det har blivit en felaktig ordning, beroende på att kortsiktiga överväganden har fått slå genom. Det har totalt sett inneburit dyrare energi för konsumenten och en något långsammare utbyggnad när det gäller inhemska bränslen, även om den trots allt har varit snabb. Därmed har det också blivit sämre möjligheter till en rationalisering av marknaden, en

rationalisering som i sin tur sänker kostnaderna och främjar miljö-, skogsvård m. m.

Då det gäller Ringhals 2 väntar jag med mina kommentarer tills Lars Anderssons huvudräkning är klar.

Nr 158

**Måndagen den
3 juni 1985**

Energipolitiken

Anf. 43 LARS ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är glad över att Ivar Franzén klart uttalade att introduktionstakten när det gäller inhemska bränslen har varit bra. Det skiljer sig, som sagt, mycket från den borgerliga regeringens förslag 1981, vilket beror på den konsekventa socialdemokratiska politiken på det här området.

När det gäller investeringen som planeras i Ringhals 2 kan man säga följande. Den specifika kostnaden för investeringen är ungefär 1 100 kr. per kilowatt. Sedan kan man lägga till ungefär 800 kr. per kilowatt för investering i elpannor, förstärkningar av distributionsnät m. m., som kan behöva göras för att man skall kunna utnyttja elen. Detta skall ställas mot att den specifika investeringen i pannor för inhemska bränslen i dag uppgår till minst 3 000 kr. per kilowatt. Jag vet inte, Ivar Franzén, hur skrivningen i reservationen kan ha blivit till. En möjlighet är – om man nu tar det litet skämtsamt – att det blev ett annat resultat om ni köper nya batterier till miniräknaren.

Beträffande den rörliga kostnaden i Ringhals 2, inkl. personal och underhåll, ligger den vid 10 öre per kilowattimme, högt räknat. Den rörliga kostnaden för skogsbränsle, före panna, uppgår också den till ungefär 10 öre per kilowattimme.

Jag förstår alltså fortfarande inte skrivningen i reservationen. Jag anser att den är felaktig.

Anf. 44 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Det går inte att jämföra äpplen och päron på det sätt som Lars Andersson gör. Vi har mycket klart redogjort för konvertering från olja till el. Vi har gått igenom ett ganska stort material, bl. a. tillsammans med Södra Skogsenergi AB. Själv har jag erfarenhet av en rad praktiska fall. Det har även gällt el, varvid det har varit fråga om att konvertera och inte om att bygga nya panncentraler. Vid de flesta fallen har det gällt att applicera en förugn, en silo med transportanordning emellan. Och då ligger kostnaden vid 800–1 200 kr. per kilowattimme.

Vi har i princip kalkylerat med det högre beloppet. Däri ligger skillnaden, Lars Andersson! Det här är den praktiska verklighet som jag redovisar och bygger kalkylen på. Ser man till situationen i hela landet, finner man att det finns ett utrymme i detta sammanhang. Men självfallet går det att plocka fram nyanläggningar med alla kringkostnader som de för med sig och då kan man hamna på en kostnad av 3 000 kr. Det är helt uppenbart att någonting sådant är möjligt. Men vi har hela tiden siktat in oss på det mest lönsamma alternativet där det finns ett utrymme.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 45 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Först bara en påminnelse, Ivar Franzén, om att moderaterna ju helt vill avskaffa stödet till inhemska bränslen – och med dem tänker ni, tydligen utan att skaffa er några försäkringar, bilda regering.

Sedan vill jag när det gäller EK 81 framhålla att den version som jag har redovisat tidigare har bekräftats av den ledamot av denna kammare, nämligen av Per Olof Håkansson, som var med om förhandlingarna och även av utredningens ordförande Hans Löwbeer. Det är möjligt att Ivar Franzén inte känner till de diskussioner som fördes inom högsta partiledningen och att han därför bara fått vetskap om ett bud som centern lade sedan man i sista stund, när det bara var mycket kort tid kvar till slutjusteringen, avvisat det förslag varom centerns och socialdemokraternas representanter i EK 81 ville göra upp.

Fru talman! Ivar Franzén gjorde ett par påståenden om Götaverken Energy och dess vindkraftssatsningar som är felaktiga och som absolut inte får komma in i kammarens protokoll oemotsagda.

För det första vill jag säga följande när det gäller de projekt som till slut inte kom till stånd i höstas. Att så inte blev fallet berodde inte på bristen på statliga pengar. Staten var beredd att satsa 12 milj. kr. och Göteborgs energiverk 5 milj. kr. Det var en mycket hög andel av den totala energikostnaden. sagt att det inte var den avgörande orsaken.

För det andra vill jag när det gäller utlandsordern säga att jag första gången kom i kontakt med den vid ett studiebesök i USA. Från det amerikanska företaget frågade man mig hur det kunde komma sig att de svenska företag som man var beredd att ge ordern till i sista stund, utan förklaring, drog sig tillbaka. Sedan dess har jag försökt få en förklaring från de berörda företagen. Men det enda som har hänt är att de har skylt ifrån sig på varandra.

För det tredje har chefen för Götaverken Energy System vid åtskilliga tillfällen för mig och andra deklarerat att skälet till att man i höstas fattade beslut om att lägga ned vindkraftsprogrammet var att man på rent kommersiella grunder prioriterade annan verksamhet framför denna.

Anf. 46 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Självfallet är det alltid lika beklagligt när ord står emot ord.

Först vill jag när det gäller förhandlingsomgången i fråga om EK 81 framhålla att jag tror mig ha fått del av alla de förslag som Börje Hörnlund kände till. Han var ju ändå vår representant. Vi hade mycket nära kontakt. Därför ställer jag mig helt oförstående till energiministerns redovisning här, dvs. till att vi skulle ha förkastat något förslag i slutändan. Det förslag som lades fram från vår sida förkastades av socialdemokraterna. I annat fall hade vi haft en uppgörelse. Det är min absoluta version av det hela. Jag har inte funnit någonting som skulle föranleda en ändring av den versionen.

I de övriga frågorna har jag absolut från mycket initierat håll fått uppgiften om de 4 miljonerna när det gäller prototypen på de 1,2 megawatt som skulle utgöra basen för vindkraftverk i en storleksordning som på kort sikt

marknadsmässigt skulle vara mera intressanta än de stora, såsom Maglarp och Näsudden. Det var dessa 4 miljoner som blev avgörande droppen. Det är helt klart att det redan fanns statliga pengar i betydande omfattning. Men det var dessa 4 miljoner som fick det hela att väga över till ett negativt beslut.

Jag kan självfallet inte analysera om de uppgifter jag fått från ytterligt initierat håll är fullständiga.

När det gäller exportordern har väl den uppgiften lämnats att man försökte rädda det hela genom att få industridepartementet att gå in, eftersom styrelsen i annat fall inte vågade ta dessa risker och att industridepartementet icke lämnade de begärda beskedet.

Jag har redovisat de mycket konkreta uppgifter jag fått, och det tycker jag att det hör till ordningen att man gör.

Anf. 47 BO FINNKVIST (s):

Fru talman! Regeringens förslag till ny lag om torvfyndigheter, som behandlas i näringsutskottets betänkande 27, innebär inga större förändringar jämfört med de bestämmelser som gäller nu. Den stora skillnaden är att nuvarande ordning med dels koncessionsprövning enligt minerallagen, dels tillståndsprövning enligt naturvårdslagen ersätts med ett samlat förfarande, som också kan innehålla prövning enligt vattenlagen. Syftet är att åstadkomma en förenkling vid tillståndsprövning för utvinnande av energitorv.

Minerallagskommittén har sett över reglerna för torvutvinning i syfte att föra över dessa till en särskild lag. Efter remissbehandling har regeringen gjort ändringar på ett par viktiga punkter. Det är i huvudsak proceduren, inte prövningens sakliga innebörd som ändras. Koncessionsprövning och särskild prövning enligt naturvårdslagen sammanförs till *ett* förfarande, som sker hos länsstyrelsen.

Prövning enligt vattenlagen samordnas också delvis med koncessionsprövningen. Ersättningsfrågorna skall i förekommande fall avgöras av fastighetsdomstolen.

Denna del av propositionen har föranlett motionsyrkanden. Det är fråga om dels partimotioner, dels två motioner från enskilda motionärer.

Moderata samlingspartiet begär att koncessionsförfarandet för torv skall slopas från årsskiftet 1985-1986 och att det nu aktuella lagförslaget inte skall antas. Centerpartiet vill ha en del ändringar och kompletterande regler. Vpk vill att täkttillstånd enligt naturvårdslagen skall bibehållas; man vill ta bort möjligheterna till undersökningskoncession, och man vill att kommunerna skall ha koncessionsföreträdare framför andra sökande.

Ändringsförslagen från både centern och vpk är så pass omfattande att de skulle föranleda ett nytt lagförslag, som i så fall kunde behandlas tidigast hösten 1985. Moderaternas krav på borttagande av koncessionsförfarandet skulle i praktiken innebära att markägaren ensam skulle få bestämma om en torvmosse skulle exploateras eller inte. Man oroas över att eventuella värdeökningar på torvtäkten i framtiden inte skall tillfalla markägaren. Man borde, menar moderaterna, bilda gemensamhetsförvaltningar när det är olika ägare av en torvtäkt för att man skall få eventuellt exploateringsstill-

stånd. Detta kan nog visa sig vara rätt svårt, om varje ägare i praktiken sitter med vetorätt mot ett sådant företag. Påpekas kan att markägarna själva får exploatera torv för energiändamål. Det är nog snarare omsorgen om markägarnas förhandlingssituation vid en eventuell exploatering av en torvmosse som har styrt moderaternas ställningstagande i denna fråga. Torvutvinning för energiändamål har knappast hittills visat upp sådan lönsamhet att den kan belastas med särskilt stora utvinningsersättningar. Det skulle snarare kunna leda till att den goda utveckling vi hittills har upplevt hämmas. Samma motiv styr nog centerns ställningstagande. Man pekar också på att vissa markägare fått ersättning utöver den som skäligen kan fordras för intrång, m. m.

Undantag för små torvtäkter, som centern föreslår, är mycket svårt att tillgodose, i huvudsak beroende på gränsdragningsproblem. De olika lagar som i dag skyddar markägarens rätt till ersättning är enligt utskottsmajoritetens mening tillräckliga. Vpk vill ha kommunalt företräde för utvinning av torv. Koncession skall enligt minerallagen ges åt den sökande som är mest lämpad ur allmän synpunkt. 70 % av hittills beviljade koncessioner ligger hos kommunala intressen, vilket tyder på att kommunerna har hållit sig väl framme. Risken att intresset avtar hos andra intressenter om man bifaller vpk:s önskemål är stor. Utskottet avstyrker därför förslaget.

Risken för att naturvårdsintressena skall komma i fara har också tagits upp. Inställningen till naturvårdsfrågorna skall på intet sätt förändras vid tillämpningen av den nya lagen. Det betonas i propositionen. Länsstyrelsen skall som hittills ha skyldighet att tillvarata dessa intressen, innebärande exempelvis tillsyn av yt- och grundvattentillgång, m. m. Statens naturvårdsverk kommer som nu att få rätt att överklaga länsstyrelsens beslut om koncession. Utskottet slår fast att det absolut inte är fråga om att ge avkall på sådana krav som kommer till uttryck i naturvårdslagen. Lagförslaget syftar till att förenkla tillståndsprövningen vid utvinning av energitorv, som jag sade inledningsvis.

Herr talman! Med det anförda har jag kort försökt kommentera de reservationer som är bifogade näringsutskottets betänkande nr 27. Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 48 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Riksdagen har tidigare antagit en plan för vattenkraftens roll i energibalansen. Enligt denna plan skall vattenkraften bidra med 66 TWh år 1990. I fjol hävdade riksdagen att ett tillskott på 3,8 TWh bör tillföras planen för att dess mål skall uppnås. Energiministern aviserade då att hon skulle återkomma med resterande förslag till årets riksmöte. Detta har nu skett genom att energiministern framlagt den proposition som vi nu behandlar.

Man kan först konstatera att energiministern inte har lyckats få med tillräckligt många objekt för att den tidigare omnämnda planen skall komma

att uppfyllas helt. Speciellt gäller detta många av de föreslagna mindre objekten som av olika anledningar – ekonomiska, juridiska eller tekniska – inte kommer att genomföras.

Redan i fjol föreslog vi moderater att Edänge kraftverk borde medtas i utbyggnadsplanen. Vi har i år upprepat detta yrkande. Om man gör en objektiv jämförelse med andra objekt i samma storleksordning, är det många faktorer som talar för att Edänge bör få prövas för en utbyggnad, även om projektet lokalt är kontroversiellt. Vid Edänge finns redan ett äldre kraftverk varför älvsträckan i fråga inte kan anses orörd. De natur- och miljöinvändningar som åberopas är definitivt inte starkare än vad som gäller vid all utbyggnad av projekt av denna storleksordning. En utbyggnad av Edänge ger betydande energimängd eller 119 GWh. Den energi som kommer att produceras i Edänge skall förbrukas lokalt inom området. Ledningsnät finns redan för överföring av den elkraft som kommer att produceras. En utbyggnad av Edänge kommer att ge ett jämnare och bättre vattenstånd i Ljusdalssletet. Edängeprojektet kommer att ge ett nyttigt tillskott i investeringar och arbetstillfällen i en annars svårt drabbad bygd.

Ljusdals kommun har erbjudits ovanligt generösa ersättningar för projektet. Dessa och ytterligare positiva effekter av en utbyggnad av Edänge finns redovisade men är sällan framförda i den allmänna debatten. Håkan Stjernlöf kommer att senare i debatten utveckla en del synpunkter, varför jag lämnar frågan här.

När man sammanväger dessa synpunkter med de uppfattningar som framförs mot en utbyggnad av Edänge har utskottet med stor majoritet beslutat att projektet skall tillföras planen. Som fallet är vid de flesta vattenkraftsutbyggnader finns i Ljusdal sedan många år en aktiv och tämligen stor opinion mot utbyggnad av Edänge. Jag har stor respekt för detta engagemang men kan också konstatera att dess primära syfte är att bevara älvsträckan Ljusdal-Laforsen. Av någon anledning har man fått den uppfattningen att om Edängeprojektet utförs kommer det att bli lättare att få igenom en fortsatt utbyggnad av vattenkraften ovanför Ljusdal, där större bevarandebeståndet föreligger. Detta synsätt måste vara helt felaktigt, som jag ser det. Inget politiskt parti hävdar att Mellan-Ljusnan ovanför Ljusdal skall få prövas för en eventuell utbyggnad. Det aktiva motståndet mot Edänge har säkert stärkt denna uppfattning.

I motiveringen för utskottets ställningstagande beträffande Edänge har socialdemokraterna i bostadsutskottet tagit in ett stycke på s. 10 som anknyter till vad linje 2 vid folkomröstningen anförde beträffande ägandeförhållanden av vattenkraft. Vi moderater delar som bekant inte denna uppfattning, och vi föreslår därför att detta stycke skall utgå. Jag yrkar, herr talman, därför bifall till reservation nr 6.

I fjol beslöt riksdagen att Ammeråns överledning skall ingå i planen för fortsatt vattenkraftsutbyggnad. I samband därmed begärde riksdagen att regeringen skulle ge riksdagen en särskild redovisning som syftar till att klarlägga hur ekonomisk ersättning skall kunna tillföras Ragunda kommun. Energiministern anför nu i propositionen att en sådan redovisning är

praktiskt taget omöjlig att göra innan vattendomstolen har behandlat ärendet. Vi moderater delar energiministerns uppfattning i denna fråga och kan alltså inte ansluta oss till utskottets skrivning i denna del. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 11 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 49 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vi är nu inne på vattenkraftens roll i energipolitiken. Centerpartiet avvisar regeringens förslag om en förstudie beträffande de fyra orörda Norrlandsälvarna. Vi säger också nej till en förstudie för eventuell utbyggnad av de i den fysiska riksplaneringen skyddade älvsträckorna. Vi har uppfattningen att de FRP-skyddade älvarna skall förbli outbyggda. De fyra Norrlandsälvarna, Vindelälven, Piteälven, Kalixälven och Torneälven, skall som hittills förbli skyddade och undandras från utbyggnad av vattenkraft. Centerpartiet hävdar vidare att Härkan och Ammeråns överledning förs ut ur den föreslagna utbyggnadsplanen för vattenkraften och att Edänge inte tillförs planen.

Herr talman! Energipolitiken måste föras med fasthet och konsekvens. Det är inte minst viktigt när det gäller avvägningen mellan miljöintressena å ena sidan och vattenkraftens utbyggnad å den andra sidan, eftersom de båda intressena inte alltid är förenliga utan i många fall är klart motstridiga.

Den splittring som nu råder inom regeringspartiet inger osäkerhet inför framtiden. Det är inte bara i fråga om kärnkraftens avveckling som tveksamheten och de olika uppfattningarna inom regeringspartiet kommer till uttryck. Den socialdemokratiska majoriteten i bostadsutskottet är nu beredd att köra över sin egen energiminister och föreslår att ett av våra mest kontroversiella utbyggnadsprojekt, nämligen Edänge, skall genomföras. Socialdemokraterna i bostadsutskottet går till riksdagen och kräver av sina partikolleger att de skall göra gemensam sak med moderaterna för en utbyggnad av Edänge mot regeringens vilja. Det är ganska häpnadsväckande.

Vad är det som har fått socialdemokraterna i bostadsutskottet att innesluta moderaterna i sin famn? Socialdemokraterna varnar ju ofta centern för liknande närmanden, och nyss varnade energiministern Ivar Franzén här i kammaren. Jag utgår från att det innebär att riksdagens majoritet här följer de reservationsförslag som finns om att Edänge inte tillförs utbyggnadsplanen.

Inte nog med att socialdemokraterna nu ingår allians med moderaterna – jag vill inte säga att den är ohelig, för sådana är numera ganska vanliga, särskilt i energipolitiken – utan de är också beredda att gå emot en mycket stark lokal opinion mot en utbyggnad av Edänge. De är beredda att köra över så tunga remissinstanser som den berörda Ljusdals kommun, naturvårdsverket, planverket och Svenska naturskyddsföreningen. Det är i fortsättningen ingen mening med att ha kvar ett remissförfarande, om man inte tar någon hänsyn till remissopinionens synpunkter. Fyra gånger har t.ex. kommunfullmäktige i Ljusdals kommun sagt nej till en utbyggnad av Edänge kraftverk.

Vad är det som gör att socialdemokraterna är beredda att sätta demokratin

ur spel på detta sätt? I betänkandet anges kraftekonomiska och sysselsättningsmässiga aspekter som skäl. Socialdemokraterna är tydligen beredda att offra miljön och demokratin för kraftekonomiska intressen. Vad är det som har fått socialdemokraterna att ömma så hårt för kraftbolagens ekonomi just här och nu att de är beredda att riva upp riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen?

I vattenkraftberedningen har Oskar Lindkvist och Roland Brännström, båda socialdemokrater, sagt nej till en utbyggnad av Edänge, därför att de inte har ansett att det är rimligt att riva upp riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Man måste fråga sig vad det är som har lett Oskar Lindkvist fram till denna kovändning och diametralt motsatta uppfattning mot tidigare.

Vi har från centerns sida hela tiden sagt nej till en utbyggnad av Edänge. Det står vi fast vid. Vi kan nu som tidigare inte anse det rimligt att riva upp riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen för att få en utbyggnad till stånd. Att den aktuella älvsträckan omfattas av den fysiska riksplaneringen innebär ju att just bevarandevärdet är så högt. Det är således enligt vattenlagen otillåtet att bygga ut Edänge. Projektet prövades enligt vattenlagen 1979 och avslogs vid den tidpunkten av den dåvarande regeringen. Vi hävdar nu som tidigare att miljöpåverkan är så stor att en utbyggnad inte kan motiveras.

Den sträcka av Ljusnan som nu är aktuell är från miljösynpunkt en av de värdefullaste i den här delen av Norrland. Gammalt kulturlandskap smälter här ihop med naturlandskapet. Vi kan inte medverka till att detta landskap nu skall översvämmas och försumpas. Vi menar också att det finns alternativa sätt att nå den sysselsättningseffekt i det aktuella området som man är ute efter genom en utbyggnad av Edänge. Detta är tydligen också den bedömning som regeringen har gjort men som den socialdemokratiska majoriteten i bostadsutskottet nu går emot. Edänge borde alltså inte byggas ut.

Den fysiska riksplaneringen styr ju också all annan planering i detta område. Det gäller planeringen för markanvändning och jordbruksnäringen. Lantbrukare och företagare har sedan 1980 investerat 3,5 milj. kr. för framtiden i det aktuella området. Dessa planer omkullkastas nu. Det innebär att långsiktiga försörjnings- och bevarandebäringarna samt varaktiga jobb får stryka på foten för mer kortsiktiga intressen. Det kan vi inte acceptera. Långsiktigt håller inte heller sysselsättningsargumentet för en utbyggnad av Edänge.

Rolf Dahlberg förde in ytterligare ett argument i debatten, nämligen att Ljusdals kommun har erbjudits ganska generösa ersättningar för detta utbyggnadsprojekt. Jag noterar med tillfredsställelse att majoriteten av kommunpolitikerna i Ljusdals kommun inte är beredd att sälja sin närmaste bygds miljö för kortsiktiga ekonomiska intressen. Inte heller vi från centern är beredda att göra en sådan affär.

I reservationerna 3 och 9 till bostadsutskottets betänkande 25 har vi motiverat varför Härkan och Ammeråns överledning inte bör föras till planen. Också det är två ställningstaganden som vi följer upp från tidigare behandling här i kammaren av vattenkraftsutbyggnaden. Beträffande Här-

kan har en övervägande majoritet av remissinstanserna avstyrkt en utbyggnad. Bl. a. har älvräckan genom sitt läge nära Östersund stor betydelse för fisket och kulturminnesvården. Vi delar remissinstansernas uppfattning på dessa punkter och menar att Hårkan bör tas ur planen.

Ammeråns överledning berörs i reservation 9. Ammerån, som i dag är helt outbyggd, har bedömts vara en av de mest skyddsvärda älvräckorna i hela landet. Vattenkraftberedningen konstaterade så sent som 1983 att projektet medför konflikter mellan motstående intressen. Ammerån är den kalkrikaste älven i landet och är därmed det vattendrag som längst kan motstå försurningen.

En klar osäkerhet om minimitappningen råder. Därmed råder också osäkerhet om och risk för att oersättliga miljö- och naturvärden skall gå till spillo. Den risken är vi inte beredda att ta, allra minst då kraftbolagen redan i dag förfogar över 96 % av vattendragen i Ragunda kommun.

Jämtlands län är hårt exploaterat när det gäller vattenkraften över huvud taget. En ytterligare utbyggnad skulle allvarligt motverka den satsning på turism och rekreation som nu görs både centralt och regionalt. Turismen får allt större betydelse från närings- och sysselsättningssynpunkt. För Jämtlands län är den särskilt viktig. Turistnäringen bör därför inte riskeras för ett projekt som Ammeråns överledning. Vi avvisar därför projektet.

Herr talman! Centerns förslag om att Hårkan och Ammeråns överledning förs ut ur den föreslagna planen och att Edänge inte förs dit innebär inte, som energiministern inledningsvis i den här debatten försökte göra gällande, att centern säger nej till allting. Vi tillstyrker en plan för vattenkraftens utbyggnad med 2,5 TWh, vilket vi anser är tillräckligt för att ge planen en erforderlig omfattning.

Vår bedömning av det totala energibehovet för framtiden och vattenkraftens andel därav framgår också av den avvikande mening som fogats till bostadsutskottets yttrande till näringsutskottets betänkande nr 30, vilket nu också behandlats här. Centern har hittills inte haft anledning att fråga dessa bedömningar, något som ju också framgått av dagens debatt. Faktum kvarstår: energibehovet har blivit betydligt mindre än vad som i tidigare prognoser har antagits. Tidigare beräknades behovet av energi öka, men i stället minskar nu behovet.

Herr talman! Det finns därför välgrundade motiv för att Hårkan och Ammeråns överledning tas ur planen och att Edänge inte förs till planen. Det finns således anledning att hålla fast vid en konsekvent syn på vattenkraftens utbyggnad och inte skapa den osäkerhet i energipolitiken som socialdemokraterna nu gjort genom det ändrade ställningstagandet beträffande Edänge.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 3, 5, 9 och 10 som fogats till bostadsutskottets betänkande nr 25.

Anf. 50 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Det måste bli ett stopp för den hänsynslösa rovdrift som bedrivs eller planeras på våra kvarvarande outbyggda älvar och skyddsvärda älvräckor. Vår generation och tidigare generationer har redan exploaterat

så mycket av den rikedom som våra forsande vatten representerar att vi måste lämna det som återstår till kommande generationer. Det är bara en mindre del av de mäktiga fall och forsar, som har varit levande inslag i många landskap, som alltså dånar och brusar.

Den miljö som har funnits i våra älvdalar har skövats vid utbyggnader, och det som finns kvar i dag är i många stycken unikt och måste bevaras. Vi i folkpartiet avvisar därför, herr talman, alla förslag om studier som har till syfte att i framtiden exploatera någon av våra fyra orörda älvar eller andra värdefulla älvräckor. Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven skall förbli orörda, och samma skall gälla för de älvräckor som en gång undantagits. Hugo Bergdahl har tidigare i debatten fört fram detta folkpartiets krav.

Vi måste äntligen få ett svar så att det blir slut på denna olidliga ovisshet och rädsla som de som bor vid hotade älvar eller älvräckor tvingas leva i. Det är en rädsla som delas av alla dem som med djupt engagemang kämpar för att väcka opinion, så att vi kan få behålla den sista oförstörda naturen i vårt land.

Den proposition som vi nu behandlar är vad gäller vattenkraften ett resultat av ett dåligt förslag och ett beklagligt beslut förra året.

Vi i folkpartiet slog vid det tillfället fast att den plan för utbyggnad av vattenkraften som statsrådet Birgitta Dahl då lade fram hade stora brister. Vi avvisade flera av de förslag till utbyggnad av skyddsvärda älvräckor som förelåg och gick emot förslaget, som gav statsrådet möjlighet att återkomma med en plan för utbyggnad på ytterligare 0,8 TWh. Vi anförde då och vi hävdar fortfarande med skärpa att älvräcksepokerna skall vara slut och att det som riksdagen vid flera tillfällen tidigare slagit fast, att utbyggnadsnivån för vattenkraften skall motsvara en årsproduktion om 66 TWh, skall ligga kvar. Riksdagen bör nu genom ett uttalande slå fast att denna nivå är den slutgiltiga för vattenkraftens roll i energiproduktionssystemet. Vi i folkpartiet anser också att de genom den fysiska riksplaneringen undantagna älvarna och älvräckorna skall skyddas för all framtid.

Eftersom man redan med företagna utbyggnader klarar målet och med de okontroversiella utbyggnader, som planeras och kan komma i fråga, har goda marginaler är det oacceptabelt att över huvud taget diskutera den tilläggsplan som nu givit till resultat att nya övergrepp föreslås. Ett sådant övergrepp är den föreslagna utbyggnaden av Edänge i Mellanljusnan. Förslaget är allvarligt både med anledning av vad det innebär för Edänge och bygden runt Ljusnan och därför att det ifrågasätter trovärdigheten i svensk miljöpolitik. Socialdemokrater och moderater har genom att gå samman om förslaget om en utbyggnad skjutit ett grundskott mot den svenska miljöpolitiken – detta på grund av att man måste ändra besluten enligt den fysiska riksplaneringen.

När vi i mitten av 70-talet beslöt undanta de delar av vårt land som var av störst betydelse för miljön från exploatering var detta ett viktigt beslut. Då nu moderater och socialdemokrater föreslår att man skall strunta i riksplanen, är det helt orimligt. Man kan inte ena stunden besluta att något är oersättligt

och värt att bevara för att sedan, när andan faller på, upphäva beslutet. Man kan, genom större insikt i vad vi är på väg att mista, tillföra skyddsvärda områden till planen – däremot inte tvärtom. Det som nu är kvar och skydda blir än värdefullare ju större del av våra samlade rikedomar som har offrats.

Herr talman! Jag återkommer till frågan om Edänge men vill först beröra en del av de förslag om utbyggnad som vi i folkpartiet redan i våras motsatte oss.

Beträffande Klippen i Umeälven avvisades detta projekt av folkpartiregeringen 1979. Miljöskadorna bedömdes den gången alltför stora för att en utbyggnad skulle medges. Då inga skäl finns för ett ändrat ställningstagande skall förslaget avvisas. Det är för övrigt orimligt att genom upprepade ansökningar återkomma med projekt som både vattendomstol och regering sagt nej till.

På samma sätt kommer en utbyggnad av Fliseryd i Emån att ge till resultat stora skador på miljön. Ett av de argument som framfördes förra året, nämligen de negativa konsekvenser som kommer att uppstå för fisket, kvarstår.

Vi föreslår därför ett riksdagen skall besluta att Klippen och Fliseryd utgår ur planen.

Av den naturrikedom som forsande vatten innebär har Jämtlands län till våra gemensamma behov satsat omkring 85 % av vad man har där uppe. Det är därför helt förklarligt att man i länet nu anser att det återstående skall användas för rekreation, skall skapa möjlighet till satsningar på turism och fiske och utnyttjas för hjälp till en bibehållande av en god miljö.

Vi i folkpartiet har nu, liksom i våras, yrkat att det beslut som i våras röstades igenom av moderater och socialdemokrater och innebär att Hårkan i Indalsälven tillförs planen skall ändras.

Frågan om Ammeråns överledning är åter aktuell. Det är beklagligt att förslaget ens har lagts fram. Ammerån har, såsom landets kalkrikaste älv, en stor betydelse i kampen mot den pågående försurningen och måste därför skyddas.

De vid tidigare riksdagsbehandling framförda invändningarna mot utbyggnad som kom från bl. a. fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, riksantikvarieämbetet och Älvräddarnas samorganisation, kvarstår. Vi påtalade också då de försök att genom dimridåer, bestående av löften om ekonomisk kompensation till Ragunda kommun, dölja det stora övergrepp som en överledning skulle innebära. Vi framhåller även denna gång att den återstående oförstörda miljön inte kan värderas och inte kan bli föremål för köpslående. Ammeråns överledning måste utgå ur planen. Vi har från folkpartiet, centern och vpk även i ett särskilt yttrande vänt oss mot att man nu i förslaget benämner Ammerån Ammersån. Det kan synas som en bagatell, men vi tycker att vid alla tvister om namn måste man ta stor hänsyn till den lokala befolkningens uppfattning om vad som är gällande namn. Jag vill till kammaren vidarebefordra en kommentar angående det nya namnet, som jag fick av en partivän till mig som är bosatt däruppe. Han sade: Låt dem besluta om överledning av Ammersån, det rör inte oss, vi har inget vatten med det

namnet. Häruppe har vi Ammerån, och den önskar vi bevara.

Så bör också ske. Vi yrkar tillsammans med centern och vpk att Ammeråns överledning skall föras ur planen.

Herr talman! Jag har i min inledning talat om människors oro, rädsla och ångslan inför hotet om att deras miljö helt ödeläggs. Jag har också talat om att det finns risk att den svenska miljöpolitiken tappar sin trovärdighet. Ingenstans kan detta åskådliggöras tydligare, och ingenstans är hotet större än i Mellanljusnan.

Redan 1971 började kampen mot exploateringsintressena där. Regeringen fick den gången genom en retroaktiv lagstiftning möjlighet att pröva förslag om utbyggnad av Ljusnan, och man sade nej. Den nu aktuella älvsträckan har ett så högt bevarandebeslut att man beslutade att den skulle omfattas av riktlinjerna för den fysiska planeringen. Det här borde räcka, och det borde vara uteslutet att över huvud taget föra fram frågan om utbyggnad. Trots detta har Edänge kraftverk prövats enligt vattenlagen. Eftersom projektet strider mot allmänna planeringssynpunkter, är det otillåtet enligt vattenlagen. Ansökan om utbyggnad avslogs också av folkpartiregeringen år 1979.

Vid föregående års behandling av fortsatt vattenkraftsutbyggnad uttalade Ljusdals kommun, liksom man gjort vid tidigare tillfällen, att Mellanljusnan även i fortsättningen borde ingå i de genom FRP-riktlinjerna skyddade älvsträckorna.

Projektet Edänge ingick inte heller vare sig i vattenkraftsberedningens förslag 1983 eller i årets eller förra årets förslag till plan. Oron har dock ändå funnits bland människor, och vi kan nu konstatera att oron var befogad. Man visste där uppe att moderater och socialdemokrater länge agiterat för en utbyggnad av Mellanljusnan. Trots att regeringen i energipropositionen sade nej till utbyggnaden, bl. a. för att inte köra över Ljusdals kommun, har socialdemokrater och moderater i utskottet nu föreslagit en ändring av FRP-riktlinjerna och att Edänge skall tillföras planen.

Hela historien är befängd. Man visar med sitt handlande ett förakt för alla miljöintressen. Man tycks anse att den fysiska riksplanen för miljöskydd bara är ett papper som man river i strimlor den dag industrin och Byggnadsförbundet kommer med sina påtryckningar. Det har heller knappast någonsin så klart framgått vad de berörda i den hotade bygden tycker. Människor har uttalat sig kraftfullt i bygden runt Mellanljusnan.

Vad värre är, är att man även här från de ansvariga för förslaget fört in tanken på att man genom ekonomisk ersättning skall ge kompensation för den skövade naturen. Det måste med skärpa framhållas, och har också gjorts från dem som kämpar för sin älv, att miljön inte är till salu. Hur skall man kunna sätta ett pris på oersättliga kulturminnen, eller på att ett område av riksintresse för det rörliga friluftslivet förstörs? Vad skall det kosta att tysta Edeforsen och Edängforsen för all framtid? Vilket är priset för att byar där människor lever och verkar dränks? Vilket pris har djurarter som hotas genom de förändringar som uppstår? Kan man någonsin sätta ett belopp som ersätter att den världsunika floran för alltid spolieras? Hur cyniska får beslutsfattare vara när de handskas med oersättliga värden?

Nr 158

Måndagen den
3 juni 1985

Energipolitiken

Det är naturligtvis av stort intresse vad statsrådet Birgitta Dahl säger om de förändringar som bostadsutskottets moderater och socialdemokrater gjort i och med behandlingen av propositionen. Finns det något som förändrats sedan propositionen väcktes? Tvärtom! Min uppfattning är att det motstånd som var väl känt och redovisades i förslaget nu fått en så massiv omfattning, att det betyder ett klart övergrepp om riksdagen bifaller utskottets förslag.

Den kraftiga opinionsyttring som skett gör det nästan överflödigt att här upprepa alla argument. Ingen kan ha undgått höra vad som framförts. Tydligen har bara riksdagens socialdemokrater och moderater helt tappat förmågan att lyssna.

Särskilt anmärkningsvärt är detta naturligtvis när det bland motionärerna finns förtroendevalda från Gävleborgs län.

Eftersom inga ansträngningar får lämnas oprövade som kan innebära att kammarens beslut blir ett annat än det som bostadsutskottets majoritet, bestående av socialdemokrater och moderater, föreslår, vill jag ändå nämna några av de starkaste skälen; listan kan bli mycket lång.

Mellanljusnan som ligger så nära den del av Sverige där vi nu befinner oss att vi snabbt kan nå den med tåg är en fem mil lång, hittills outhyggd, älvsträcka i Ljusnan. Även om sträckan är begränsad rymmer den en mycket varierande ekologi. Man har under senare tid upptäckt en världsunik flora, s. k. Ävjebrotsvegetation, vars växtplatser skulle spolieras vid en utbyggnad.

Högst upp består naturen närmast av vildmark, och älven tar sig sedan genom en serie forsar och lugnvatten ner mot områden med jordbruk. En utbyggnad av de sydligaste forsarna skulle få en katastrofal inverkan på miljön.

Statens naturvårdsverk har slagit fast:

”Om Edängeområdet exploateras förlorar Mellanljusnan en från kulturellt-vetenskaplig synpunkt viktig del. Ett för landet representativt men samtidigt unikt storälvslandskap stympas. Ett numera sällan iakttagbart samspel mellan naturgeografiska och kulturbetingade processer avbryts och ersätts av statiska och konstlade förhållanden.”

Många värdefulla kulturhus, härbren och torp finns i området, varför det vore en stor skada för kulturminnesvården om utbyggnaden kom till stånd.

De sociala konsekvenserna skulle bli betydande. Genom att stora ytor av åkermark och skogsmark antingen sätts under vatten eller genom försumpning blir obrukbara kommer en mängd arbetstillfällen att gå förlorade. Detta antal står inte alls i proportion till det antal arbetstillfällen av mycket övergående karaktär som skapas genom att man exploaterar forsarna.

Oron för att ett beslut om utbyggnad nu öppnar vägen för att man på sikt förstör hela Mellanljusnan är också uttalad och befogad.

Rolf Dahlberg sade i sitt inlägg att inget parti lagt fram sådana förslag. Ett studium av vattenkraftsutbyggnaden ger bevis på att sådana förslag kommer efter en påbörjad utbyggnad.

Dessa synpunkter och fakta ligger naturligtvis till grund för det massiva motstånd som finns i den berörda bygden och från alla naturvårdsintressera-

de runt om i vårt land.

Herr talman! Det står helt klart att denna dag, den 3 juni, blir den dag då man kan konstatera att när moderater och socialdemokrater vill exploatera ett område gäller inte det skydd vi en gång beslutat för vår gemensamma framtida miljö.

Vi är från folkpartiet helt entydiga. Den fysiska riksplaneringen, som en gång gav Mellanljusnan ett skydd, måste gälla. Förslaget att Mellanljusnan skall tillföras planen och byggas ut måste med kraft tillbakavisas.

Birgitta Dahl sade i sitt inledningsanförande att vi har kommit långt för att klara vår miljö från förstörelse. Hon sade bl. a. att vi kan hela sår i naturen, rena luft och vatten.

Ett måste dock slås fast. En utbyggd älv kan *aldrig* återställas. De sårn är eviga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 3, 5, 7, 9 och 10.

Anf. 51 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Bostadsutskottets socialdemokrater och moderater vill lämna öppet för en vattenkraftsutbyggnad som går utöver den som det rått en bred politisk enighet om och som bl. a. kom till uttryck i vattenkraftsberedningens förslag. På avgörande punkter går majoriteten nu emot tre av riksdagspartierna – centern, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna. Det är svårt att tro på allvaret i upprepade deklARATIONER från socialdemokraterna om att en förutsättning för genomförande av energipolitiken förutsätter en bred politisk enighet. En bred politisk enighet borde faktiskt förutsätta att fler än två av riksdagspartierna står bakom de förslag som man lägger fram.

När socialdemokraterna i bostadsutskottet nu går tillsammans med moderaterna och tvärtemot sin egen regering föreslår utbyggnad av Edänge och förstör Mellanljusnan för all framtid, tycker jag att måttet verkligen är rågat. Socialdemokraternas och moderaternas utbyggnadsförslag är ett svek gentemot alla de krafter som under tio femton års tid gemensamt arbetat för att skapa en så bred politisk enighet som möjligt för att rädda Ljusnan. De enda som kan känna sig nöjda med förslaget är kraftindustrin och moderata samlingspartiet.

Läget beträffande vattenkraftsutbyggnaden kommer på det här sättet att försvåras och förvärras, och risken är nu att en satsning på modernisering och ombyggnad av befintliga kraftstationer, på effektutbyggnader för att få ut mer av vattenkraften och på nyutbyggnad av i stort sett okontroversiella projekt kommer att försvåras.

Den höjda utbyggnadsnivån försvårar också avvecklingen av kärnkraften, eftersom den ökar Sveriges elberoende. 3,5 TWh skall ju byggas ut, samtidigt som kärnkraften är i full produktion. Energiminister Birgitta Dahls argument som hon använt ibland – att utbyggnaden skall ses som ett led i kärnkraftsavvecklingen – är därför enligt min mening missvisande. Det är varken särskilt modigt eller kraftfullt att lägga fram förslag som klart äventyrar bevarandet av värdefulla kvarvarande älvsträckor och på nytt

skapar stor oro och osäkerhet bland hundratusentals människor i våra älvdalar som invaggats i förhoppningar om att få lugn och ro under den närmaste tioårsperioden.

Fortfarande råder stor osäkerhet om den plan som behövs för att uppnå ett uppsatt mål om 66 TWh per år. Ingenting har egentligen framkommit som motsäger vad Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI, i tidigare utredningar sagt – att det troligen inte behövs något ytterligare tillskott för att uppnå 66 TWh per år.

Tvärtom finns det skäl att påstå att SMHI:s bedömning är i underkant. SMHI har nämligen i sina beräkningar använt dagens verkningsgrader i vattenkraftverken, och de är onödigt låga på grund av att vattenkraften för närvarande körs som toppkraft. Det innebär att kraftverken "gasar och bromsar" betydligt hårdare för att anpassas till den växlande konsumtionen, jämfört med när vattenkraftverken på 1960-talet kördes som baskraft till industrin. Vid körning som baskraft kan man uppnå en jämn och hög verkningsgrad i vattenkraftverken. Mycket talar för att elvärmen avvecklas samtidigt med kärnkraften, åtminstone i huvudsak. Därigenom skulle vattenkraften åter bli en baskraft i det svenska elkraftssystemet och verkningsgraden i kraftverken öka. Elproduktionen ökar därmed sannolikt med några TWh utöver SMHI:s beräkningar.

En slutsats av den rådande osäkerheten och oenigheten om det man kallar normalårsproduktionen vid landets vattenkraftverk är att detaljerade uppgifter om denna inte kan läggas till grund för en ytterligare utbyggnad av vattenkraften. Därför är det heller inte rimligt att på så lös grund dra slutsatsen att det behövs produktionstillskott utöver de 2,5 TWh som vattenkraftsberedningen kom fram till. Av detta följer också att det – som vpk föreslår – bör vara möjligt att undanta ett antal utbyggnadsprojekt och ta hänsyn till de oersättliga natur- och miljövärden som finns i helt eller delvis outbyggda älvar och älvsträckor.

Herr talman! Grundvalen för den framtida elförsörjningen är, liksom tidigare, vattenkraften. Det tidigare uttalade målet om 66 TWh kan uppnås genom de förslag som vpk har framfört i sina motioner. De i 1977 års beslut rörande den fysiska riksplanen (FRP) undantagna, hittills outbyggda, fyra huvudälvarna måste också i framtiden fredas från exploatering. Detsamma gäller de i det beslutet och i senare beslut innefattade älvsträckor som också har stort bevarandevärde. Vpk har avvisat förslaget om projekteringsarbeten före år 1990 som berör FRP-skyddade älvar och älvsträckor.

Bostadsutskottets majoritet – utom socialdemokraterna – har nu understrukit att de fyra huvudälvarna måste bevaras. När det gäller övriga enligt samma, tidigare fattade, beslut rörande den fysiska riksplanen – FRP-riktlinjerna – undantagna älvsträckor vill emellertid inte moderaterna vara med längre. De har i en reservation, nr 44, utvecklat sina uppfattningar.

Det är enligt min uppfattning ganska ologiskt att moderaterna inte längre vill gå emot den aktuella förprojekteringen. Det är ologiskt mot bakgrund av att ställningstagandena beträffande vilka älvar och älvsträckor som undantagits i stort sett grundar sig på samma beslut och ställningstagande från

riksdagen. Om det är så, att man anser att de fyra huvudälvarnas bevarande är så värdefullt – och det är värdefullt – att man inte ens vill börja med förprojektering, då borde det vara lika angeläget att låta bli det när det gäller andra älvsträckor, som på samma sätt har undantagits enligt tidigare beslut.

Riksdagen behandlade våren 1984 en proposition om fortsatt vattenkraftsutbyggnad. Regeringens förslag innehöll en plan på ca 3,8 TWh, dvs. man hade en marginal på 1,3 TWh för att uppnå en utbyggnad med 2,5 TWh. Under fjolåret redovisade vpk en plan för hur en vattenkraftsproduktion om ca 66 TWh/år kunde uppnås, vilka projekt en sådan plan borde omfatta och vilka projekt som borde komma till utförande.

Regeringen har nu återkommit med samma förslag till omfattning av planen och grundar sina utbyggnadsförslag på denna plan. Vpk vidhåller den tidigare omfattningen av planen – 3,0 TWh – som fullt tillräcklig för att uppnå en utbyggnad med 2,5 TWh/år.

Vpk:s tidigare föreslagna plan för fortsatt vattenkraftsutbyggnad är alltså aktuellt, liksom motiven för undantag för resp. utbyggnad av enskilda objekt. Det synes nu stå helt klart att något produktionstillskott utöver de 2,5 TWh som vattenkraftsberedningen kom fram till inte behövs, vilket innebär att vpk:s tidigare bedömningar kvarstår. De kontroversiella objekten behöver alltså inte byggas ut.

Vpk har nu, jämfört med propositionens förslag till plan omfattande ca 3,8 TWh, en rad förslag till förändringar i en plan som omfattar ca 3 TWh. Jag hänvisar till reservation 4 till bostadsutskottets betänkande 25 och nämner bara några av dessa projekt.

Bland de projekt som enligt vad vi föreslår skall utgå ur planen finns Råneälven, Klippen i Umeälven, Meåforsen, Hårkan, Ammeråns överledning, Hamre i Ljusnan, Hallstahammar i Kolbäcksån, Fliseryd i Emån samt Vårsjö och Mangel-Viggen i Klarälven.

Att dessa objekt skall utgå ur planen innebär ett bortfall på 1 349 GWh. Vi har då föreslagit projekt som skall föras till planen. Bland dem kan vi nämna Krångede, Klarälven – tillsatsaggregat vid flera kraftverk – och Edeforsen i Ljusnan. Jag vill också hänvisa till den förteckning över dessa objekt som finns i reservation 4 till bostadsutskottets betänkande.

Om vi tar hänsyn till det som vi tycker är angeläget att undanta, och om vi i stället i planen tar in olika projekt som i stort sett är okontroversiella och också i stort sett är ekonomiskt lönsamma enligt de beräkningar som har gjorts tidigare, så kommer planen att totalt omfatta drygt 3 TWh, eller 3 063 GWh. Vi får alltså ett litet överskott i förhållande till de 3 TWh som vi har talat om.

För att en önskvärd satsning på effektiviseringar skall komma till stånd föreslår vi också att dispens från produktionsavgiften på vattenkraft skall beviljas under en treårsperiod efter effektiviseringen för det ombyggda kraftverket.

Då det gäller minikraftverk har regeringen nu i sitt förslag plussat på från 200 till 400 GWh, och vi i vpk har anpassat oss till denna nivå från de 500 GWh som vi hade i planen under fjolåret, eftersom bl. a. konsekvenserna för

fritidsfisket var oklara då det gällde våra förslag. I fråga om ospecificerade effektiviseringar föreslås det i propositionen att 350 GWh skall tas till planen, och vi föreslog i fjol från vpk:s sida 250 GWh i vardagsrationaliseringar. De 100 GWh som skiljer kan vi föra till kategorin små effektiviseringar som ger litet tillskott per projekt. Från vår motion räknar jag bara som exempel upp Rengård, Bålforsen och Bjurfors nedre. Vi har angivit ett tiotal projekt på tillsammans 85 GWh.

Vi har utelämnat posten vardagsrationaliseringar samt de här omnämnda projekten i vpk:s aktuella plan, eftersom de måste anses kunna inrymmas i den plan som regeringen nu har föreslagit.

Dessutom ger de nya aggregaten i Vargfors och Gallejaur ett energitillskott som troligen är i storleksordningen 15 GWh. Vi får alltså ett tillskott på 100 GWh totalt utöver de vardagsrationaliseringar som vi tidigare räknat med.

Summan av detta, herr talman, blir att vpk:s effektiviseringsförslag från i fjol sammanlagt överensstämmer nästan exakt med vad energiministern nu räknar med som realistiskt, och det tycker vi är bra. Vi har i stora stycken kommit till samma uppfattning beträffande möjligheterna.

Under den allmänna motionstiden i år och i anslutning till den proposition som vi nu behandlar har vi väckt flera motioner om vattenkraften. Motionerna kommer att kommenteras av andra vpk-ledamöter. Vi har en motion om vattenkraftsutbyggnaden i Gävleborgs län, där vi föreslår att Edänge i Mellanljusnan och Hylströmmen i Voxnan inte skall få exploateras för vattenkraftsutbyggnad. Vidare föreslås en alternativ plan för vattenkraftsutbyggnad i Gävleborgs län, som skulle motsvara ett par hundra årsarbeten mera än vad en utbyggnad av Edänge och Hylströmmen tillsammans skulle innebära. Nu är inte Hylströmmen aktuell i det här sammanhanget. Jag vill understryka att jag är medveten om detta. Vi har ändå föreslagit att man bör göra ett uttalande om att Hylströmmen skall undantas från utbyggnad.

I en annan motion, beträffande produktionsavgift på vattenkraft, föreslår vi en höjning av produktionsavgiften på äldre vattenkraftverk med en installationseffekt på över 1,5 MW. Den höjda avgiften skall gå tillbaka till de regioner där de berörda vattenkraftverken finns, och särskilda fonder skall inrättas för dessa produktionsavgifter. Paul Lestander kommer att kommentera detta, medan Bertil Måbrink kommer att uppehålla sig vid bl. a. Edänge i Mellanljusnan. Senare kommer Björn Samuelson att kommentera ett par mycket kontroversiella utbyggnadsprojekt, där opinionen mot utbyggnaden har blivit allt starkare. Det gäller dels Strängsforsen, dels Mangel-Viggen i Klarälven. Som bekant har vi också motionerat om att Ammeråns överledning till Gesunden – Indalsälven – inte skall få komma till stånd utan undantas från utbyggnad.

Jag vill, herr talman, säga några ord beträffande speciellt Ammerån.

Alltsedan frågan om ombyggnaden och tillbyggnaden av de fem kraftstationerna i Indalsälven nedströms sjön Gesunden aktualiserades för några år sedan har kraftbolagen försökt att göra förbättringar och effektiviseringar,

oberoende av en överledning. Orsaken till detta har varit och är helt klar – ekonomiska vinstintressen från kraftbolagens sida. Allteftersom tiden har gått har det emellertid framkommit allt starkare skäl mot en överledning från nedre delen av Ammerån till Gesunden. En bred majoritet i vattenkraftsberedningen gjorde överväganden som egentligen talade emot en överledning. En enig expertis har framhållit att en överledning av Ammerån innebär att den blir förstörd nedströms överledningen och att detta inte går att klara med föreslagna minimitappningar. Mina riksdagskolleger Agne Hansson och Kerstin Ekman har tidigare berört detta och andra sakska, och jag kan därför inskränka mig till att instämma i deras uttalanden på denna punkt.

När vpk har föreslagit att riksdagen bör uttala att Ammeråns överledning inte bör komma till stånd är detta i linje med den mycket breda opinion som vill slå vakt om de omistliga värden som finns i Ammerån. En överledning skulle på sikt vara en förlust även av arbetstillfällen i kommunen, bl. a. då det gäller turismen. Kraftbolagens intresse av att få ut största möjliga vinst har redan tillgodosetts alltför mycket då det gäller våra kraftverkskommuner, inte minst beträffande Ragunda kommun. Det är dags att ge tillbaka något till kommuner, som nu behöver viss ekonomisk hjälp, utan att de skall behöva offra det sista av levande vattendrag. Ammerån är, enligt en enig opinion bland de människor som berörs, inte till salu.

Herr talman! Jag skall sluta med att göra ett par kommentärer till vad som sagts i debatten av ett par talare. Först gäller det energiministern. Hon sade att det är oansvarigt att säga nej till olika alternativ i energipolitiken. Jag håller med henne. Men det kan absolut inte gälla för vpk:s vidkommande – om nu uttalandet skulle vara riktat mot vårt parti. Vi har inte sagt nej. Tvärtom har vi under senare år hela tiden som energipolitiken har varit föremål för diskussion sökt bidra till olika alternativ. Vi har t. ex. kommit med olika förslag då det gäller alternativ i energipolitiken, i syfte att så snabbt som möjligt kunna avveckla kärnkraften.

Birgitta Dahl frågar vad det är man är rädd för då det gäller förstudierna. Ja, erfarenheterna avskräcker helt enkelt. Det finns rätt många exempel på hur man har gjort förstudier och projekteringar av olika slag. Sedan har man bl. a. med hänvisning till de stora kostnader som varit förenade med arbetet sagt att så mycket pengar lagts ned att det vore dumt att inte fortsätta. Men det avgörande argumentet tycker jag ändå är att det inte behövs några förstudier. Det råder ingen brist på elenergi och det är angeläget att bevara de älvsträckor som finns kvar.

Sedan säger Birgitta Dahl att det finns olika meningar beträffande Edänge. Ja, vi vet det. Å ena sidan finns det en överväldigande majoritet som är emot en utbyggnad av Edänge och som inte vill förstöra Ljusnan. Å andra sidan finns det de som tror – i stort sett gäller det Hälsingekraft och ett antal människor – att man måste bygga ut för att klara jobben och elförsörjningen. Det är synd att propagandan har varit sådan att människorna tror att man är tvungen att bygga ut både för att klara elförsörjningen, trots att det inte råder någon brist på el, och för att klara jobben, trots att det finns andra realistiska alternativ som t. o. m. ger fler jobb.

Nr 158

Måndagen den.
3 juni 1985

Energipolitiken

Rolf Dahlberg säger att Edänge bör få provas, för där finns redan ett kraftverk. Jag känner inte till att det finns något kraftverk i Edänge. Förmodligen tänker Rolf Dahlberg på Edeforsen, som vi föreslår skall byggas ut. Det råder nämligen stor samstämmighet i bygden om att Edeforsen bör byggas ut, bör effektiviseras. Den energi som produceras förbrukas lokalt, säger Rolf Dahlberg. Men vi vet ju alla att energin går över det stora nätet och att det är omöjligt att säga att det som produceras på en plats används just på den platsen. Vad som är avgörande är att det inte råder någon brist på elström vare sig uppe i Rolf Dahlbergs hemtrakter och i området kring Ljusdal eller någon annanstans i vårt land. Följaktligen behöver man inte föra ett sådant resonemang.

Till sist: Miljöförstöringen blir inte större än den blir för andra projekt, säger Rolf Dahlberg. Ja, det är möjligt att det finns projekt som har diskuterats och som t. o. m. skulle kunna innebära en större miljöförstöring. Men ett sådant resonemang kan absolut inte utgöra något argument för att förstöra Mellanljusnan.

Jag yrkar bifall till reservationerna 10 och 45 i näringsutskottets betänkande 30 och till reservationerna 2, 3, 4, 5, 9 och 10 i bostadsutskottets betänkande 25.

Anf. 52 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Till bostadsutskottets betänkande nr 25 har fogats elva reservationer och fyra särskilda yttranden. I förhållande till utskottets betänkande 1983/84:30, som behandlades i kammaren den 5 juni 1984, har antalet reservationer mer än halverats. Det kan inte tydas på annat sätt än att debatten om vattenkraftsutbyggnaden har gått in i ett lugnare skede. Naturligtvis finns det inbyggda motsättningar när det gäller enskilda projekt. Men med den reservationen kan det slås fast att vattenkraftsberedningens betänkande har visat sig ha en stark livskraft. Jag nämner detta därför att partierna över lag hävdar – även om man slirar med logiken – att man alltjämt står på den grund som utformades av vattenkraftsberedningen och som sedan fullföljts av regeringen i de aktuella propositionerna.

Den här gången är reservationerna av i huvudsak två slag. De krav som fanns med redan 1984 återkommer nu. Som ledamöterna i bostadsutskottet erinrar sig tog vi god tid på oss vid ärendebehandlingen. När nu dessa krav återkommer – krav som utskottet för ett år sedan avvisade – har ärendena inte tillförts något som tidigare var okänt. Det är samma motivering, det är samma text, samma argument och till stora delar samma anföranden som 1984.

Men det finns också andra inslag i reservationerna. Det gäller Ammerån, och det gäller Edänge. Vi har redan hört en del argument mot dessa båda föreslagna projekt. För ordningens skull vill jag så här inledningsvis yrka avslag på samtliga reservationer som fogats till bostadsutskottets betänkande.

Låt mig nu ta upp några av argumenten och då först beträffande Ammerån eller – som det skrivs i propositionen – Ammersån.

Utskottet beslöt 1984 att delvis – och detsamma gäller nu – göra en annan bedömning än regeringen. Det gäller inte frågan om Ammeråns överledning skall ingå i planen; det har riksdagen redan sagt ja till. Vad det gäller är att enligt bostadsutskottet vissa viktiga förutsättningar skall infrias av kraftföretagen gentemot kommunen som ett villkor för projektets genomförande.

Ur regeringens proposition 1983/84:160 vill jag citera följande:

”Redan på planeringsstadiet bör kraftföretagen samarbeta med kommunerna på orten. Det har glädjande nog några kraftföretag redan tagit initiativet till.”

Naturligtvis skall det vara så. Men samarbetet mellan kraftföretagen i Ammerån och Ragunda kommun har med de förutsättningar som bostadsutskottet klargjorde sin alldeles särskilda betydelse. Då skall vi komma i håg att redan i vattenkraftsberedningen ställdes en rad krav för projektets genomförande. I regeringens förslag togs hänsyn till vad en enhällig vattenkraftsberedning föreslagit. Det är sedan en helt annan sak att centern, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna intagit en annan ståndpunkt än den som kom till uttryck i vattenkraftsberedningen.

Det bärande i bostadsutskottets skrivning 1984 var att Ragunda kommun efter överläggningar i förväg skulle få vetskap om hur kraftföretagen var beredda att kompensera kommunen, och detta alldeles oavsett vilken ersättning som kunde bli följden av prövningen enligt vattenlagen. Det var sådana överläggningar, följda av någon basöverenskommelse, som bostadsutskottet ville initiera, något som följdes upp med ett tillkännagivande till regeringen.

Kraftföretagen har inte mycket till övers för vad riksdagen sagt i fråga om deras förhållande till Ragunda kommun. Av den redovisning som regeringen lämnar i proposition 120 – den redovisning som utskottet alltså beställde den 5 juni 1984 – framgår med all tydlighet att regeringen befinner sig i ett dilemma. Det beror inte på att regeringen har någon annan uppfattning än utskottet. Det är ingen svårighet att av propositionsskrivningen utläsa en viss besvikelse över att kraftföretagen och kommunen inte har kommit till skott. Enligt regeringens uppfattning kan därför frågan om kommunens ekonomiska anspråk tillgodoses inom ramen för vattenlagen, i synnerhet som kraftföretagen klargjort att de inte vill föregripa den kommande prövningen enligt vattenlagen.

Då upprepar jag ånyo syftet med utskottets skrivning. Att de ekonomiska frågorna mellan kraftföretagen och kommunen skall regleras enligt vattenlagen är självklart. Men den förhandsuppgörelse utskottet beställde vill uppenbarligen inte kraftföretagen medverka till. Vi har haft flera kontakter med Ragunda kommun, både med företrädare för opinionen mot en utbyggnad och med företrädare för kommunen. Vi har inom den socialdemokratiska gruppen även varit i kontakt med våra partiorganisationer på orten. Det är belagt att kraftföretagen håller sig undan, vilket är – lindrigt talat – både häpnadsväckande och illavarslande.

Därför hävdar utskottets socialdemokrater, i strid med moderaterna och uppenbarligen också i strid med centern, folkpartiet och vpk, att överlägg-

ningar mellan kraftföretagen och Ragunda kommun bör ske på sätt som utskottet förordade redan 1984. Det gäller en förhandsuppgörelse om ekonomiska villkor, som inte berörs av vattenlagen. Det gäller miljön, fiskefrågor och andra ting i direkt anslutning till ett eventuellt genomförande av projektet. Detta ställningstagande betyder att motion 2862 av Egon Jacobsson m. fl. har fått stöd i utskottet. Utskottet vill dessutom att regeringen för riksdagen i lämpligt sammanhang redovisar resultatet av överläggningarna.

Så till den andra huvudfrågan i utskottets betänkande, nämligen från om Edänge i Mellanljusnan skall ingå i planen för vattenkraftens utbyggnad och prövas enligt vattenlagen.

Frågan om Edänge är inte helt ny för riksdagen – den togs upp redan i vattenkraftsberedningen. Vid 1984 års riksmöte fanns förslag om en utbyggnad som då avvisades. Det skedde i samband med att inriktningen och omfattningen av vattenkraftsutbyggnaden i Gävleborgs län krävde en samlad syn och därför borde tas upp i regeringens proposition 1985 i samband med den kompletterande utbyggnaden av vattenkraften. Det är alltså den frågan som vi nu diskuterar i kammaren.

Det kan vara på sin plats att nämna att 1984 års riksdag begärde ytterligare överväganden om andra älvräckor, bl. a. Hylströmmen. Vi konstaterar nu att regeringen inte längre föreslår att Hylströmmen skall ingå i planen, detta trots att Ovanåkers kommun tidigare har tillstyrkt en utbyggnad. Vi tycker att regeringen har handlat mycket korrekt med hänsyn till riksdagens ställningstagande.

Inför detta riksmöte har bostadsutskottet bl. a. behandlat en motion från Iris Mårtensson och Stig Alftin, med förslag om en modifierad utbyggnad av Edänge. Regeringen har föreslagit att Edänge inte skall ingå i planen. Skälet anges i propositionen vara att det råder starkt delade uppfattningar inom opinionen.

Birgitta Dahl nämnde i sitt anförande i dag att hon för sin del inte ansåg det särskilt märkvärdigt att bostadsutskottet kunde komma till en annan slutsats än regeringen. Jag vill därför ge kammaren en bakgrund till vad vi inom den socialdemokratiska utskottsgruppen bestämt oss för att föreslå med bifall till det projektuppslag som skildras i motion 1126 att Edänge förs till planen och prövas enligt vattenlagen. Vi har inte, som en del tycks tro, sagt att Edänge skall byggas ut, men väl att ärendet skall prövas. Det får bli vattendomstolen och i sista hand regeringen som får hantera ärendets fortsatta öden.

Enligt en insändare i Dagens Nyheter av i dag finns den sannolikt starkaste opinionen mot en utbyggnad i Rädda Ljusnan-opinionen. Vad vi nu känner till är att denna opinion är väl etablerad med ett stort engagemang för att förhindra en utbyggnad. Det har under ärendebehandlingen i bostadsutskottet varit många kontakter per brev och telefon från bekymrade älvräddare. Vi har haft besök i Stockholm från grupper som engagerat sig i frågan och framfört sina argument. För den verksamheten har man haft stöd av flera remissinstanser och av beslut i kommunfullmäktige i såväl Ljusdal som närliggande Bollnäs. Åtskilliga som har sökt kontakt med olika socialdemo-

kratiska ledamöter i bostadsutskottet har kunnat förtälja vilket bakslag det skulle bli för socialdemokraterna i området om den Mårtenssonska-Alftinska motionen kom att bifallas. Visserligen har det sagts av folk också i det borgerliga lägret, om vilka vi vet att ingen av dem vare sig har eller ens skulle komma på tanken att ge socialdemokraterna sitt stöd. Bland de skrivelser som inkommit är det särskilt en som är tankeväckande. Det är socialdemokrater i området som är bekymrade för frågans utveckling men menar att det enda skälet de kan godkänna för en utbyggnad skulle vara rent energipolitiska försörjningsproblem och ingenting annat.

Herr talman! Just energiförsörjningen och opinionsbildningen kring Edänge projektet – och jag upprepar ånyo att det enbart är fråga om det förslag till projekt som återfinns beskrivet i motionen – gjorde att vi ville se närmare på frågan i hela dess omfattning. Vi kunde då konstatera att Edänge inte intog någon av de främsta platserna i länsstyrelsens bevarandelista. Besluten i kommunfullmäktige i såväl Ljusdal som Bollnäs mot en annan opinion, som inte hade mindre miljöintressen än arbetsgruppen mot en utbyggnad har starka minoriteter. Det framtonade en bild under hand av en utbyggnad. Innan vi tog ställning utvecklade vi ett rikt kontaktnät hos socialdemokratiska och fackliga organisationer i Gävleborg. Vi ville avvakta och se om partidistriktet i Gävleborg kom fram till att göra Edänge till en fråga för 1985 års val. Så har nu skett i mellanledet, från det att regeringen presenterade riksdagen sin proposition och fram till det att socialdemokraterna i bostadsutskottet tillstyrkt den socialdemokratiska motionen. Vi har vidare rådgjort med arbetarkommunerna i såväl Ljusdal som Bollnäs, och det är inget tvivel om att de motionsförslag som Iris Mårtensson och Stig Alftin har lagt fram i riksdagen har en god förankring i partiorganisationerna och flera fackföreningar i Gävleborg. Till detta kan läggas att i den stora remissomgången innan valprogrammet definitivt spikades, vilken partidistriktet åberopar, har med några få undantag inga organisationer haft några invändningar mot Edängeprojektet.

Herr talman! Nu är frågan om Edänge så blockerad att några öppningar ens för samtal kring det i vårt tillstyrkande aktuella alternativet inte finns. Väljarna i Gävleborg och kanske särskilt i trakterna kring Ljusdal och Bollnäs får i valet den 15 september möjlighet att reagera, för innan dess är ärendet inte klart i vare sig vattendomstolen eller regeringen. Det är inte märkligare att socialdemokraterna i Gävleborg har synpunkter på vattenkraftens utbyggnad inkl. Edänge än att övriga partier, alla väl etablerade i Rädda Ljusnan-opinionen, har en uppfattning i samma fråga.

Jag har lämnat övriga frågor i betänkandet åt sidan. Det har varit viktigt att i detta läge klargöra vår inställning till såväl Ammerån som Edänge. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Jag vill göra bara några få kommentarer till det som har sagts tidigare i debatten. Talarna känner stor tillfredsställelse över att man har lyckats förhindra att regeringen får göra förstudier dels om de fyra stora älvarna, dels om övriga outbyggda älvräckor. Det är egentligen ingenting att känna särskilt stor tillfredsställelse över. Moderaterna gör det därför att de tänker

utveckla kärnkraften och även använda Secure-tekniken. De andra partierna vill inte ha kärnkraft. Det genomgående i t. ex. Agne Hanssons anförande är att han vill praktiskt taget ingenting.

Jag skall däremot gärna medge att Tore Claeson har, liksom under debatten 1984, kommit med en rad uppslag om hur planen för vattenkraftsutbyggnad skall kunna tillföras nya utbyggnadsprojekt. Men det har under det år som har gått rått ett fullständigt stillastående. Vi bad i utskottet Tore Claeson lämna lönsamhetsberäkningar över sina projekt. Vi konstaterade redan då att det är ganska meningslöst att kasta fram projekt som icke har någon lönsamhetsberäkning. Vi vet inte heller vilket intresse fallrättshavarna har att bygga ut de projekt som Tore Claeson så ofta serverar i kammardebatten. Vi saknar även nu lönsamhetsberäkningar. Vi sade 1984 att han skulle skicka över vpk-förslagen till departementet. Det blir ingen trovärdighet i vpk:s agerande när det gäller de nya uppslagen, om vpk inte beskriver projekten litet mera utförligt. Vattenkraftsberedningens maximikostnad på 3 kr. bör hållas – vi skall inte till varje pris bygga ut älvarna, oavsett vad det kostar. Vi måste ha en ekonomisk planering också när det gäller energiförsörjningen.

Herr talman! Jag har inte funnit anledning att ta upp några andra synpunkter. Det är här fråga om välkända argument, som vi har debatterat ofta och länge. Det enda som jag är intresserad av är att ni här i kammaren skall ta hänsyn till att vi inte har tillstyrkt att Edänge skall ingå i planen för vattenkraftsutbyggnad för att, som Agne Hansson sade, tillfredsställa kraftintressena. Vi har gjort det för att tillfredsställa Sveriges behov av elkraft. Vi bryr oss inte om att det är privata intressen som håller i Hälsingekraft, men vi utgår från att det man från kraftföretagens sida missar upppe i Ammerån blir tillgodosett i ett rikare mått vid en eventuell utbyggnad av Edänge.

Anf. 53 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvists argumentering är något förvånande. Han inledde sitt anförande med att jämföra antalet reservationer från föregående års betänkande med antalet i detta års betänkande. Om detta skedde för att möjligen försöka bevisa att någon annan än socialdemokraterna har ändrat uppfattning i fråga om energipolitiken, var det en felaktig metod. Vi i centern har exakt samma uppfattning i dag som vi hade för ett år sedan, när riksdagen behandlade vattenkraftens utbyggnad. Den enda skillnaden – den är väsentlig för vår del – är att vi i år har tvingats skriva ytterligare en reservation, nämligen den om Edänge. Socialdemokraterna har tvingat oss till detta, eftersom de nu har ändrat uppfattning.

Oskar Lindkvist gav en mycket ingående redogörelse för det köpslående som pågår om Ammeråns utbyggnad. Vi har redan förklarat att vi inte är beredda att gå in på ett köpslående mellan miljöintressen och andra intressen när det gäller Ammerån. Oskar Lindkvist har tydligen den uppfattningen att kraftbolagen för närvarande betalar kommunen för dåligt för denna överledning.

Självklart skall denna fråga hanteras i enlighet med vattenlagen, sade Oskar Lindkvist. Men det är tydligen inte tillräckligt när det gäller Edänge. I det fallet är man beredd att ändra gällande lagstiftning för att kunna gå vidare med en utbyggnad. Detta är ganska fantastiskt. Om riksdagen fattar ett sådant beslut, vad har vi då för skydd för miljön i detta land framöver? Det skulle bli ett grundskott mot miljöskyddet, om man inte accepterar de spelregler som redan har slagits fast i lagstiftningen utan är beredd att ändra den för att kunna bygga ut vattenkraften.

Jag har inte fått något svar på frågan vilka sakskäl som har gjort att Oskar Lindkvist har ändrat uppfattning när det gäller kravet att denna fråga skall prövas enligt vattenlagen och FRP-riktlinjerna. Jag har inte förstått annat än att det är valtaktiska skäl som har gjort att socialdemokraterna har hamnat i detta läge. De t. o. m. förnekar vad som står i betänkandet om kraftekonomiska och sysselsättningsmässiga hänsyn.

Oskar Lindkvist påstod att vi inte vill någonting. Vi står emellertid fast vid en utbyggnad enligt planen förutom de objekt som jag här har angivit. Det är vad vi menar med att nå målet 66 TWh.

Anf. 54 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Debatten har gått in i ett lugnare skede, sade Oskar Lindkvist. Hans mått på detta var hur många reservationer som finns i betänkandet. Tänk, jag trodde att antalet reservationer stod i förhållande till omfattningen av de förslag som man behandlar.

Hur som helst – Oskar Lindkvists antagande är en orimlighet. Debatten har inte gått in i ett lugnare skede. Debatten slutar inte förrän förslag om utbyggnad av skyddsvärda eller, som i detta fall, skyddade vattendrag upphör att läggas på riksdagens bord. Vad jag efterlyste i mitt inlägg var ett slut på förslag både om förstudier och utbyggnadsplaner.

Inga nya argument har framförts, sade Oskar Lindkvist. Men det behövs inga nya argument, när de som tidigare har lagts fram fortfarande håller. Det är Oskar Lindkvist och moderaterna som måste föra fram nya argument.

Oskar Lindkvist sade att förslaget inte innebär att Edänge skall byggas ut utan att frågan om en utbyggnad skall prövas. När en älvsträcka är undantagen enligt den fysiska riksplaneringens riktlinjer finns ingen anledning att pröva, och därför vill man nu ändra på det skyddet.

Oskar Lindkvist sade vidare att några remissinstanser är negativa. Det är en fantastisk verklighetsbeskrivning. Samtliga berörda myndigheter är negativa, dvs. vattendomstolen och Ljusdals kommun, sammanlagt fyra offentliga utredningar, alla naturvårds- och miljöorganisationer, kultur-, och hembygdsorganisationer, fiskeföreningar, fackliga organisationer som LRF m. fl. samt älvräddarorganisationen.

Det är i och för sig intressant att höra Oskar Lindkvists diskussion om hur det står till i det socialdemokratiska partiet. Man ser att det naturligtvis finns invändningar från socialdemokratiska kvinnor i Ljusdal, broderskaparna och SSU –, men detta får man klara av internt. Det som betyder någonting är det

massiva motstånd som finns från alla berörda organisationer och människor i bygden. Förslaget skall därför avslås.

Anf. 55 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Felet med det förslag som nu föreligger när det gäller Ammeråns överledning är, Oskar Lindkvist, kanske inte så mycket att man där skisserar olika möjligheter till ekonomisk ersättning och liknande. Felet ligger i att man diskuterar med utgångspunkt från att en effektivisering skulle vara beroende av en överledning.

Man diskuterar frågan om effektivisering av kraftstationerna vid Krångede-Gammalänge, Hammarforsen, Svarthålsforsen och Stadsforsen som om dessa vore helt beroende av en överledning av Ammerån – det är de inte! Detta har aldrig varit, och är inte heller nu, någon förutsättning för att kunna genomföra ekonomiskt motiverade om- och tillbyggnader som skulle ge betydande effekttillskott och ett stort antal nya arbetstillfällen. Det är alltså detta som är grunden till att vi säger nej till en överledning av Ammerån – älven heter Ammerån, inte Ammersån, som regeringen och bostadsutskottets majoritet envisas med att kalla den.

När det gäller Edänge säger Oskar Lindkvist att väljarna får reagera i kommande val. Ja, det är självklart. Jag vill samtidigt säga att jag hyser all respekt för samtliga förslag och motioner som väckts, och i och för sig även för Iris Mårtenssons och Stig Alftins motion. Men det är ett faktum som ingen kan komma ifrån att det finns alternativa förslag till utbyggnad som är i stort sett okontroversiella och som skulle ge både det energitillskott och de arbetstillfällen som det handlar om. De enda som egentligen inte skulle bli tillfredsställda är Hälsingekraft och dess aktieägare.

Att som Oskar Lindkvist då dra fram frågan och diskussionen om att man i kommunen skulle få behålla 2 % av vinsten på försäljningen av denna vattenkraft, kallar jag för mutor och för dåliga affärer!

Det är samma sak här som när det gäller Ammerån. Enligt övervägande delen av den befolkning som berörs av en utbyggnad av Edänge är Mellanljusnan inte till salu – det vet Oskar Lindkvist och socialdemokraterna. Jag tycker att det inte minst inför höstens val är litet äventyrligt att ställa frågan på det här sättet.

Anf. 56 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag börjar med att lugna Tore Claeson genom att säga, att när det gäller höstens val kan han överlåta åt socialdemokraterna att bestämma hur valrörelsen skall läggas upp och vilka argument som skall framföras samt vilket ansvar man skall ta. I förhållande till det socialdemokratiska partiet i Gävleborgs län är ju vpk en spillra, som jag kanske inte skall ge så värst många råd, för jag är rädd att det då kan gå illa också för det stora socialdemokratiska partiet.

Beträffande ansvarstagandet i fråga om det som skett genom vårt beslut om Edänge, så är det helt klart att de förslag som nu har förts fram är baserade på övertygelsen, att en modifierad utbyggnad av Edänge – som den

har kommit till uttryck i motionen från Mårtensson och Alftin – är till mycket stor fördel för bygden, för trakterna kring Bollnäs och Ljusdal. Det är inte bara så att det ges ett alternativt förslag i denna motion, som leder till att man kraftigt kan skära ned de skador som det ursprungliga förslaget innebar, utan man kan också åstadkomma detta under mycket stort hänsynstagande till den omkringliggande miljön. Det är intressant att man här har ett alternativt förslag som är värt att diskuteras utifrån de nya utgångspunkterna och bedömas under de förutsättningar som förslaget kan ge, i jämförelse med det tidigare förslaget.

Då konstaterar vi bara att det finns två uppfattningar. Vi har fört fram en uppfattning med stark förankring i våra organisationer uppe i Gävleborgs län, i områdena kring Bollnäs och Ljusdal. Vi skall skicka över förslaget för bedömning i vattendomstolen enligt vattenlagen, och vi får så småningom se hur ärendet kommer att hanteras.

Tore Claeson tog också upp frågan om Ammerån. Då bör kammaren veta, att så kategoriskt beträffande Ammerån var inte vpk i vattenkraftsberedningen. Vpk var med och tog beslutet om Ammerån där – och det var också folkpartiet och centerpartiet. Nu har man ändrat uppfattning och vill framstå som något slags nyskapare då det gäller Ammerån.

Jag vill till både Tore Claeson och Agne Hansson säga, att vi pratar inte om att ersätta förstörd natur – sådan kan man inte ersätta. Vi pratar om att kraftföretagen skall dela med sig av sina vinster, av det mycket enkla skälet att kommunerna enligt vår uppfattning är berättigade till ersättning, så att nya förutsättningar för kommunerna kan skapas.

Det är detta och ingenting annat det handlar om vid vår tackling av ärendena.

Anf. 57 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Det sista Oskar Lindkvist sade förändrar ju inte situationen alls, för jag har inte varit med om att något kraftbolag varit berett att göra en utbyggnad utan att se till att bolaget får en god vinst på det man sätter i gång.

Men, herr talman, jag begärde i första hand ordet för att konstatera att jag inte fått svar från Oskar Lindkvist på de frågor jag har ställt. Vi har inte fått klara besked från socialdemokraterna vilka saksäl som skulle finnas för en utbyggnad av Edänge, vilka skäl den här framväxande opinionen – som Oskar Lindkvist talar om – *för* en utbyggnad i grunden kan anföra. Jag har över huvud taget inte fått klart besked, varför Oskar Lindkvist bytt fot i fråga om skyddet för våra älvar enligt den fysiska riksplaneringens riktlinjer.

Detta måste jag fatta så, att det är fritt fram för en vidgad vattenkraftsutbyggnad i det här landet. Eller varför skall man nu göra förstudier om de fyra orörda älvarna, förstudier angående de FRP-skyddade älvarna? Och varför har man ändrat ställningstagande beträffande Edänge, om man inte är beredd att gå in i en kraftig utbyggnad av vattenkraften i detta land?

Anf. 58 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Vi i folkpartiet står fast vid det vi en gång beslöt: Mellanljusnan skall undantas från utbyggnad.

När vi diskuterade detta i bostadsutskottet fick vi inte några skäl från socialdemokraterna, varför de hade ändrat uppfattning, och några skäl ges inte heller i betänkandet.

Vi anser inte heller att det behövs några alternativa förslag – någonting som Oskar Lindkvist nu tar fram – när man inte skall bygga ut. Just detta visar det orimliga i den argumentation som Oskar Lindkvist här för. Man utgår från någonting som är sämre för att bevisa och rättfärdiga sitt förslag; när detta förslag i sig är oacceptabelt.

Anf. 59 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Beträffande Oskar Lindkvists värdering att vpk i Gävleborg skulle vara så litet – jag tror att han använde uttrycket spillra – vill jag säga att det ibland kan vara bra för socialdemokraterna i Gävleborgs län och i riksdagen samt för svenska folket att vpk finns. Vi har verksamt bidragit i olika sammanhang till att genomföra förslag gentemot de borgerliga som har haft stor betydelse för det svenska folket, för dem som vi brukar kalla för de vanliga människorna i det här landet. Det vet säkert också Oskar Lindkvist.

När jag uttrycker oro inför valet med hänsyn till ställningstagandet här gör jag det mot bakgrund av att jag befarar att det ställningstagande som socialdemokraterna nu gjort tillsammans med moderaterna kan äventyra det sista socialdemokratiska riksdagsmandatet i Gävleborgs län och därmed också, om det vill sig illa, även en arbetarmajoritet i denna kammare. Det är något av bakgrunden till varför också jag djärvt uttrycka viss oro över hur ni har handlat i denna fråga.

Sedan till frågan om Ammerån. Jag står som första namn på en motion som vi lämnade in i januari 1984 och där vi gick emot förslaget om överledning av Ammerån, sedan det i samband med vattenkraftsberedningens arbete och diskussionerna kring detta kommit fram sådana omständigheter som visade att man inte nödvändigtvis behöver göra någon överledning för att åstadkomma effektiviseringar vid de fem kraftverken i Ammerån.

Vpk har faktiskt varit konsekvent sedan det första tillfället då det fanns möjlighet att ta upp konkreta förslag i denna kammare beträffande Ammeråns överledning.

Anf. 60 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Tore Claeson säger att vpk har varit konsekvent. Är det konsekvent att man när man deltagit i en utredning och enhälligt tillstyrkt ett förslag, sedan vid första tillfälle lägger fram ett helt annat förslag i riksdagen? Vari ligger konsekvensen? Jag tänker inte begränsa Tore Claesons oro för valet uppe i Gävleborg – långt ifrån. Jag tycker bara att han kan överlåta åt socialdemokraterna att själva bedöma hur de skall sköta sin valrörelse. Det är detta jag menade i min föregående replik.

Sedan är Tore Claeson mycket noga med att säga att det här är ett

ställningstagande med moderaterna. Det är ungefär detsamma som att vpk har samma uppfattning som moderaterna i fråga om förstudien av älvarna. Det är också ett ställningstagande tillsammans med moderaterna. Jag vet inte riktigt vad det är för skillnad mellan att socialdemokraterna i ett ärende råkar ha samma uppfattning som moderaterna och att vpk råkar ha samma uppfattning som moderaterna i en annan fråga. Ingen av oss anser väl att det är ett sällskap som vi skryter med när det gäller vårt politiska arbete.

Kerstin Ekman säger att det som sker är oacceptabelt för folkpartiet. Men att förslaget är oacceptabelt för folkpartiet behöver inte betyda att det är ett dåligt förslag. Alla som har lyssnat på den här debatten har hört att Kerstin Ekman inte lämnat ett enda förslag till hur man skall åstadkomma en energiförsörjning med elbalans. Hennes arbete går ut på att tala om hur gräsligt det är att vi tvingas bygga ut vissa älvsträckor.

Jag skulle vara mycket glad om vi inte behövde bygga ut en enda älv i det här landet. Att vi gör det beror på att vi har behov av det för elförsörjningen. Det finns inte några andra skäl till detta.

Slutligen: Agne Hansson säger att han inte har fått svar på sina frågor. Vissa frågare är inte disponerade för att ta emot ett svar. Jag har ju lämnat en rad besked till Agne Hansson. Nu tror han att detta är en frågelek – att man upprepar samma frågor om och om igen för att få folk att tro att jag inte har lämnat besked. Det går emellertid bra att läsa protokollet. Där står det klart uttalat vilka skäl vi har anfört. Jag har också hänvisat till den motion som har väckts av Iris Mårtensson och Stig Alftin. Sakskalet för, beskedet om och innehållet i vårt ställningstagande är klart och tydligt redovisat för den som är intresserad av sakfrågorna.

Till Agne Hansson vill jag också säga att man kanske bör vara litet försiktig ibland. Vi har alltså avstyrkt en utbyggnad av Hylströmmen, som centerpartiet i Ovanåkers kommun ville bygga ut – så var litet tacksam över detta.

Andre vice talmannen anmälde att Agne Hansson, Kerstin Ekman och Tore Claeson anhöllit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 61 KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Vi har nu kommit så långt i dagens energidebatt att vi hunnit fram till skatteutskottets betänkande 50 om energibeskattningsfrågor. I detta betänkande behandlas dels vissa smärre delar av proposition 120 om riktlinjer för energipolitiken, dels ett ganska stort antal motioner. Det är fråga om motioner som väckts med anledning av proposition 120, motioner som är väckta med anledning av proposition 127 om program mot luftföroreningar och förorening, och slutligen ett antal motioner från den allmänna motionstiden.

Av den här anledningen innehåller betänkandet en blandning av frågor, yrkanden och synpunkter som har behandlats flera gånger tidigare här i kammaren och några frågor som är av mer aktuellt slag. Även de reservationer som är fogade till betänkandet är en blandning av gammalt och

nytt. Till det som är gammalt och välkänt räknar jag dels de moderata reservationerna 1 om riktlinjer för energibeskattningen, dels reservation 3 om beskattning av kol, och dels reservation 11 som är en trepartimotion om flygbränsle.

För att spara kammarens tid vill jag beträffande dessa tre reservationer bara hänvisa till vad vi från moderata samlingspartiets sida tidigare har anfört när det gäller dessa frågor.

Herr talman! Jag skall även avstå från att yrka bifall till dessa reservationer för att spara ytterligare tid vid beslutsfattandet.

I mitt anförande skall jag i stället koncentrera mig på reservationerna 9 och 10 om blyfri bensin och bilar med avgasrening. Dessa reservationer grundar sig på motioner som väckts med anledning av proposition 127, och de har av jordbruksutskottet med dess yttrande överlämnats till skatteutskottet, eftersom de avser skattefrågor.

Program mot luftföroreningar och förurning behandlades vid en debatt i kammaren för knappt en månad sedan. Även om skattefrågorna då inte skulle höra till debatten kom debatten naturligtvis att beröra även blyfri bensin och bilar med avgasrening. Därmed kan man säga att bakgrunden redan är väl känd beträffande behovet av åtgärder, de tekniska förutsättningarna, situationen i fråga om internationella förhandlingar m. m. Jag kan därför vara relativt kortfattad även beträffande dessa reservationer.

De motioner som reservationerna talar för innehåller förslag om tillkännagivanden. Det gäller begäran om förslag från regeringen om skatterabatter för blyfri bensin och för bilar med avgasrening. Utskottet avstyrker motionerna med hänvisning till i första hand ett känsligt internationellt förhandlingsläge samt till att frågorna bereds av regeringen. Men verkligheten har faktiskt redan hunnit springa ifrån den socialdemokratiska majoriteten i jordbruks- och skatteutskotten.

Skatteutskottets betänkande 50 justerades den 14 maj. Redan dagen därpå lade regeringen fram en proposition, med nummer 217, om vissa ekonomisk-politiska åtgärder. Där skriver föredragande statsrådet bl. a.: "Jag avser därför att, av miljöpolitiska skäl och efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet, återkomma i annat sammanhang med förslag till nedsättning av försäljningsskatten för avgasrenade bilar." Det tog alltså bara en dag för i det här fallet finansministern att springa ifrån sina kamrater i skatte- och jordbruksutskotten.

I dagens tidningar har man kunnat läsa referat från ett möte i Örebro under helgen, en miljökonferens anordnad av SSU, som tydligen var så viktig att både statsministern och jordbruksministern måste hjälpa till där. Jordbruksministern har där sagt att man kommer att sätta in ekonomiska styrmedel på bränslesidan vid sidan av att bilar med katalytisk avgasrening slipper den höjda bilaccisen. Han utlovade alltså skatterabatt på blyfri bensin – åtminstone har det tolkats så av tidningarnas referenter.

På båda de punkter som här tas upp i reservationerna 9 och 10 har regeringen alltså redan förklarat sig beredd att komma med de förslag som vi reseranter har efterlyst.

Jag nämner detta om mötet i Örebro därför att även statsministern var där och tydligen ville framställa det hela så att det är socialdemokraterna som i alla avseenden ligger först när det gäller miljöfrågorna och har initiativet på det miljöpolitiska området. Men här är det utan tvivel oppositionspartierna som har drivit på och regeringspartiet som kommer efter. Man kan fundera över varför det är så. Min egen gissning är att man har funnit att man annars riskerade att i valrörelsen få bristande tilltro för sina miljöpolitiska ställningstaganden.

Om socialdemokraterna i skatteutskottet vill försvara sitt ställningstagande måste man tycka litet synd om dem, när de nu har blivit förbispungna av sin egen regering. Men eftersom också vpk – såsom Oswald Söderqvist meddelade i ett anförande tidigare i debatten – stöder dessa reservationer kommer det väl att medföra en välförtjänt förlust i voteringen för socialdemokraterna.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 9 och 10 i skatteutskottets betänkande 50.

Anf. 62 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Vid behandlingen av skatteutskottets betänkande nr 50 om energibeskattningsfrågor går tankarna osökt tillbaka till de problem som vårt land har haft att brottas med det senaste decenniet. Alltsedan den första oljeprischocken har olika vägar prövats för att med inhemsk energi avhjälpa vårt stora oljeberoende. Vi har lyckats ganska bra att ersätta oljan när det gäller uppvärmning, medan vi däremot när det gäller förbrukningen av olja som drivmedel ligger kvar på en konstant nivå. I framtiden bör man följaktligen satsa på att minska importberoendet när det gäller drivmedel.

I de centerreservationer som vi fogat till betänkandet har vi fullföljt den inställning i energifrågan som vi under en lång följd av år drivit från centerns sida. Energipolitiken skall ha en decentraliserad inriktning och genom sparande och god hushållning ge minskad sårbarhet och minskat utlandsberoende. I reservation 4 behandlar vi kolförbränningen och de miljöproblem kolanvändningen innebär. Vi har i reservationen slagit fast att kolet bör beskattas på samma sätt som olja. Försurningen av våra skogar och sjöar drabbar i sista hand oss människor. Kunskaperna om försurningen har de senaste åren ökat betydligt, och omfattningen av skadorna har visat sig betydligt allvarligare än vad som tidigare förutsågs. Inte minst i mitt hemlän – Blekinge – har vi drabbats hårt av försurningen. Erfarenheterna både i Sverige och internationellt visar klart att vi måste se till att begränsa kolanvändningen i vårt land. Det kan i detta läge inte vara försvarbart att vi har en gynnsammare beskattning av kolanvändningen än vi har av andra försurande bränslen.

Naturgasen däremot har visat sig vara miljövänlig, och den bör därför beskattas förmånligare än vad som gäller för olja och kol. Därför har vi i en reservation framfört att man bör sänka skatten på naturgasen från nuvarande 308 kr. per 1 000 m³ till 205 kr., och detta bör ske från den 1 juli 1985.

När det gäller bottenavdrag vid beskattning av den elkraft som producerats

vid mindre kraftverk, har vi tillsammans med folkpartiet reserverat oss för en skattefrihet för en årlig produktion av 0,4 GWh. Det skulle innebära att vi kan undvika tröskeffekter och dessutom stimulera ett effektivare utnyttjande av de små vattenkraftverk som finns. Avkopplingsbara elpannor är väl bra i princip, men de nuvarande reglerna om skattefrihet för el som används i sådana pannor är enligt vår uppfattning alltför generöst utformade. Det har fått till följd att skattefri el i ökad omfattning används i stället för inhemsk skogsråvara, som på sikt riskerar att få mindre avsättning och rent av konkurreras ut. Systemet motverkar således en introduktion av förnybara inhemska bibränslen, och därför menar vi att skattebefrielse för s. k. avkopplingsbar el bör begränsas.

Från centern har vi under många år drivit kravet på att etanol producerad inom landet skall skattebefrias. Detta stämmer med behandlingen av andra inhemska bränslen. Vi har så småningom fått ett visst gehör för våra krav i det här avseendet, men man tycks från både socialdemokratiskt och moderat håll vara alltför tveksam när det gäller att skattebefria etanolen. Är petroleumindustrins påverkan så stark att man hesiterar inför beslutet att skattebefria etanolen? Från centern anser vi det angeläget att energibeskattningen stimulerar introduktion och användning av alternativa drivmedel. I annat sammanhang har vi till innevarande riksmöte krävt att införande av blyfri bensin skall stimuleras genom ett lägre pris eller genom rabatter av fordonsskatten. Införande av blyfri bensin är nödvändigt för att en katalytisk rening av bilavgaserna skall kunna införas. De ersättningar för bensin som närmast är aktuella är motoralkohol och främst etanol. Introduktion av etanol förbättrar möjligheterna att ta bort blyet ur bensinen, eftersom även etanol har en oktanhöjande effekt. Motiven för en låginblandning av etanol i all motorbensin är emellertid flera, vilket vi redovisar i vår partimotion till riksmötet.

Argumenten kan sammanfattas så här: Svensk etanol kan helt baseras på inhemska råvaror, och en sådan produktion stämmer helt med vår målsättning att ersätta olja. En förbättrad miljö i tätorterna genom att införande av blyfri bensin underlättas och därmed möjliggör införande av katalytisk rening eller annan bättre teknik för rening av bilavgaserna, en ökad försörjningstrygghet och en förbättrad livsmedelsberedskap, ökad sysselsättning med 2 000–3 000 nya arbetstillfällen vid en produktion av ca 300 000 m³ etanol enbart inom etanolframställningen. En sexprocentig låginblandning kan minska oljeberoendet med ca 300 000 m³. Vi får bättre bytesbalans och ökade exportmöjligheter när det gäller teknologi och kompletta anläggningar för svensk industri.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer som vi centerpartister har undertecknat och fogat till skatteutskottets betänkande.

Anf. 63 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Det är obestridligt att beskattningen spelat en betydande roll för utformningen av det svenska energisystemet. Att vi relativt framgångsrikt kunnat reducera konsekvenserna av oljekriserna och styra utvecklingen mot

ett minskat oljeberoende kan till inte obetydlig grad tillskrivas den förda skattepolitiken på energiområdet. En övergång till beskattning enligt mervärdeskatteprincipen, eller till en energilikformig beskattning, skulle avhända regering och riksdag ett effektivt instrument för utformningen av energisystemet.

Folkpartiet är i princip motståndare till punktskatter. Punktbeskattning styr människors konsumtionsval på ett sätt som vi anser vara olyckligt. Den enskildes möjlighet att själv i så hög grad som möjligt utforma sitt eget liv begränsas därmed. På ett par områden har vi funnit skäl för undantag. Detta gäller bl. a. energiområdet, där samhället har ett övergripande ansvar för försörjningsberedskap, ekonomi, miljö osv.

Ingen regering och inget parlament kan avhända sig ansvaret för att landet får en effektiv energiförsörjning och för de krav som jag nyss nämnde. Styr vi inte energiomvandlingen via skatterna, tvingas vi att söka andra medel för detta. Alternativet heter, såvitt jag förstår, ökade regleringar och framstår långt ifrån som något önskvärt system.

Ofta får man höra att en energilikformig beskattning, t. ex. av mervärdeskattekaraktär, skulle vara en högre form av marknadsekonomi. Så är det inte. Tvärtom är det att göra avkall på marknadsekonomi om man inte tar hänsyn till miljöeffekter och de kostnader som därmed åsamkas samhället.

Även i de fall där en viss teknik håller på att utvecklas är det enligt folkpartiets mening bättre med generellt stöd genom nedsatt beskattning för hela denna teknikgren än med selektiva stödåtgärder. Dessa rubbar ofta konkurrenssituationen utöver vad som är avsett med stödet som sådant. Ett exempel på detta är förbränning av kol på ett miljövänligt sätt.

Uppgifter kommer nu om att det är lättare att finna miljövänliga lösningar för kolet än det är för oljan. Jag vill inte här dra i gång någon debatt om huruvida detta är riktigt eller ej. Enligt min mening är det emellertid oklokt att genom skärpt beskattning slå undan benen för en teknikgren där Sverige uppenbarligen ligger väl framme och där vi vet att det krävs fungerande teknik världen över.

Så några ord om de reservationer där mitt namn förekommer.

I reservation 6 kräver vi reservanter från mittenpartierna att höjningen av effektgränsen kombineras med ett bottenavdrag för att man skall undvika tröskeleffekter. Såväl energiskattekommittén som statens energiverk har föreslagit detta. De ekonomiska konsekvenserna av förslaget förefaller, enligt den uppvaktning som Sveriges energiföreningars riksorganisation gjorde inför skatteutskottet, att vara överdrivna i propositionen. Utskottsmajoriteten borde därför enligt min mening ha gått på reservanternas linje.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservation 6.

Sedan kan jag inte underlåta, herr talman, att i likhet med Karl Björzén uttala en viss förvåning över dagens tidningar. I tidningsrubrik efter tidningsrubrik kan man läsa att den blyfria bensinen skall bli billigare, att socialdemokraterna har ställt ut vallöften i Örebro. Blyfri bensin – billig i höst, står det. Om socialdemokraterna vinner valet, blir det billigare att köra med blyfri bensin än med vanlig blyad. Det lovade jordbruksminister Svante

Lundkvist vid miljökonferensen i går.

Nu är det faktiskt så, att det i just det betänkande som vi behandlar i dag finns två reservationer: i den ena yrkas att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om just detta, medan det i den andra yrkas att man skall begära förslag om en differentiering av fordonsskatten eller annat för att stimulera till övergång till katalytisk rening. Nog tycker jag att det är märkligt, och väl värt att ta med i riksdagens protokoll, att det ansvariga statsrådet går ut med ett sådant här meddelande, då de socialdemokratiska kollegerna här i kammaren kommer att avslå ett yrkande med exakt den ifrågavarande innebörden.

Slutligen några ord om reservation 11, som handlar om flygbränsle. Att flyga är en ganska dyr fritidssysselsättning. För landet är det dock oerhört viktigt att det upprätthålls ett flygkunnande. Flyget har möjligheter att på kort tid spana av stora områden, vilket har betydelse även i fredstid. Skogsbrandsbevakning, spaning efter saknade, kustbevakning m. m. är exempel på verksamhet, som är så viktig att den bör uppmuntras i stället för att beskattas. I ofärdstid är det en ovärderlig tillgång att ha tränade piloter inte bara för stridsflygets behov.

Det är också, herr talman, av värde att vi har skickliga fallskärmshoppare, inte minst i beredskapstid. Därför är det litet märkligt med den här oformliga skatten. Använder man ett motorflygplan för att bogsera upp ett segelflygplan är bränslet i vissa fall skattefritt, medan en klubb som skall med ett plan transportera upp sina fallskärmshoppare har skattepliktig bensin. Förhållandet blir inte mindre märkligt, herr talman, av att det faktiskt förhåller sig så, att just fallskärmshoppningen är en gren som vi på annat sätt stöder. Den anses vara så viktig att den erhåller stöd som frivillig försvarsorganisation.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 6, 9, 10 och 11.

Anf. 64 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Mitt anförande här i kammaren skall i huvudsak ägnas åt dels motionen om ett industriellt forsknings- och utvecklingsprojekt med torv som utgångsmaterial, dels våra förslag om en beskattning av flygbränsle och en produktionsavgift på äldre vattenkraftverk och en beskattning av importerad el.

Torv är en av de rikligast förekommande naturliga råvaruresurserna i Sverige – totalt 5,4 miljoner hektar med ett torvtäcke mäktigare än 30 cm, varav 0,58 miljoner hektar bedöms vara lämpliga för torvbrytning i relativt stor skala (Larsson 1982). Torv är ett huvudsakligen organiskt, komplext sammansatt material av ämnen med hög molekylvikt. Huvudfraktionerna utgörs av lignin, humussyror, hemicellulosa, cellulosa och bitumen samt i naturligt tillstånd ca 90 % vatten. Bland många intressanta användningsområden kan nämnas utvinning av vax, kolhydrater för fermentation av etanol, proteiner genom jäsning, läkemedel, torvkoks, torvolja, aktivt kol m. m. Möjligheterna att direkt utnyttja eller konvertera olika ämnen från torv till värdefulla kemikalier och tekniska produkter är mycket fascinerande. Det är

troligt att en ekonomisk optimering av torvanvändningen innebär att i samma anläggning utvinns, med hänsyn till torvtäktens kvalitet, en lämplig produktmix. Detta bör även kunna innebära att utvinning av en eller flera kemiska produkter kombineras med energiutvinning i olika former – t. ex. koks eller direktförbränning.

Man kan alltså konstatera att torven både volymmässigt och till sitt innehåll skulle kunna utgöra en mycket stor resurs för utvinning av flera kemiska produkter och framtida biotekniska och kemisk-tekniska utvecklingsprojekt.

I ett sådant utvecklingsarbete borde man först inrikta sig på ett gemensamt forsknings- och utvecklingsarbete, där en del utgjorde skogsavfall – energiskog.

Utomordentligt stora nationalekonomiska vinster kunde uppstå genom de möjligheter som detta utvecklingsarbete kan öppna. Dessutom skulle detta tveklöst minska vår sårbarhet på bl. a. kraftfoderproduktionens och drivmedlens område samt på en rad andra områden.

Kopplar man till denna bioproduktion ett kemiskt-mekaniskt steg, kunde utvecklingen drivas vidare för att få fram specifika kemikalier, vilket t. ex. skulle kunna skapa ett gott underlag för en läkemedelsindustri. Biotekniken är i sig en energisnål produktionsform. Det här skisserade utvecklingsprojektet skulle kräva små energiinsatser men inom sig rymma en oerhörd utvecklingspotential.

Utskottet avfärdar motionen med några rader om att det i nuvarande läge inte finns skäl för riksdagen att ta något initiativ i denna fråga. Utskottets ställningstagande byggs inte ut med något enda exempel av vilket framgår varför det saknas sådana skäl. Ingen argumentering förs mot att exempelvis ASSI ges i uppgift att administrera den här verksamheten. Är skälet att den här typen av framtidssatsningar är avsedd att överlätas till privatkapitalets spekulation? Saknar riksdagens näringsutskott intresse för framtidsinriktade utvecklingsprojekt under samhällelig kontroll?

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion med anledning av proposition 1984/85:127 om program mot luftföroreningar, förurning och markförgiftning tas frågan om en beskattning av flygbensin upp. Vpk föreslår där att flygbränsle beskattas på samma sätt som bensin för bilar. Det finns goda skäl för riksdagen att inta en konsekvent linje i fråga om beskattningen av drivmedel. Likformighet mellan flygbränsle och bensin till bilar, som vpk föreslår, bör genomföras i skattehänseende.

Herr talman! Under den period då den mycket omfattande vattenkraftsutbyggnaden i Sverige inleddes gällde en vattenlag som inte ens gav de direkt berörda kommunerna talerätt i vattenmål annat än som fastighetsägare, om kommunen ägde någon fastighet som direkt berördes i ett vattenmål. Då gällde det att så snabbt som möjligt genomföra en vattenkraftsutbyggnad som skulle trygga tillgången till elkraft i en expanderande industri och i en bostadssektor där man kunde förvänta en ökande elkonsument. Detta uppbyggnadsarbete blev framgångsrikt ur strikt elproduktionssynpunkt. De skador som drabbade de älvdalar där utbyggnaderna ägde rum talades det

sällan om. De mycket stora landarealer av odlad mark, produktiv skogsmark och ängs- och betesmarker som lades under vatten blev på något sätt ointressanta både för den lokala och för den nationella opinionen, jämfört med frågan om att få tillgång till elkraft och de arbeten som blev tillgängliga i utbyggnadsorterna.

Så småningom uppstod ju också en beskattningsrätt för de drabbade kommunerna. Kraftföretagens kraftverk och sjöregleringar blev rättssubjekt för fastighetsskatt. Denna beskattningsmöjlighet försvann genom beslutet att undanröja den kommunala skattskyldigheten för juridiska personer.

Herr talman! Det fanns alltså starka nationella skäl för ett omfattande och forcerat utbyggande av många vattendrag för vattenkraftsproduktion av elkraft. De stöddes ofta av lokala opinioner, som där såg goda möjligheter till jobb i sina hemorter. Dessa utbyggnader genomfördes ofta utan några faktiskt mätbara kompensationer till berörda bygder och kommuner. Penningvärdet var också ett helt annat än dagens. Dagens vinster för dessa vattenkraftverk är mycket betydande.

Det är alltså en viktig nationell fördelningsfråga att återföra en del av dessa vinster till de områden och län där skadorna av utbyggnaderna har uppstått och där de jobb som kunde ha funnits på den nu överdämda skogs- och odlingsmarken har försvunnit. Det är mot den bakgrunden vpk-motionen om produktionsavgift på äldre vattenkraftverk har kommit till. Den omfördelning av resurserna från fjällbygd och inland, från regionerna i norr till de industritätare regionerna i söder som vattenkraftsutbyggnaden innebar går inte att bestrida.

Herr talman! Är riksdagen, representantskapet för folkets makt, beredd att äntligen göra slut på denna orättvisa? Om denna vilja att återbetala någon del av de enorma vinster som kraftbolagen gör i de äldre vattenkraftverken till de län där utbyggnaderna och skadorna av dessa finns, måste riksdagen ge sitt stöd åt vpk:s förslag om en produktionsavgift på äldre vattenkraftverk. Då kan riksdagen också praktiskt motverka den övergödning av kraftbolagen som energiminister Birgitta Dahl trodde vara vpk:s linje i en energipolitisk fråga. Då kan man också uppnå den omfördelning till bygderna som Oskar Lindkvist efterlyste i sitt anförande och krävde förhandlingar om.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 103 till näringsutskottets betänkande 30 samt till motionerna 457 och 2902 samt till motion 2784 om en utredning som syftar till en minskning av förbrukningen av bensin och diesel, vilka motioner behandlas i skatteutskottets betänkande 50.

Anf. 65 BO FORSLUND (s):

Herr talman! I föreliggande betänkande från skatteutskottet, som behandlar energibeskattningsfrågor, finns även yttranden från näringsutskottet och jordbruksutskottet. Dessa yttranden överensstämmer i allt väsentligt med skatteutskottets betänkande nr 50.

Det är inget tvivel om att energibeskattningsfrågorna hör samman med vår syn på miljö och hälsa. Ett energisystem måste formas utifrån en helhetssyn, där olika risker vägs mot varandra och som ger minsta möjliga miljöskador.

Därför måste också beskattningen anpassas till de miljöpolitiska mål som man har ställt upp. Vi kan dock redan konstatera att den socialdemokratiska regeringens målmedvetna arbete för att minska svaveldioxidutsläppen verkligen gett resultat.

Det är främst insatserna på energiområdet som har gett resultat. Det är minskningen av oljeanvändningen och stränga krav på förbränning tillsammans med teknisk utveckling som har spelat den största rollen. Men också de styrmedel som man använder genom energibeskattningen i olika former har haft stor betydelse.

Herr talman! Med tanke på den långa debatt kring energipolitiken som vi har lyssnat till i dag, skall jag i högsta grad begränsa mig.

I reservationerna som är fogade till betänkandet finns inte heller någonting direkt nytt. Vi har under de senaste åren diskuterat dem vid ett flertal tillfällen. Jag skall dock uppehålla mig något vid reservation nr 6, men även vid reservationerna 9, 10 och 11.

Reservationen 6 behandlar frågan om ett bottenavdrag vid beskattningen av mindre kraftverk. Regeringen har i proposition nr 120 följt energiverkets förslag om att skattebefria alla anläggningar under 100 kW. Tidigare var gränsen 50 kW. Motivet är självfallet att stimulera minikraftutbyggnaden för dem som inte yrkesmässigt distribuerar kraft.

Den vanliga situationen för den som har en sådan generator är att man har en egenförbrukning och att resterande kraft levereras till lokal distributör. All producerad el blir då skattefri hos producenten. Säljs kraften däremot till konsumenter på så sätt att producenten anses vara yrkesmässig distributör blir all producerad kraft skattepliktig, oavsett generatorns storlek. Om man inför ett bottenavdrag för generatorer upp till 1 500 kW uppkommer förutom ett skattebortfall också en mycket tillkrånglad skatteadministration beroende bl. a. på att redovisningsperioderna kan vara en månad, ett halvår eller ett helt år. Avdraget måste också begränsas så att det maximalt uppgår till skattepliktig nivå.

Dessutom tycker jag att reservanternas resonemang är något underligt. För att minska byråkratin undantar man de allra minsta generatorerna i de fall kraften nästan uteslutande används av producenten eller säljs till lokal distributör. Som en följd av detta krävs nu en utökad byråkrati för att ge även andra grupper, alltså de större producenterna, en utökad skattefrihet för större aggregat. Vi tycker det rimmar väldigt illa att införa krångliga och för övrigt omotiverade skatteregler för att tillgodose detta önskemål. Det anser vi i utskottsmajoriteten vara obefogat.

I anledning av reservation nr 6 vill jag bara poängtera att regeringens förslag ändå innebär en stimulans för utbyggnader av de mindre kraftverken.

Jag vill också kommentera det som har sagts i talarstolen vad gäller reservationerna 9, 10 och 11. Jag skall börja med reservationerna 9 och 10, som gäller blyfri bensin och avgasrening.

Regeringen föreslår en obligatorisk avgasrening fr. o. m. 1989 års bilmodeller och ett frivilligt system fr. o. m. 1987 års bilmodeller. Införandet av nya

regler bör givetvis i möjlig mån samordnas med fler länder i Europa. Det har varit regeringens förhoppning att en sådan överenskommelse skulle kunna upprättas. Regeringen arbetar dock alltjämt med att få till stånd en internationell överenskommelse. Kan nu inte en sådan överenskommelse träffas anser utskottet att det för Sveriges del är angeläget att det program regeringen har lagt fast fullföljs. Vi har också erfarit, bl. a. genom det tal Svante Lundkvist höll i går och i den proposition som har återopats, nr 217, att det kommer en sänkning av skatten på blyfri bensin och en sänkning av bilaccisen för de bilar som inför effektivare avgasrening. Detta kommer att föreläggas riksdagen under hösten, och jag finner att det då finns möjligheter att diskutera de detaljer som är förknippade med detta. Genom de ekonomiska styrmedlen kommer således önskemålen i reservationerna 9 och 10 att i huvudsak tillgodoses.

Oppositionen ondgör sig nu och säger att det tog bara en dag för finansministern att springa ifrån utskottsmajoriteten i skatteutskottet, och gör stor dramatik av det hela. Jag tycker att man inom oppositionen hellre borde vara tacksam. Om man läser utskottsbetänkandet finner man att skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning är obetydlig. Det är egentligen bara när det gäller i vilken takt åtgärderna skall vidtagas som åsikterna skiljer sig, beroende på att man vill ha en så bred lösning på dessa problem som möjligt. Det har hänt en del saker i EG-sammanhang som har försvårat genomförandet av de målsättningar och förhoppningar den svenska regeringen har haft. Jag tycker inte det finns anledning för oppositionen att slå sig för bröstet och säga: Det är tack vare oss som regeringen tvingas tillgodose dessa krav. Jag kan försäkra Karl Björzén m. fl. att den målsättning som regeringen tidigare satt upp också skall fullföljas.

Jag vill avslutningsvis anknyta till vad Paul Lestander säger. Han ställer krav på en höjd vattenkraftsskatt för de äldre kraftverkens del. Det är inte så länge sedan vi hade denna fråga uppe till behandling och införde en extra kraftskatt för äldre kraftföretag. Det finns skäl att vänta en tid innan vi gör nya överväganden och fattar nya beslut.

Reservation nr 11 strider mot vpk:s yrkande. Reservanterna vill ha en befrielse och vpk vill ha ytterligare belastning eller jämställa priset på flygbränsle med priset på bilbränsle. Denna fråga har också diskuterats i kammaren i flera olika omgångar. Vi har tidigare sagt att om bestämmelserna är ett kineseri och om de innebär en besvärlig administration skall regeringen givetvis se över dem. Regeringen har också gett riksskatteverket i uppdrag att i samråd med luftfartsverket kartlägga situationen såvitt gäller administration och kontroll av de nya reglerna och föreslå de åtgärder denna kartläggning kan ge upphov till. Så får man återkomma till frågan, och med det bör reservanterna känna sig nöjda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande nr 50 och avslag på vpk-yrkandena och de reservationer som är fogade till betänkandet.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

5 § Anmäldes och bordlades
Socialutskottets betänkande
1984/85:27 Ny omsorgslag (prop. 1984/85:176)

Nr 158
Måndagen den
3 juni 1985

Jordbruksutskottets betänkande
1984/85:33 Livsmedelspolitiken (prop. 1984/85:166)

Energipolitiken

6 § Kammaren åtskildes kl. 17.53.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert